

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ruslana JOVAIŠIENĖ

**SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMAS
TERITORINĖJE DARBO BIRŽOJE: SITUACIJA IR
TOBULINIMO GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ruslana JOVAIŠIENĖ

**SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMAS
TERITORINĖJE DARBO BIRŽOJE: SITUACIJA IR
TOBULINIMO GALIMYBĖS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)
Šaka – viešasis administravimas**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius .....

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas .....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Ruslana Jovaišienė

Suaugusiųjų švietimo organizavimas teritorinėje darbo biržoje: situacija ir tobulinimo galimybės.

Magistro darbas.

Siekiant sėkmingai integruoti į darbo rinką bedarbius ir išpėtus apie atleidimą iš darbo darbuotojus, baigusius darbo biržos organizuojamus mokymus, svarbu ne tik nustatyti profesinio mokymo efektyvumą ir atitikimą darbo rinkos poreikiams, bet ir parengti rekomendacijas dėl profesinio mokymo tobulinimo, siekiant darbdavių poreikių patenkinimo, bei naujų efektyvių profesinio mokymo programų rengimo.

Šio tyrimo tikslas - išanalizuoti suaugusiųjų švietimo organizavimo situaciją Šiaulių ir Radviliškio darbo biržose ir nustatyti tobulinimo galimybes.

Siekiant realizuoti darbe užsibrėžtą tikslą ir uždavinius, taikyti šie metodai:

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Struktūrizuotas interviu.
4. Duomenų apdorojimas taikant SPSS 11.0 for Windows programine įranga.

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad Lietuvos darbo biržos suaugusiųjų profesinio mokymo tikslai neatitinka Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme numatytus profesinio mokymo sistemos tikslus. Kad padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystimąsi, būtina didinti mokymo paslaugų kokybę, atnaujinti turinį, sukurti kompleksinę sistemą, pagal kurią būtų vertinami klientų poreikiai, galimybės, stiprinti žmoniškuosius kaštus.

SUMMARY

Ruslana Jovaišienė

Adult Education Organization of The Labour Exchange: situation and possibilities for improvement.

Master's thesis.

To successfully integrate the unemployed into the labor market and warned about the dismissal of workers leaving the labor exchange organized trainings, important not only to determine the effectiveness of vocational training and labor market needs and develop recommendations for the improvement of vocational training to employers' needs, as well as new effective vocational training programs.

The aim of the study - to analyze the organization of the adult education situation in Siauliai and Radviliskis employment agencies and identify areas for improvement.

In order to realize the overall objective of the work and tasks for the following methods:

1. The scientific literature and document analysis.
2. Survey.
3. Structured interviews.
4. Data processing using SPSS 12.0 for Windows software.

The study found that the Lithuanian Labor Exchange for adult vocational training does not meet the objectives of the Lithuanian Republic Law on Vocational Training for the vocational training goals. To help a person to acquire skills and competencies in line with modern science, technology, economics and culture and help him settle and compete in a changing labor market that guarantee the country's economic progress, international competitiveness and sustainable development need to improve educational quality, updated content, creating comprehensive framework within which to benchmark customer needs, opportunities, strengthen costs.

TURINYS

Paveikslų sąrašas.....	6
Lentelių sąrašas.....	7
Įvadas.....	8
1. Suaugusiųjų švietimo politika ir administravimas.....	17
1.1. Viešojo politika ir suaugusiųjų švietimo organizavimas.....	17
1.2. Valstybės vaidmuo suaugusiųjų švietimo paslaugų finansavime.....	24
1.3. ES dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą.....	30
1.4. Nacionaliniai suaugusiųjų švietimo politikos dokumentai.....	34
1.5. Institucijos, įgyvendinančios suaugusiųjų švietimo programas.....	36
1.6. Suaugusiųjų švietimo Lietuvoje statistiniai duomenys.....	45
2. Suaugusiųjų švietimo organizavimas darbo biržos veiklos kontekste.....	54
2.1. Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą darbuotojų profesinis mokymas.....	55
2.2. Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą darbuotojų neformalus švietimas.....	56
2.3. Profesinė rehabilitacija.....	56
3. Suaugusiųjų švietimo organizavimo situacijos ir tobulinimo galimybių tyrimo metodologija.....	57
3.1. Tyrimo metodologinis pagrindimas.....	57
3.2. Tyrimo instrumento pagrindimas.....	58
3.3. Tyrimo imties charakteristikos.....	60
4. Suaugusiųjų švietimo organizavimo situacijos ir tobulinimo galimybių Radviliškio ir Šiaulių teritorinėse darbo biržose tyrimo rezultatai.....	63
4.1. Suaugusiųjų švietimo organizavimas Šiaulių ir Radviliškio teritorinėse darbo biržose: situacijos analizė.....	63
4.1.1 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą darbuotojų profesinis mokymas.....	63
4.1.2 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas.....	65
4.1.3 Profesinė rehabilitacija.....	68
4.1.4 Suaugusiųjų švietimo organizavimo 2004 - 2009 m. Šiaulių ir Radviliškio teritorinėse darbo biržose lyginamoji analizė.....	70
4.2. Suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje problemų identifikavimas.....	75
4.3. Suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje tobulinimo galimybės.....	84
Išvados.....	88
Rekomendacijos.....	91
Literatūra.....	93
Priedai.....	98

Paveikslų sąrašas

1 pav. Darbui atlikti reikalingų kompetencijų piramidė.....	21
2 pav. BVP dalis skiriama švietimo finansavimui.....	24
3 pav. Mokymasis visą gyvenimą ES pagal lytį 2008 m.....	25
4 pav. Valstybės paramos kryptys suaugusiųjų švietimui.....	38
5 pav. Suaugusiųjų mokymosi formos.....	39
6 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslai ir jų įgyvendinimo sąlygos.....	41
7 pav. 25 – 62 m. amžiaus gyventojai, dalyvaujantys neformaliajame švietime ES.....	43
8 pav. Suaugusiųjų dalyvavimas visose mokymosi formose.....	44
9 pav. Suaugusiųjų dalyvavimas visų formų švietime.....	44
10 pav. Besimokantieji pagal lytį.....	45
11 pav. Besimokantieji pagal amžių, išsilavinimą ir užimtumą.....	45
12 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių palyginimas pagal finansavimo šaltinį.....	45
13 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių 2009 metų struktūra pagal finansavimo šaltinį.....	47
14 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių palyginimas pagal amžiaus grupes.....	48
15 pav. Tęstinio profesinio mokymo socialiai pažeidžiamų grupių struktūros palyginimas.....	49
16 pav. Tęstinio profesinio mokymo programas baigusiu asmenų skaičius pagal mokymo centrus.....	51
17 pav. Dalyvių pasiskirstymas pagal lytį.....	58
18 pav. Dalyvių pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	59
19 pav. dalyvių pasiskirstymas pagal užsiregistravimo darbo biržoje priežastį.....	60
20 pav. Dalyvių galimybė vykti mokytis į kitą miestą.....	84
21 pav. Dalyvių pasiskirstymas dėl mokymosi be stipendijos.....	84
22 pav. Dalyvių pasiskirstymas, kurie sutiktų padengti dalį išlaidų.....	85

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Apklausų ekspertų sąrašas.....	58
2 lentelė. Dalyvių pasiskirstymas pagal amžių.....	58
3 lentelė. Dalyvių pasiskirstymas pagal tikslines grupes.	59
4 lentelė. Dalyvių pasiskirstymas pagal dalyvautus mokymo kursus.....	60
5 lentelė. Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 m., lyginamoji analizė.....	71
6 lentelė. Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė.....	71
7 lentelė. Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo neformalaus švietimo priemonėje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė.....	72
8 lentelė. Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinės rehabilitacijos programoje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė.....	73
9 lentelė. Ekspertų nuomonė apie suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje tikslų ir siekių atitikimą LR profesinio mokymo įstatyme numatytus profesinio mokymo sistemos tikslus.....	74
10 lentelė. Dalyvių profesinio mokymo priemonių organizavimo darbo biržoje įvertinimas: respondentų nuomonės raiška (N=104).....	76
11 lentelė. Mokymosi metu kilę sunkumai: respondentų nuomonės raiška (N=104).....	77
12 lentelė. Dalyvių neįsidarbinimo priežastys (proc.) : respondentų nuomonės raiška (N=104).....	79
13 lentelė. Dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje motyvai (proc.) : respondentų nuomonės raiška (N=104).....	81

IVADAS

Darbo aktualumas

Lietuvoje, išgyvenančioje kaitos laikotarpi, kupiną technologinių, politinių, ekonominių, socialinių bei mokslinių pasikeitimų, kaip ir bet kurioje šiuolaikinėje visuomenėje, žinios tampa tikruoju išvystytos ekonomikos kapitalu, todėl didėjantis žinių poreikis svarbus ne tik pačiam individui, bet ir visuomenei, valstybei. Šiandien jau sunku surasti veiklos sritį, kurioje būtų galima sėkmingai dirbti visą gyvenimą, reguliariai neatnaujinant vieną kartą aukštojoje arba kitoje specialaus lavinimo įstaigoje įgytų žinių, todėl vis labiau akcentuojamas žmonių mokymasis visą gyvenimą.

Visi šie visuomenės pokyčiai rodo, kad dabar daug daugiau nei bet kada anksčiau, kyla reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai, dėl to didėja nuolatinio mokymosi arba mokymosi visą gyvenimą reikšmė.

Anot Domarko V., Masionytės R. (2005), pasaulis tampa toks sudėtingas, informacijos ir sprendimų kelias toks greitas, jog dauguma žmonių nebeturi galimybės dalyvauti pilietiniame gyvenime. Tie žmonės, kurie negali įgyti tinkamo išsilavinimo, taigi ir aiškaus žinojimo bei socialinių procesų pažinimo, negali dalyvauti demokratiniuose svarstymuose dar iki to, kol neatšaukiami valdžios sprendimai nėra priimti. Nedalyvaudami priimant sprendimus, piliečiai jaučia bejėgiškumą politinę apatiją ir susvetimėjimą. Permainos informacinių technologijų srityje išplečia mokymosi galimybes iki neįsivaizduojamo masto.

Viešojo administravimo bei viešosios politikos procesus nagrinėję mokslininkai (N.Barr, 1998; M.P. Tedaro, 1994; W.Parson, 2001; B.G.Peters, 2003; bei suaugusiųjų švietimo tyrimus atlikę mokslininkai P.H.Coombs, 1968, 1974, 1985; T.Husen, 1974; M. Knowles 1970, 1997; N.L.Colletta, 1996; P.Jarvis, 1987, 1992, 1996, 1997; A.Lorenzetto, 1988, 1994; D.Demetrio, 1997; C.Margheri, 1997; C.A.Torres, 1990; P.Freire, 2000; P.H.Coombs, 1968; ir kt.) konstatavo, kad suaugusiųjų švietimas turėtų būti svarbi kiekvienos šalies švietimo sistemos dalis, nes švietimo poveikis gali būti didelis daugeliui žmonių, jei jis organizuotas tikslingai, turi didesnės galios greitai ir reikšmingai lemti individualią bei nacionalinę plėtrą.

Viešojo sektoriaus uždavinys yra piliečių interesų tenkinimas vykdant viešąją politiką ir įgyvendinant viešojo administravimo funkcijas (Raipa, 2002). Suaugusiųjų švietimas yra neatskiriama viešojo administravimo kaitos dalis. Viešojo administravimo sistemos pokyčius nagrinėja A.Augustinaitis, 2003; B.Melnikas, 2008; E.Chlivickas, 2009; V.Domarkas, 2005; R.Masionytė, 2005; A.Raipa, 2002; A.Makauskienė, 2002; S.Nikitina, 2002. Gerovės valstybės raidos tendencijas analizuoja V.Smalskys, 2005; A.Guogis, 2003; P.Gylis, 2003; R.Lazutka,

2005. Lietuvos mokslininkai (D.Beresnevičienė, 1995, 2001; J.Taruškienė, 1997; M.Tereševičienė, 1997, 1998, 1999, 2000, 2004; P.Jucevičienė, 1997; E.Trečiokienė, 1998; T.Tamošiūnas, 2004, 2005; I.Kasinskaitė, 2005; G.Linkaitytė, 2004; V.Zuzevičienė, 2006; I.Žemaitytė, 2007) darbuose, skirtuose suaugusiųjų švietimui, nagrinėjo suaugusiojo sampratą, mokymosi motyvaciją formaliojo švietimo sistemoje, tęstinį profesinį suaugusiųjų švietimą, švietimo institucijų veiklą, švietimo plėtros tendencijas.

Pasak Žemaitytės I. (2007), besimokančios visuomenės vertybės kinta taip, kad švietimas, mokymasis tampa tikslu, į kurio įgyvendinimą įtraukiami ir individai, ir visos institucijos, o didžiausi tokios visuomenės poreikiai yra inertiško prisitaikymo įveikimas ir gebėjimų rasti naujų kelių kūrybai įgijimas. Patenkinti šiuos poreikius kiekvienas visuomenės narys gali per švietimą, padedantį įgyti įgūdžių, reikalingų prisitaikant prie įvairių situacijų, bei gebėjimas suvokti gyvenimo įvairovę. Todėl besimokančios visuomenės kūrimuisi ypač svarbus suaugusiųjų švietimas.

Kaip nurodoma Lietuvos bendrajame programavimo dokumente 2004 – 2006m., ekonominis nuosmukis, ūkio restruktūrizavimas ir privatizavimas sukėlė didelį ir struktūriškai nepalankų nedarbą: aukštas jaunimo nedarbo lygis, daug ilgalaikių bedarbių, ryškūs teritoriniai nedarbo lygio skirtumai. Didžioji darbo jėgos dalis nesugeba prisitaikyti prie rinkos pokyčių ir jų kompetencija netenkina darbdavių reikalavimų. Lietuvos darbo jėgos išsilavinimas gana aukštas, tačiau jaunesnių asmenų – žemesnis nei vyresnių. Tokia padėtis susidarė dėl to, kad gana daug jaunų žmonių palieka mokyklas nebaigę pagrindinio mokslo programos. Šis didelis nubyrėjimas pagrindinio mokslo laikotarpiui ir jam pasibaigus yra aktuali Lietuvos problema.

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendindama Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymą kasmet skiria daug lėšų suaugusiųjų švietimo organizavimui.

2008 m. Valstybės kontrolė įvertino, kaip Lietuvos darbo biržoje formuojamos ir vykdomos darbo rinkos politikos priemonės ir kaip panaudojamos šiam tikslui skiriamos lėšos. Nors Lietuvoje sukurta darbo rinkos politikos teisinė bazė ir institucinė struktūra, įgyvendinama nemažai aktyvios darbo rinkos politikos priemonių, yra ir pakankamai spęstinių problemų. Valstybės kontrolierė R. Budbergytė (2008) atkreipė dėmesį, kad vienam bedarbiui remti, mokyti ir įdarbinti skiriama lėšų suma ženkliai išaugo, tačiau jų poveikis įdarbinimui santykinai sumažėjo. Todėl būtina ieškoti būdų nedarbo mažinimui skiriamas lėšas naudoti taupiau, efektyviau ir rezultatyviau.

Tobulintinas bedarbių profesinio mokymo organizavimas. Kai kurie bedarbiai valstybės lėšų sąskaita mokosi po kelis kartus, tačiau niekur neįsidarbina. Nenumatytos jokios profesinį mokymą baigusių asmenų poveikio priemonės, jei jie atsisako siūlomo darbo pagal

įgytą kvalifikaciją. Besimokantys bedarbiai gauna nedarbo draudimo išmokas ir stipendijas, kurių bendras dydis yra didesnis, negu minimali mėnesinė alga, atskaičiavus mokesčius. Todėl kai kurie bedarbiai praranda motyvą dirbti. Auditorių nuomone, tikslinga numatyti galimybę, kad asmuo, norintis dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, galėtų savarankiškai susirasti ir pasirinkti mokymo įstaigą, kurioje įgytų pageidaujamą profesiją, o darbo birža apmokėtų faktines mokymo išlaidas, neviršijant nustatyto limito. Tai skatintų ieškančius darbo asmenis rinktis tinkamą profesiją ir mokymo įstaigą, kad vėliau galėtų įsidarbinti. Mokymosi išlaidas, viršijančias nustatytą limitą, galėtų dengti darbdavys, norintis įdarbinti reikiamos kvalifikacijos darbuotoją.

Ne visi asmenys, siūsti į profesinio mokymo ir neformalaus švietimo priemones, jas baigė. Dalis asmenų, kurie dalyvavo profesinio mokymo priemonėje, neįsidarbino. Ne visi asmenys baigė mokymąsi pagal profesinio mokymo ir neformalaus švietimo programas. Auditorių nuomone, teritorinės darbo biržos siuntė mokytis pagal profesinio mokymo ir neformalaus švietimo programas dalį nepakankamai motyvuotų asmenų. Teritorinės darbo biržos 2007 metais dalį asmenų siuntė mokytis pagal profesinio mokymo programas, kurios suteikia tik papildomas kompetencijas.

Dalis asmenų nusiūsta mokytis pagal profesinio mokymo programas, kurios suteikia papildomas kompetencijas, tačiau nesuteikia profesijos (kvalifikacijos). Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų siuntimo mokytis pagal profesinio mokymo programas sąlygų ir tvarkos apraše yra įvardyta galimybė įgyti naują ar papildomą kompetenciją, tačiau Užimtumo rėmimo įstatyme tai nėra numatyta.

Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2007 metais per 90 dienų įsidarbino 71 proc. asmenų, dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje ir įgijusių profesiją (kvalifikaciją), ir tik 45 proc. asmenų, įgijusių papildomas kompetencijas.

Socialinės politikos grupės 2007 metų liepos – rugpjūčio mėn. atlikto tyrimo „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo atitikimo darbdavių poreikiams nustatymas“ metu tik 13 proc. darbdavių nurodė, kad visi besikreipiantys asmenys, baigę darbo rinkos profesinio mokymo kursus, atitinka profesinius ir kvalifikacinius įmonės reikalavimus.

Auditorių nuomone, tikslinga numatyti galimybę, kad asmuo, norintis dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, galėtų savarankiškai susirasti ir pasirinkti mokymo įstaigą, kurioje įgytų pageidaujamą profesiją, o darbo birža apmokėtų faktines mokymo išlaidas, neviršijant nustatyto limito. Tai skatintų ieškančius darbo asmenis rinktis tinkamą profesiją ir mokymo įstaigą, kad vėliau galėtų įsidarbinti. Darbdavys, norintis įdarbinti tinkamos kvalifikacijos darbuotoją, galėtų dengti mokymosi išlaidas, viršijančias nustatytą limitą.

Teisės aktais nėra apibrėžta, kiek kartų darbo birža gali siūsti asmenį mokytis pagal profesinio mokymo ir neformalaus švietimo programas. Todėl asmenys gali mokytis valstybės lėšų sąskaita keletą kartų, nors baigę mokytis jie neišdirbina. Nenumatytos jokios asmenų, baigusių profesinį mokymą, poveikio priemonės, jei jie atsisako siūlomo tinkamo darbo pagal įgytą kvalifikaciją.

Teisės aktai numato, kad bedarbiams dalyvavimo profesinio mokymo ir neformalaus švietimo priemonėse laikotarpiu nestabdomas nedarbo draudimo išmokos mokėjimas ir mokama stipendija. Šių išmokų bendras dydis yra didesnis, negu minimali mėnesinė alga, atskaičiavus mokesčius. Dažnai tai neskatina bedarbių išdirbinti. Auditorių nuomone, stipendijos dydis ar nedarbo draudimo išmokos ir mokymo stipendijos bendras dydis neturėtų būti didesnis negu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta minimali mėnesinė alga, atskaičiavus mokesčius.

Teritorinės darbo biržos siuntė mokytis pagal profesinio mokymo ir neformalaus švietimo programas dalį nepakankamai motyvuotų asmenų. Profesinio mokymo priemonė 2007 metais įgyvendinta nepakankamai rezultatyviai, nes per 90 dienų išdirbino mažesnę dalis baigusių mokytis asmenų, negu 2006 metais.

2009 metais buvo atliktas tyrimas „Bedarbių praktinio mokymo vertinimas“. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad kvalifikuoto darbo paklausa darbo rinkoje ženkliai viršija nekvalifikuoto darbo paklausą. Darbdaviai kelia vis aukštesnius reikalavimus darbuotojų kvalifikacijai ir praktiniams įgūdžiams. Šiandien pramonės ir paslaugų sektoriui reikia aukštos kvalifikacijos technikos specialistų, naujų įrengimų operatorių, aukštos kvalifikacijos darbininkų. Dėl to atsiranda neatitikimas tarp darbo rinkos poreikių ir profesinio mokymo organizavimo sistemos galimybių juos tenkinti. Tuo tarpu didelė dalis bedarbių nėra pasirengę konkuruoti darbo rinkoje. Pastaruoju metu bedarbių skaičius didėja, jie, net ir turėdami profesinę kvalifikaciją, stokoja praktinių įgūdžių, bendrųjų gebėjimų, o jų kvalifikacija neatitinka darbo rinkos poreikių bei darbdavių reikalavimų. Akivaizdu, kad žmogus, turintis profesinę kvalifikaciją, atitinkančią darbo rinkos poreikius, gebėjimus bei praktinius įgūdžius, įvaldęs informacines technologijas, gebantis bendrauti, palaikyti gerus tarpasmeninius santykius yra labiau vertinamas. Taigi, esama glaudaus ryšio tarp žmogaus turimų profesinių žinių bei praktinių įgūdžių, bendrųjų gebėjimų ir tikimybės gauti darbą, atitinkantį profesinius interesus, konkuruoti darbo rinkoje bei visaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Todaro, M. P. (1994) analizuodamas ekonominės plėtros procesus pažymėjo, kad darbo jėga yra itin svarbi ekonominės veiklos sudėtinė dalis, kadangi vykstantys ekonominiai procesai, kuriems didelį poveikį daro globalizacija, pabrėžia inovacijas ir žinias, pramonės augimą, pagrįstą moksliniais tyrimais, o visa tai reikalauja darbuotojų, turinčių daugiau sugebėjimų. Šia kryptimi darbo jėgos struktūrinius pokyčius analizavo Makauskienė A., Nikitina S. (2002), įvertindamos kokie veiksniai formuoja naują darbo jėgos užimtumo struktūrą.

Išsamesni tyrimai suaugusiųjų švietimo Lietuvos darbo biržoje atžvilgiu buvo atlikti (2005 – 2008 metai):

1. Andriušaitienė D.; Gruževskis B.; Junevičius R.; Okunevičiūtė - Neverauskienė L.; Pocius A.; Šileika A. (2005): Profesinio mokymo naudos tyrimas, skelbiant įsidarbinimo po mokymo per 90 dienų rezultatus. Darbo biržos naujienos, 2006, Nr. 3(100), p.10-11.

2. Bagdžiūnienė D.; Gruževskis B.; Kabaila A.; Okunevičiūtė - Neverauskienė L.; Sventickaitė K. (2006): Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę.

3. Andriušaitienė D.; Gruževskis B.; Okunevičiūtė - Neverauskienė L.; Pocius A.; Šileika A.; Šlekienė K. (2006-2007): Bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra: Mokymo paslaugų efektyvumo įvertinimas.

4. Gruževskis B.; Junevičius R.; Moskvina J.; Okunevičiūtė - Neverauskienė L.; Pocius A. (2008): Neįgaliesiems taikomų aktyvių darbo rinkos politikos priemonių vertinimas ir pasiūlymų parengimas projekte įgyvendinamų priemonių efektyvumui didinti.

5. Socialinės politikos grupė (2008): Bedarbių praktinio mokymo vertinimas. Vilnius: Socialinės politikos grupė.

Užtikrinti kryptingam suaugusiųjų švietimo organizavimui Lietuvos darbo biržoje, reikalingi patikimi ir nuolat atnaujinami tyrimų duomenys. Pastarųjų trūkumas jau minėtos socialinės svarbos sąlygomis ir nusako tyrimo problemą.

Darbo tikslas:

Išanalizuoti suaugusiųjų švietimo organizavimo situaciją Šiaulių ir Radviliškio teritorinėse darbo biržose ir identifikuoti egzistuojančias problemas bei tobulinimo galimybes.

Hipotezės:

1. Suaugusiųjų švietimas teritorinėse darbo biržose organizuojamas atsižvelgiant į darbo rinkos pokyčius bei žmonių poreikius.
2. Suaugusiųjų švietimas darbo biržoje organizuojamas siekiant padėti asmeniui įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę technologijų, kultūros bei asmeninių gebėjimų lygį, ir sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą – nuolat tenkinti pažinimo ir žinių poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų jo profesinei karjerai ir gyvenimo įprasminimui.
3. Bedarbiai ar išpėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai, baigę darbo biržos organizuojamas suaugusiųjų švietimo programas, sėkmingai integruojasi į darbo rinką.

Darbo objektas: suaugusiųjų švietimo organizavimas teritorinėse darbo biržose.

Vizija

Teritorinės darbo biržos organizuoja suaugusiųjų švietimo efektyvų funkcionavimą, teikia kokybišką švietimą suaugusiesiems, siekiantiems įsitvirtinti kintančioje darbo rinkoje ir tampantiems aktyvesniais visuomeniniame gyvenime.

Darbo uždaviniai:

1. Teoriniu lygmeniu išanalizuoti viešosios politikos aspektus, įgyvendinant viešojo administravimo funkcijas, nustatyti valstybės vaidmenį suaugusiųjų švietimo paslaugų finansavime, išnagrinėti ES ir nacionalinius suaugusiųjų švietimo dokumentus, aptarti institucijas, įgyvendinančias suaugusiųjų švietimo programas.
2. Atlikti dokumentų analizę, siekiant ištirti suaugusiųjų švietimo organizavimo situacijos ypatumus Radviliškio ir Šiaulių darbo biržose.
3. Identifikuoti suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas teritorinėse darbo biržose.
4. Nustatyti suaugusiųjų švietimo teritorinėse darbo biržose organizavimo tobulinimo galimybes.

Darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros apie suaugusiųjų švietimo organizavimą apžvalga.
2. Dokumentų ir antrinių statistinių duomenų analizė.
3. Radviliškio bei Šiaulių darbo biržose registruotų asmenų apklausa (anketavimas), interviu su suaugusiųjų švietimą organizuojančių institucijų vadovais arba jų įgaliotais asmenimis. Duomenų apdorojimas taikant SPSS 11.0 for Windows programinę įrangą.

Tyrimo mokslinis naujumas

Lietuvoje sukurta darbo rinkos politikos teisinė bazė ir institucinė struktūra, įgyvendinama nemažai aktyvios darbo rinkos politikos priemonių, tačiau yra ir pakankamai spręstinių problemų. Švietėjai, darbdaviai ir politikai sutaria, kad suaugusiųjų mokymasis gali būti esminis indėlis į ekonomikos augimą. Keičiasi darbo pobūdis ir kompetencijos, kurių reikalaujama iš darbuotojų ir vadovų. Suaugusiųjų švietimas pirmiausia svarbus kaip alternatyva formaliajam švietimui asmenims, kurie siekia geriau suderinti savo užimtumą darbo rinkoje ar kitą veiklą ir mokymosi visą gyvenimą poreikius. Suaugusiųjų švietimas turėtų būti svarbi kiekvienos šalies švietimo sistemos dalis, nes švietimo poveikis gali būti didelis daugeliui

žmonių, jei jis organizuotas tikslingai, turi didesnės galios greitai ir reikšmingai lemti individualią bei nacionalinę plėtrą.

Suaugusiųjų švietimo Lietuvos darbo biržoje atžvilgiu buvo atlikti tyrimai, siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų mokymo naudą, mokymo programų efektyvumą, neįgaliesiems taikomų aktyvių darbo rinkos politikos priemonių vertinimas. Tačiau yra mažai atliktų tyrimų apie suaugusiųjų švietimo organizavimą. Tad šiame darbe bus tiriamas bei nagrinėjamas suaugusiųjų švietimo organizavimas teritorinėje darbo biržoje.

Tyrimo praktinis reikšmingumas

Lietuva išgyvena nuolatinės kaitos laikotarpį, darbo ieškančių žmonių skaičius nuolat auga. Vieni žmonės nori susirasti naujus ir jo galimybes atitinkančius darbus, kad galėtų realizuoti savo sugebėjimus, kitų profesijos nepaklausios ir neberekalingos. Treti praranda darbo vietas dėl prastos ekonominės situacijos.

Išryškėja nauji kokybiniai pakitimai darbo rinkos srityje, socialinė nelygybė, visuomenės sluoksniavimas. Suaugusiojo mokymasis – perspektyvi galimybė bedarbiams integruotis į visuomenę. Valstybės intervencija yra ekonominiu požiūriu efektyvi tada, kai geriausiai panaudoja ribotus išteklius atsižvelgdama į individų poreikius ir tuo pačiu nepablogina nė vieno iš individų padėties. Todėl yra svarbu tyrinėti suaugusiųjų švietimo organizavimą.

Darbo struktūra:

Darbas sudarytas iš įvado, kuriame atskleidžiamas temos aktualumas, apibrėžiamas tikslas bei jam pasiekti keliami uždaviniai. Pirmame skyriuje bus nagrinėjamas suaugusiųjų švietimo politika ir jos administravimas, apžvelgiami suaugusiųjų švietimo organizavimą ES reglamentuojantys dokumentai, nagrinėjami suaugusiųjų švietimo organizavimo aspektai nacionaliniu lygmeniu, Antroje darbo dalyje bus nagrinėjamas suaugusiųjų švietimo organizavimas darbo biržos veiklos kontekste. atliekama suaugusiųjų švietimo organizavimo Šiaulių ir Radviliškio darbo biržose dokumentų lyginamoji analizė. Trečioje darbo dalyje bus atliekama Radviliškio ir Šiaulių darbo biržose registruotų asmenų apklausos bei interviu su suaugusiųjų švietimą organizuojančių institucijų vadovais. Ketvirtoje darbo dalyje bus atliekama suaugusiųjų švietimo organizavimo Šiaulių ir Radviliškio darbo biržose dokumentų lyginamoji analizė, pristatomi tyrimo „Suaugusiųjų švietimo organizavimas Lietuvos darbo biržoje: situacija ir tobulinimo galimybės“ duomenys ir analizė. Nustatoma suaugusiųjų švietimo organizavimo situacija, problemos bei tobulinimo galimybės. Darbo pabaigoje bus pateikiamos išvados, rekomendacijos. Pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei priedai.

Pagrindinės sąvokos

Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės – šiuo įstatymu nustatytos priemonės, kuriomis siekiama padėti darbo ieškantiems asmenims padidinti jų užimtumo galimybes ir derinti darbo pasiūlą ir paklausą (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Bedarbiai – nedirbantys darbingo amžiaus darbingi asmenys, kurie nesimoko pagal dieninę ar nuolatinę mokymo formą, įstatymų nustatyta tvarka įsiregistravo teritorinėje darbo biržoje kaip darbo ieškantys asmenys ir yra pasirengę dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Darbingo amžiaus asmenys – asmenys nuo 16 metų iki Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyto senatvės pensijos amžiaus (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Darbo paklausa – laisvos darbo vietos, pareigos ir joms keliami reikalavimai (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Darbo pasiūla – darbo rinkoje esantys asmenys ir jų gebėjimai atlikti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Formalusis mokymasis vyksta tradicinėse švietimo įstaigose – bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, kolegijose, universitetuose. Mokymosi veikla yra tikslinga, organizuota, turinti fiksuotą trukmę ir formalius priėmimo ir registracijos reikalavimus. Baigusieji gauna pripažintus diplomus, kvalifikacijos pažymėjimus (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Ilgalaikiai bedarbiai – asmenys iki 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 6 mėnesius, ir asmenys nuo 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 12 mėnesių, skaičiuojant nuo įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje dienos (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Mokymas darbo vietoje – darbdavio iniciatyva numatytas tikslinis mokymas, taikomas, pvz. darbuotojui įsisavinant naujas darbo funkcijas (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Mokymasis visą gyvenimą apima visą mokymosi veiklą, kurios asmuo imasi per visą gyvenimą, siekdamas pagerinti žinias, įgūdžius ir kompetencijas asmeninėje, civilinėje, socialinėje ir (ar) su darbu susijusiose srityse (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Neformalusis mokymasis yra organizuotas ir mažesnės trukmės, paprastai vyksta šalia tradicinės švietimo sistemos ir teikia naujas žinias ar įgūdžius, reikalingus darbui ar kitiems

asmeninio gyvenimo poreikiams tenkinti. Dažniausios tokio mokymo formos – kursai, seminarai, konferencijos (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Profesinė rehabilitacija – asmens darbingumo, profesinės kompetencijos ir pajėgumo dalyvauti darbo rinkoje atkūrimas arba didinimas ugdymo, socialinio, psichologinio, rehabilitacijos ir kitomis poveikio priemonėmis (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Savišvieta – nuolatinis savarankiškas mokymasis, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Tęstinis profesinis mokymas – mokymas, teikiamas asmeniui, turinčiam profesinę kvalifikaciją arba dirbančiam, skirtas padėti: tobulinti arba atnaujinti žinias ir/arba gebėjimus; įgyti naujus gebėjimus, kopiant karjeros laiptais arba persikvalifikuojant; tobulėti asmenine ir profesine prasme (Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika, 2006).

Tinkamas darbuotojas – tam tikros profesijos, specialybės ar kvalifikacijos asmuo, atitinkantis nustatytus reikalavimus konkrečiam darbui atlikti (pareigoms eiti) (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

Užimtumo rėmimo politika – užimtumo rėmimo priemonių, darbo rinkos paslaugų, kitų ekonominių ir socialinių priemonių taikymas, siekiant didinti darbo ieškančių asmenų užimtumą, mažinti nedarbą, švelninti neigiamas jo pasekmes (Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija, 2009).

1. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO POLITIKA JOS ADMINISTRAVIMAS

1.1 Viešoji politika ir suaugusiųjų švietimo organizavimas

Viešąją politiką galima suprasti kaip valstybės valdymo institucijų pastangas sukurti ir pagrįsti racionalų pagrindą visuomenei aktualių problemų sprendimui ir įgyvendinti tikslingą veiksmų kursą šioms problemoms spręsti (Parsons, 2001). Tai, kas priskirtina viešojo gyvenimo sričiai ir kas - privataus gyvenimo sričiai griežtai apibrėžti sudėtinga. Įvairios politinės filosofijos kryptys šias sritis ir viešosios politikos lauką įsivaizduoja skirtingai. Realybėje valstybės veiklos ribas dar sudėtingiau apibrėžti dėl šios veiklos formų įvairovės, teisės aktų, paliekančių laisvę jų nuostatų interpretavimui, taip pat nuo valstybės valdymo institucijų priimamų sprendimų, kurie gali keisti anksčiau nusistovėjusias viešosios ir privačios gyvenimo srities ribas.

Pasak A. Raipos (2002), viešoji politika dažniausiai apibūdinama kaip valstybės valios išraiška valdžios veikla ir tos veiklos priežastys, sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo motyvacija. Kitais žodžiais tariant, terminas *viešoji politika* dažniausiai vartojamas apibūdinant valdžios institucijų, oficialių asmenų elgseną, veiksmus, veiklos kurso pasirinkimą ir praktinį jo įgyvendinimą politikos procese. Analizuojant viešąją politiką, dėmesys dažniau koncentruojamas ne į pačią viešąją politiką, bet į valdžios ir valdymo institucijas, politinę elgseną ir procesus, viešosios politikos fazes ir procedūras, susietas su politikos veiksmis, sprendimų priėmimu bei politikos įgyvendinimu. Terminas *administravimas* dažniausiai suprantamas kaip priemonės organizuoti, sutelkti žmogiškuosius ir materialinius bei finansinius išteklius, siekiant įgyvendinti valstybės valią ir politinius sprendimus, įvairių socialinių grupių interesams tenkinti. Sunkiau yra apibūdinti terminą *viešasis*, kuris dažniausiai siejamas su bendruomene, visuomene, viešosiomis institucijomis, jų biurokratiu personalu. Kartu, terminas *viešasis* reiškia administravimo proceso atvirumą žinioms, kontrolei, analizei, vertinimui. Terminas *viešasis administravimas* yra vartojamas ir platesne prasme: kaip tam tikra atsakomybės rūšis, kurią turi įvairių lygių viešosios institucijos, vykdančios įvairias funkcijas – planavimą, organizavimą, vadovavimą, koordinavimą, veiklos kontrolę.

Dabartinė Europos Sąjungos švietimo ir mokymosi visą gyvenimą politika stipriai akcentuoja suaugusiųjų švietimo svarbą šiuolaikinėje visuomenėje, kurios viena iš paskirčių – sudaryti sąlygas žmogaus asmenybės plėtotei, jo bendrosios kultūros ugdymui, gebėjimų lavinimui bei profesiniam augimui.

Kaip teigia V. Būdienė, T. Tamošiūnas (2005), Lietuvoje svarbiu postūmiu mokymosi visą gyvenimą politikos link tapo ES Mokymosi visą gyvenimą memorandumo svarstymas Lietuvoje. Tai davė naują impulsą pergaltoti visą švietimo ir studijų sistemą, susimąstyti, su kokiomis problemomis susiduriama, skatinant mokymąsi visą gyvenimą, ką dar reikia padaryti, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas galėtų gauti kokybišką pagrindinį išsilavinimą, kad tai, ko mokoma įvairiose mokymo institucijose, neformaliuose kursuose, padėtų žmogui susiformuoti

mokymosi visą gyvenimą įgūdžius ir ugdytų bendruosius gebėjimus, kurie reikalingi sėkmingam darbui, mokymuisi, profesiniam pasirengimui ir gyvenimui.

Regioninės plėtros strategijoje (2001) nurodoma, kad Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strateginis tikslas yra siekti, kad Lietuvos apskrityse:

- vidutinis gyvenimo standartas, apskaičiuotas pagal samdomojo darbo pajamas, tenkančias vienam namų ūkio nariui per metus, nebūtų žemesnis nei 75% samdomojo darbo pajamų, tenkančių vienam namų ūkio nariui per metus šalyje;
- nedarbo lygis nebūtų daugiau kaip 35% aukštesnis už vidutinį šalies nedarbo lygį.

Valstybės ilgalaikėje raidos strategijoje numatyta iki 2013 metų Lietuvoje sukurti gerovės valstybę, kurioje būtų žemas nedarbo lygis, didelė darbo kaina, tvirtos socialinės garantijos, minimalus skurstančių šeimų skaičius ir aukštas socialinės sanglaudos lygis. Todėl rengiant šią Strategiją vadovautasi nuostata, kad Lietuva, įgyvendindama Valstybės ilgalaikės raidos strategiją ir kurdama gerovės valstybę, sieks ne tik spartaus ekonomikos augimo, bet ir ilgalaikio nacionalinės regioninės politikos tikslo – užtikrinti gerą gyvenimo kokybę visos šalies teritorijos gyventojams, pasiekti aukštesnį teritorinės socialinės sanglaudos lygį. Taip pat vadovautasi nuostata, kad Lietuva, atsižvelgdama į Lisabonos ir Europos Sąjungos (toliau vadinama – ES) užimtumo strategijų tikslus, sieks aukšto (visiško) užimtumo lygio, geros darbo kokybės ir didelio darbo našumo.

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa remiasi strategine vizija, kuri buvo suformuluota Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje. Pagal šią viziją 2015 m. Lietuva turi pasiekti kai kurių senųjų ES šalių narių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį.

Anot I Kasinskaitės (2005), tikrovėje daugelis žmonių neturi galimybių mokytis, todėl vyksta gyventojų skirstymas į tuos, kurie turi galimybes, ir tuos, kurie neturi. Suaugusiųjų švietimas turi vaidinti svarbų vaidmenį mažinant skurdą, svarbu, kad jis efektyviau tarnautų tiek vargšams ir atskirtiesiems, tiek ir tiems, kuriems ir jis, ir darbas yra prieinami dalykai. Švietimas ir profesinis rengimas yra priemonė, su kuria visuomenė padeda savo piliečiams turėti lygias galimybes gerovei, demokratiniam sprendimų priėmimui, individualiam socialiniam ir kultūriniam vystymuisi. Švietimas ir profesinis rengimas turi tarnauti visuomenės sanglaudai, užtikrinti, kad nebūtų jokios diskriminacijos visuose jos lygiuose. Tai ypač svarbu neigaliems žmonėms.

Daugelis regionų susiduria su didelėmis gyventojų užimtumo problemomis, ypač sumažėjus žemės ūkio svarbai, neigiamomis demografinėmis tendencijomis (gyventojų užimtumas ir senėjimas), nepakankama švietimo kokybe, kitomis teisinėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis problemomis.

Vykstantis regionalizacijos procesas, kuriam didelį poveikį daro globalizacija, pabrėžia inovacijas ir žinias, pramonės augimą, pagrįstą moksliniais tyrimais, o visa tai reikalauja darbuotojų, turinčių daugiau sugebėjimų. Regiono žinių bazė ir yra vienas iš regionalizacijos komponentų.

Be to, regionalizacija spartina racionalų teritorinį darbo pasidalijimą bei dalyvavimą tarptautiniame darbo pasidalijime, kadangi tokio proceso rezultatai teigiamai veikia ekonominę plėtrą. Tokiu būdu regionalizacijos procesui, kuris reikalauja daugiau išsilavinusios, turinčios gerus analitinio mąstymo ir bendravimo sugebėjimus darbo jėgos, kaštai tampa santykinai nebe tokie svarbūs. Išsilavinusių, galinčių lengvai adaptuotis ir mokytis darbuotojų vertė kyla, ir tokių darbuotojų turėjimas taps pagrindiniu bet kurio regiono ekonomikos privalumu. Švietėjai, darbdaviai ir politikai sutaria, kad suaugusiųjų mokymasis gali būti esminis indėlis į ekonomikos augimą. Keičiasi darbo pobūdis ir kompetencijos, kurių reikalaujama iš darbuotojų ir vadovų. Tą įtakoja didėjantis žinių intensyvumas produktams (telefonų rinka ir paslaugos), aptarnavimo sektoriaus augimas, besikeičiantis darbo organizavimas ir naujų įgūdžių poreikis, taip pat akcentuojamas įmonių kaip mokymo teikėjų vaidmuo. Negalima tikėtis, kad žinios liks statiškos visą mūsų gyvenimą. Nuolatinis mokymasis įsidarbinimo kontekste yra būtina sąlyga daugelyje sričių išlikti darbo rinkoje (Šimelevič, Bagdzevičienė, 2002).

Vadovaujantis Lisabonos strategija, Lietuva įsipareigojo kurti aukštos pridėtinės vertės žinių ekonomiką, siekti didesnio bei geresnės kokybės užimtumo užtikrinant socialinę sanglaudą bei tvarią plėtrą. Lietuva, būdama ES dalimi, turėtų palaikyti socialinį modelį, pagrįstą žmogaus socialinės raidos principais – plečiant žmogaus pasirinkimo galimybes, sudarant vienodas sąlygas pasirenkant alternatyvas, suteikiant žmogui didesnes mokymosi visą gyvenimą galimybes (Vološčiuk, Rimkutė, Driskiuvienė, Motiekaitienė, 2007).

Siekiant efektyvios žmogiškųjų išteklių plėtros, Lietuvoje suformuoti pirminio ir darbo rinkos profesinio mokymo, taip pat profesinio informavimo ir konsultavimo pagrindai: sukurta atitinkama institucinė sistema bei teisinė bazė, profesinio mokymo politikos formavimo lygmenyje tiek nacionaliniu, tiek regioniniu mastu veikia trišaliu principu sudarytos tarybos. Darbo rinkos profesinio mokymo politiką, apimančią profesinį mokymą, orientavimą ir konsultavimą darbo rinkos institucijose, tęstinį mokymą bei užmokyklinį profesinį konsultavimą, įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Profesinio lavinimo, taip pat profesinio konsultavimo bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose bei suaugusiųjų švietimo klausimus sprendžia Švietimo ir mokslo ministerija. Įstaigos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlieka darbo rinkos profesinio mokymo priežiūrą bei dalyvauja išduodant licencijas vykdyti darbo rinkos profesinio mokymo programas. Į profesinio informavimo ir konsultavimo veiklą įsijungia tarptautiniai fondai bei savo iniciatyva privačios organizacijos.

Suaugusiųjų švietimas pirmiausia svarbus kaip alternatyva formaliajam švietimui asmenims, kurie siekia geriau suderinti savo užimtumą darbo rinkoje ar kitą veiklą ir mokymosi visą gyvenimą poreikius. Taigi neformaliojo ir formaliojo suaugusiųjų švietimo tikslinės grupės, jų mokymosi tikslai, mokymosi aplinka ir mokymosi organizavimas gali iš esmės skirtis. Todėl atitinkamai skirsis ir valstybės viešosios politikos priemonės, kuriomis siekiama skatinti formalųjį ir neformalųjį švietimą. Neformalusis suaugusiųjų švietimas formuojasi kaip specifinė platesnės viešosios švietimo politikos kryptis, kuri turi savitus tikslus, uždavinius ir savitus įgyvendinimo metodus.

N. Barr (1998) išskiria dvi pagrindines valstybės intervencijos į bet kurią (tame tarpe suaugusiųjų švietimo) rinką *priežastis*: intervencijos siekiant ekonominio efektyvumo ir intervencijos siekiant socialinio teisingumo. Valstybės intervencija yra ekonominiu požiūriu efektyvi tada, kai geriausiai panaudoja ribotus išteklius atsižvelgdama į individų poreikius ir tuo pačiu nepablogina nė vieno iš individų padėties. Toks efektyvumas įmanomas tada, kai patenkinamos visos šios sąlygos:

1. Valstybės taikomos politikos priemonės turi pasiekti maksimalų įmanomą rezultatą su turimais ribotais ištekliais (gamybos efektyvumas).
2. Valstybė turi pasirinkti optimalų priemonių rinkinį, atsižvelgiant į technines galimybes ir tikslinių grupių, kurioms politika daro įtaką, poreikius (paskirstymo efektyvumas).
3. Tikslinių grupių atstovai turi paskirstyti savo pajamas tokiu būdu, kuris maksimizuoja jų gaunamą naudą, atsižvelgiant į savo finansines galimybes ir išigijamų paslaugų ar prekių kainas (vartojimo efektyvumas).

Siekdama ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo valstybė gali naudoti keturis pagrindinius intervencijos į laisvą rinką tipus:

1. *Reguliavimą* – taisyklių nustatymą, kuris paprastai nustato paslaugų teikimo ar vartojimo kiekybinius ar kokybinius reikalavimus. Neformaliojo švietimo atveju reguliavimo pavyzdžiai būtų minimalūs reikalavimai paslaugų teikėjams, siekiantiems teikti neformaliojo švietimo paslaugas, neformaliai įgytų kvalifikacijų įvertinimo ir pripažinimo sistema, profesinis orientavimas, kuris apima potencialių besimokančiųjų informavimą, konsultavimą ir karjeros planavimą ir kt.

2. *Finansavimą* – subsidijas (ar mokesčius) taikomas prekių ar paslaugų kainoms, didinančias ar mažinančias asmens pajamas ir prekių ar paslaugų vartojimo ar ekonominės veiklos galimybes. Neformaliojo švietimo atveju finansavimo intervencijos pavyzdžiai galėtų būti mokesstinės lengvatos įmonėms investuojančioms į darbuotojų neformalųjį švietimą arba tiesioginės subsidijos neformaliojo švietimo vartotojams arba paslaugų teikėjams.

3. *Gamyba*, kai valstybė pati imasi veiklos užtikrinti trūkstamą paslaugų ar prekių pasiūlą. Tokios veiklos pavyzdžiai neformaliojo švietimo atveju – valstybės nuosavybėje esančios švietimo įstaigos, teikiančios neformaliojo švietimo paslaugas.

4. *Pajamų palaikymą*, kuris skirtas užtikrinti asmeniui pragyvenimo šaltinį arba suteikti galimybę vartoti tam tikras paslaugas. Neformaliojo švietimo atveju tokios valstybės intervencijos pavyzdžiai galėtų būti mokymosi krepšeliai, stipendijos ir pan.

Anot N. Barr (1998), priklausomai nuo keliamų viešosios politikos tikslų ir nuo rinkos trūkumų valstybės vaidmuo suaugusiųjų švietimo srityje gali būti labai įvairus: nuo teisinių ar sisteminių sąlygų užtikrinimo iki pajamų palaikymo.

Visų tipų švietimas teikia ne tik asmeninę naudą išsilavinimą įgijusiam individui, bet ir monetarinę bei socialinę naudą visuomenei ir ekonomikai. Tai lemia teigiamas išorės poveikis. Kaip buvo minėta tyrimo metodinėje dalyje, pagal Žmogiškojo kapitalo modelį rinkos sąlygomis individo pasirinktas švietimo kiekis dažniausiai bus mažesnis nei valstybei ir visuomenei optimalus švietimo kiekis, todėl valstybei yra naudinga skatinti individus vartoti daugiau neformaliojo švietimo paslaugų nei jie vartotų laisvos rinkos sąlygomis. Pavyzdžiui, neprofesinis neformalusis švietimas gali būti mažai vartojamas individų, tačiau jo teikiama kultūrinė ir socialinė nauda – didesnė nei asmeninė, todėl valstybei yra naudinga skatinti šios neformaliojo švietimo krypties plėtrą šalyje.

Suaugusiųjų švietimas yra didžiausia permanentinės švietimo sistemos dalis, apimanti asmenis, paprastai vyresnius kaip 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje. Suaugusiųjų švietimui būdingas savanoriškas lavinimosi sričių pasirinkimas bei specifiniai ugdymo metodai.

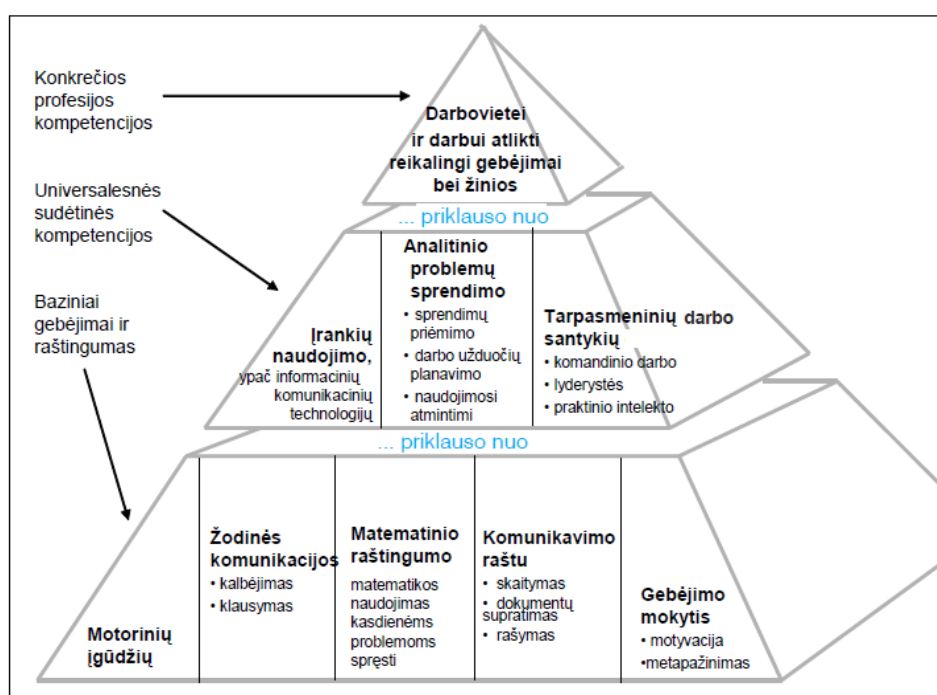
Kaip teigiama Lietuvos švietimo koncepcijoje, suaugusiųjų švietimas nėra vien tik jaunimo švietimo sistemos tąsa. Jis leidžia, asmeniui apsisprendus ir pasiruošus, pradėti nuo bet kurio išsilavinimo lygio lavintis nauja kryptimi ir tą lavinimąsi tęsti. Šios sistemos paskirtis yra dvejopa. Viena, turint tą patį tikslą – asmenybės fizinių, dvasinių ir psichinių galių plėtotę, suaugusiųjų švietimas leidžia asmeniui plėtoti savo galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje. Kita vertus, jis leidžia suaugusiam žmogui dėl visuomeninių aplinkybių arba dėl individualių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją. Pastaroji aplinkybė suteikia naują atspalvį suaugusiųjų švietimui – moralinį, suprantamą kaip visuomenės paramą asmeniui, negalėjusiam anksčiau pasirinkti profesijos pagal sugebėjimus ir polinkius. Jam sudaroma galimybė antrąjį kartą pasirinkti savo veiklos kryptį. Mažųjų Europos šalių, neturinčių didesnių gamtinių resursų, patirtis rodo, jog ypač svarbus yra profesinio suaugusiųjų švietimo paslankumas. Poreikis prisitaikyti prie nuolat kintančios ekonominės raidos ir tarpvalstybinis profesinis suderinamumas sąlygoja dažną asmenų profesinės veiklos krypties kaitą. Valstybės

priedermė – remiantis suaugusiųjų švietimu, sudaryti palankiausias sąlygas tokiai kaitai. Šiai kaitai reikia atitinkamo asmens bendrojo pasiruošimo, noro ir drąsos tai padaryti. Toks asmens ugdymas taip pat yra suaugusiųjų švietimo tikslas.

Kaip skelbiama Europos Vadovų ir Komisijos pranešime „Švietimo ir mokymo modernizavimas – gyvybiškai svarbus gerovės ir socialinės sanglaudos Europoje veiksnys“ 2006 metais, švietimas ir mokymas yra svarbūs veiksniai siekiant Lisabonos strategijos tikslų – didesnio ekonomikos augimo, konkurencingumo ir socialinės integracijos. Tokiomis aplinkybėmis valstybių narių nacionalinėse reformų programose vis labiau pabrėžiamas suaugusiųjų mokymosi vaidmuo ir jo poveikis asmeniniam tobulėjimui ir savirealizacijai. Tačiau be kelių išimčių šie programos aspektai įgyvendinami labai vangiai. Dauguma švietimo ir mokymo sistemų daugiausia skirtos jaunimo švietimui ir mokymui, ir padaryta menka pažanga keičiant šias sistemas, kad jos atspindėtų visą gyvenimą trunkančio mokymosi poreikius. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikti suaugusiųjų mokymosi skatinimo moksliniai tyrimai patvirtina investavimo į suaugusiųjų mokymąsi svarbą. Visuomenei ir asmeniui teikiama nauda apima geresnes įsidarbinimo galimybes, padidėjusį našumą ir kokybiškesnes darbo vietas, sumažėjusias išlaidas, skirtas pvz., nedarbo išmokoms, socialinėms išmokoms ir pensijoms dėl ankstyvo išėjimo į pensiją, taip pat ir didesnę visuomeninę naudą dėl aktyvesnio piliečių dalyvavimo, geresnės sveikatos, sumažėjusio nusikalstamumo ir didesnės asmeninės gerovės bei savirealizacijos. Pasak T. Schuller, J. Piaston, C. Hammond, A. Brassett–Grundy ir J. Bynner (2004), moksliniai vyresnio amžiaus asmenų tyrimai rodo, kad besimokantys asmenys yra sveikesni – dėl to sumažėja sveikatos priežiūros išlaidos.

Kaip teigia D. Beresnevičienė (1995, 2001), nuolatinis mokymasis - tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos (kintančių gyvenimo sąlygų ir t.t.) ir vidinio individo poreikio mokytis. Nuolatinis žmonių mokymasis yra neišvengiama šių laikų kasdienybė. Jis padeda individams ir organizacijoms prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Lietuvos integracija į ES, kintantys aplinkos reikalavimai, konkurencija, darbe kylančios problemos, kurias būtina spręsti darbo rinkoje - tai veiksniai, kurie skatina žmones nuolatos mokytis. Tik nuolatinis mokymasis ir tobulėjimas padeda neatsilikti nuo visuomenės mokslinės, techninės ir kultūrinės raidos, plėtoti savo kvalifikaciją, tobulinti profesijos žinias ir gebėjimus, savo asmenybę. Dabar „nuo sparčios mokslo ir technikos plėtros atsilieka visų išsilavinimo lygių darbuotojų kompetencija, rinkos sąlygomis vis daugėja net aukštąjį siauros specializacijos išsilavinimą turinčių bedarbių. Pramonės ir gamybos technologijų vystymasis sukuria naujas darbo vietas, o kai kurios senosios tampa nebereikalingos. Tai nulemia persikvalifikavimo, kvalifikacijos tobulinimo bei nuolatinio tobulinimosi būtinumą”.

Pasak M. Canto-Sperber, J. P. Dupuy (1999), kokios konkrečiai kompetencijos laikomos būtinomis šiuolaikiniam žmogui, priklauso ne tik nuo savaiminės gyvenamosios aplinkos bei gyvenimo būdo kaitos, bet ir nuo to, kas laikoma vertybėmis ir kokios ateities visuomenė siekia. Laikantis tik ekonominės logikos svarbiausios kompetencijos yra tos, kurios didina asmens sėkmę darbo rinkoje bei šalies ūkio produktyvumą ir konkurencingumą. Laikantis humanistinio požiūrio kompetencijos yra tai, kas sudaro sąlygas geram ir sėkmingam asmens gyvenimui. „Geras ir sėkmingas gyvenimas apima glaudžius ryšius su kitais žmonėmis, savęs paties ir savo pasaulio supratimą, autonominę sąveiką su savo fizine ir socialine aplinka ir laimėjimo bei pasitenkinimo jausmą“, – teigiama vienoje iš A. Schleicher kompetencijos studijų (1 pav.).

1 pav. Darbui atlikti reikalingų kompetencijų piramidė

Šaltinis: Schleicher A. pranešimas „OECD Program for the International Assessment of Adult Competencies“, Stambulas, 2007 m. birželio 27 d.

Veikiama mokslo ir technikos pažangos, darbo jėgos struktūra nuolat kinta, kadangi naujos technologijos ir nauji valdymo metodai reikalauja kvalifikuotų ir išsilavinusių darbuotojų. Autorės pažymėjo, kad stipriau nedarbas palietė pasenusių ir nepaklausių profesijų atstovus, nesugebančius dirbti naujose, modernizuotose ūkio šakose, neturintį darbo patirties jaunimą, asmenis be kvalifikacijos ir be įgūdžių.

Šiuolaikinėje visuomenėje atsiranda nauji požiūriai į žmonių darbinę veiklą, jie kitaip pradeda vertinti savo padėtį, savo socialines ir ekonomines pozicijas visuomenėje. Laisvos rinkos sąlygos įneša neišvengiamas pataisas socialiniams sluoksniams. Vienas iš svarbiausių

rodiklių šiuolaikinės rinkos ekonomikoje šalia infliacijos yra nedarbo lygis. Dėl to užimtumas įgyja globalinį mastą. Viena iš pagrindinių ūkio stabilizavimo politikos užduočių iki minimumo mažinti nedarbą. Tai svarbi ne tik ekonominė, bet ir socialinė problema. Ji taip pat yra politinių ir ekonominių diskusijų objektas. Daugelis politikų, įvertindami ekonomikos būklę ir ekonominės politikos efektyvumą, nedarbo lygį vertina kaip vieną ekonomikos suregulavimo rodiklių. Įgyvendinant valstybės strateginius tikslus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004–2008 metų laikotarpiu įsipareigojo įgyvendinti aktyvią užimtumo ir žmogiškųjų išteklių plėtros politiką, kad kiekvienas norintis ir galintis dirbti mūsų šalies žmogus Tėvynėje rastų savęs vertą darbą. Darbo rinka yra viena iš socialinės apsaugos politikos sričių. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos misija yra įgyvendinti efektyvią darbo ir socialinės apsaugos politiką, siekiant sukurti kokybiško užimtumo galimybes ir užtikrinti visuomenės socialinį saugumą ir socialinę sanglaudą.

1. 2 Valstybės vaidmuo suaugusiųjų švietimo paslaugų finansavime

Švietimas yra viena svarbiausių viešųjų paslaugų arba gėrybių, kuriai išleidžiama didelė dalis bet kurios išsivysčiusios šalies nacionalinio biudžeto. Priimta manyti, kad švietimas duoda įvairią naudą tiek besimokančiajam, tiek ir visuomenei. Planuojant valstybės išlaidas neišvengiamai kyla klausimas, kiek lėšų reikėtų skirti švietimui ir kokią naudą jos galėtų duoti. Švietimo naudos ir kaštų matavimas yra vienas svarbiausių švietimo ekonomikos ir politikos analizės objektų, o analizės rezultatai neretai naudojami viešosios politikos sprendimų priėmimui. Ši studija siekia pateikti rekomendacijas, kaip valstybė turėtų finansuoti suaugusiųjų švietimą, todėl šioje dalyje apžvelgiamos problemos, su kuriomis susiduriama siekiant išmatuoti suaugusiųjų švietimo naudą ir įvertinti kaštus.

Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto tyrimo „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“ ataskaitoje teigiama, kad siekiant įvertinti švietimo kaštus ir išmatuoti naudą, susiduriama su keliomis svarbiomis problemomis:

- Švietimo rezultatus sudėtinga išmatuoti. Kadangi nėra vienintelio „gero“ švietimo apibrėžimo, neįmanoma nustatyti universalus švietimo rezultato mato. Besimokančiųjų pasiekimų vertinimas bando spręsti šią problemą, tačiau švietimo rezultatai, o kartu ir nauda yra labai įvairūs: *vartojimo* nauda, kurią individui teikia pasitenkinimas mokymosi procesu; *investavimo* nauda, kurią individui duoda išaugusios darbo pajamos, pasitenkinimas darbu ir galimybė džiaugtis laisvalaikiu; ir *išorinė nauda visuomenei*, apimanti ir bendrąsias vertybes. Daugumos šių švietimo rezultatų nauda yra neišmatuojama.

- Sudėtinga susieti išteklius naudojamus švietimo procese ir švietimo rezultatus. Švietimo procese naudojami įvairūs ištekliai, kurių dalį galima išmatuoti, kaip pavyzdžiui, mokymo personalo ir besimokančiųjų laikas, pastatai ir įranga. Tačiau neįmanoma išmatuoti kitų svarbių išteklių, kaip natūralūs besimokančiųjų gebėjimai, tėvų teikiamos priežiūros ir pagalbos kiekybė ir kokybė, kurie taip pat daro svarbią įtaką mokymosi rezultatams. Kita vertus, jau minėta, kad patys švietimo rezultatai yra sunkiai išmatuojami, tad susieti dvi sunkiai išmatuojamų kintamųjų grupes yra ypač sudėtinga.

- Priežastiniai ryšiai tarp švietimo sąnaudų ir rezultatų vis dar yra abejotini. Atrankos hipotezė teigia, jog, pirma, švietimas po pagrindinio išsilavinimo nepakelia individo produktyvumo ir, antra, įmonės ieško aukštus gebėjimus turinčių darbuotojų, tačiau negali jų atskirti nuo žemus gebėjimus turinčių darbuotojų prieš juos įdarbindamos. Tad individai siekia išsiskirti iš kitų ir pasiųsti darbdaviui signalą apie savo gebėjimus, o švietimas po pagrindinio išsilavinimo kaip tik ir atlieka šią simbolinę funkciją. Todėl aukštesnis produktyvumas ir atlyginimas gali būti siejamas su švietimo rezultatais, tačiau nebūtinai yra jų sąlygojami.

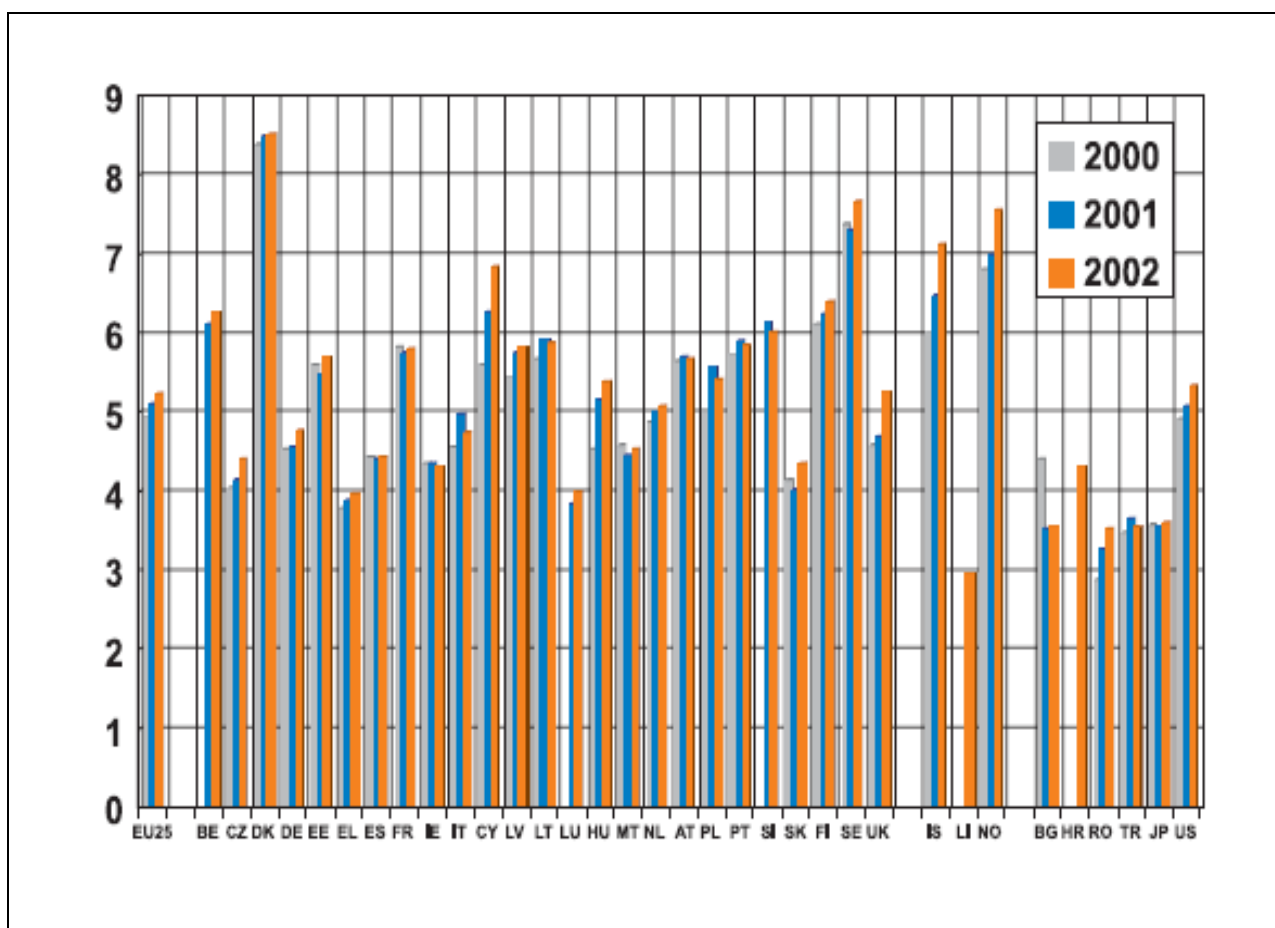
Pagal Žmogiškojo kapitalo modelį švietimas laikomas investicija, kadangi ilgiau besimokantys individai įgyja daugiau vertingų kompetencijų ir tampa produktyvesni. Individui ši investicija yra pelninga tol, kol gali padidinti jo būsimas pajamas daugiau nei jam kainuoja įgyti papildomą išsilavinimą (Nichol, 1998).

Naujoje Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje 2007 – 2013 m. numatoma finansuoti neformalųjį švietimą – tiek tiesiogiai subsidijuojant neformaliojo švietimo vartotojų darbdavius ir taip skatinant pastarųjų investicijas į darbuotojų mokymą, tiek ir remiant neformaliojo švietimo paslaugų teikimą formaliojo švietimo įstaigose įvairioms visuomenės grupėms. Sisteminiis požiūris į neformaliojo švietimo finansavimą yra būtinas, siekiant efektyviai panaudoti neformaliajam švietimui skiriamus finansinius išteklius ir pakelti labai žemą Lietuvos gyventojų neformaliojo mokymosi lygį.

Kaip teigiama jau minėtame Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto tyrimo „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“ ataskaitoje - valstybės reguliavimas ir teisinių, sisteminių prielaidų švietimo paslaugų teikimui užtikrinimas yra būtina prielaida visų visuomenės grupių aktyviam dalyvavimui suaugusiųjų švietime, o taip pat ir svarbi prielaida kitų valstybės intervencijų sėkmei. Minimalūs reikalavimai paslaugų teikėjams, siekiantiems teikti suaugusiųjų švietimo paslaugas padeda ne tik užtikrinti vartotojų teises, bet ir vienas iš svarbių kriterijų sprendžiant kam galima, o kam negalima skirti valstybės finansavimą. Neformaliai įgytų kvalifikacijų įvertinimo ir pripažinimo sistema – padidina aiškumą ir mažina mokymosi riziką švietimo paslaugų vartotojams ar jų mokymąsi finansuojantiems darbdaviams, nustato atskaitos taškus santykiams tarp rinkos dalyvių.

Profesinis orientavimas, kuris apima potencialių besimokančiųjų informavimą, konsultavimą ir karjeros planavimą, yra svarbus, siekiant ištaisyti informacijos apie neformaliojo švietimo galimybes sklaidos trūkumus. Valstybei svarbu imtis gyventojų informavimo dar ir dėl to, kad asmenys, geriau suvokiantys švietimo naudą ir galimybes, patys daugiau skirs dėmesio mokymuisi, skirs tam savo lėšas ir mažins kitų valstybės intervencijos formų poreikį.

Anot M. Godfrey (2004), nuo 2000 m. bendrų investicijų į pagrindinius žinių ekonomikos sektorius skirtumas tarp Europos šalių ir jų konkurenčių (pavyzdžiui, JAV) nesumažėjo. Kai kurios Azijos šalys – Kinija ir Indija – sparčiai vesiasi lyderes. Nepaisant to, švietimui skirtas valstybės finansavimas, išreikštas BVP procentine dalimi, didėja beveik visose ES šalyse (ES vidurkis: 2000 m. – 4,9 %, 2002 m. – 5,2 %). Skirtumai tarp ES šalių BVP dalies investicijų švietimui dideli: Danija ir Švedija išleidžia švietimui virš 7.5% BVP, tuo tarpu yra šalių, kurios skiria mažiau nei 4% bendrojo metinio šalies vidaus produkto (2 pav.).

2 pav. BVP dalis skiriama švietimo finansavimui

Šaltinis: Commission of European Communities, 2005. Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training - 2005 Report. Commission staff working document SEC(2005) 419. Brussels.
<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/progressreport05.pdf>

Tuo tarpu Lietuvoje BVP dalis skirta švietimui, remiantis skirtingais šaltiniais, buvo: 2000 m. 6,0 %; 2001 m. 6,1%; 2002m. 6,3%; 2003m.5,4%; 2004 m. 5,7% . V. Budienė, T. Tamošiūnas, R. Totoraitis (2005) nurodo, kad Lietuvoje BVP dalis skirta švietimui buvo: 2000-5.67%; 2001-5.92%, 2002-5.89 % . Nors šalių pateikiami duomenys skirtingi, visą gyvenimą trunkančiame mokymesi 2004 metais ES vidutiniškai dalyvavo maždaug 9,9 % 25 – 64 m. amžiaus suaugusiųjų – tai rodo, kad nuo 2000 m. buvo padaryta tam tikra pažanga. Lietuvoje 2004 metais visą gyvenimą trunkančiame mokymesi (pagal ES gairės apibrėžimą – mokymasis per paskutines keturias savaites) dalyvavo 6,5 % 25 – 64 m. amžiaus suaugusiųjų. Lietuva pagal šio rodiklio augimą 2004 m. buvo viena pirmųjų ES.

2008 metais ES vidutiniškai dalyvavo 9,6 % 25-64 m. amžiaus suaugusiųjų, o Lietuvoje 4,9 % 25 – 64 m. amžiaus suaugusiųjų. Šie duomenys rodo, kad besimokančiųjų sumažėjo tiek ES atžvilgiu ir ypač Lietuvos atžvilgiu (3 pav.).

	Iš viso <i>Total</i>	Vyrai <i>Males</i>	Moterys <i>Females</i>	
ES 27*	9,6	8,7	10,4	EU 27*
ES 25*	10,1	9,1	11,0	EU 25*
Airija*	10,2	8,7	11,7	Ireland*
Austrija	13,2	12,2	14,2	Austria
Belgija	6,8	6,4	7,2	Belgium
Bulgarija	1,4	1,3	1,5	Bulgaria
Čekija*	7,8	7,7	7,9	Czech Republic*
Danija	30,2	25,0	35,5	Denmark
Estija*	9,8	6,6	12,6	Estonia*
Graikija	2,9	2,8	3,1	Greece
Ispanija	10,4	9,5	11,3	Spain
Italija	6,3	6,1	6,6	Italy
Jungtinė Karalystė	19,9	16,6	23,2	United Kingdom
Kipras	8,5	8,1	8,9	Cyprus
Latvija	6,8	4,3	9,0	Latvia
Lenkija	4,7	4,2	5,2	Poland
Lietuva	4,9	3,7	6,1	Lithuania
Liuksemburgas	8,5	7,6	9,5	Luxembourg
Malta	6,2	6,1	6,2	Malta
Nyderlandai	17,0	16,8	17,2	Netherlands
Portugalija*	5,3	5,0	5,6	Portugal*
Prancūzija	7,2	6,9	7,5	France
Rumunija	1,5	1,3	1,6	Romania
Slovakija	3,3	2,6	4,0	Slovakia
Slovėnija	13,9	12,5	15,4	Slovenia
Suomija	23,1	19,3	26,9	Finland
Švedija ²	32,4	25,8	39,3	Sweden ²
Vengrija	3,1	2,7	3,5	Hungary
Vokietija	7,9	8,0	7,8	Germany

3 pav. Mokymasis visą gyvenimą ES pagal lytį 2008 m.

Šaltinis: Eurostato duomenų bazė, 2009

Informacija pateikiama apie gyventojus, kurie nurodė, kad jie 4 savaites prieš tyrimą dalyvavo švietimo ir mokymo veikloje. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenys, 25–64 metų amžiaus gyventojų, procentais

Pasak V. Būdienės, T. Tamošiūno, R. Totoraičio (2005), Valstybinėje 2003–2012 metų švietimo strategijoje numatytos pagrindinės švietimo gairės ir rodikliai, tiesiogiai susiję su Europos Sąjungos švietimo gairėmis bei įtvirtinta nuostata švietimo reikmėms kasmet skirti tiek lėšų, kad jos sudarytų ne mažiau kaip 6 procentus bendrojo šalies vidaus produkto, tokią proporciją nuolat skatina ir ES.

Siekiant skatinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą, numatoma panaudoti struktūrinių fondų lėšas pagal Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą, kurios svarbiausi tikslai yra:

- didinti gyventojų ekonominį aktyvumą ir užimtumą, skatinti kokybiškų darbo vietų kūrimą ir užtikrinti lygias galimybes visiems dalyvauti darbo rinkoje ir visuomenės gyvenime;
- didinti Lietuvos gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, sudarant sąlygas plėtotis dinamiškai žinių visuomenei;
- gerinti žmogiškųjų išteklių kokybę ir kiekybę MTEP srityje, didinant Lietuvos MTEP pajėgumą ir potencialą;
- stiprinti administracinius gebėjimus ir didinti viešojo administravimo efektyvumą;
- užtikrinti tinkamą ir efektyvų struktūrinės paramos, gaunamos pagal Konvergencijos tikslą, valdymą ir kontrolę.

Siekiant optimizuoti darbo rinkos mokymo centrų tinklą, 2005 m. buvo vykdomas PHARE programos projektas Nr. 2003/004-341.08.02.02 „Lietuvos darbo rinkos mokymo ir konsultavimo sistemos restruktūrizavimas į regioninius darbo rinkos mokymo ir konsultavimo centrus, siekiant profesinio mobilumo ir socialinės sanglaudos“. Pagrindinis uždavinys buvo parengti dokumentus: galimybių studiją, investicinį projektą ir viešųjų pirkimų dokumentacijos komplektą, investiciniam projektui, skirtam Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos prie SADM mokymo ir konsultavimo sistemos restruktūrizavimui į regioninius darbo rinkos mokymo ir konsultavimo centrus.

Šiuo metu vykdomas investicinis Lietuvos Respublikos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 1.5. priemonės projektas „Lietuvos darbo rinkos mokymo ir konsultavimo sistemos infrastruktūros gerinimas, modernizuojant regioninius darbo rinkos mokymo ir konsultavimo centrus“, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF). Pagrindinis projekto tikslas - mažinti projekto tikslinių grupių nedarbą, užtikrinti paslaugų kokybę ir prieinamumą, suteikiant geras, darbo rinkos poreikius atitinkančias mokymosi sąlygas, paremtas modernizuota infrastruktūra ir įranga.

2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje numatytas pagrindinis tikslas – sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio

augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Šio ir kitų strateginių tikslų siekiama įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos prioritetus. Šios strategijos pirmasis prioritetas „Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei“ tiesiogiai įgyvendinamas per ESF finansuojamą Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą. Žinių visuomenės kūrimas Lietuvoje reikalauja sukurti aktyviai darbo rinkoje dalyvaujančią visuomenę, kurios nariai nuolat aktyviai įgyja, atnaujina, plečia savo žinias, gebėjimus ir įgūdžius bei produktyviai juos taiko šalies ūkyje ar visuomenės gyvenime. Todėl pagal minėtą prioritetą buvo siekiama kelių uždavinių pritraukiant ir išlaikant žmones darbo rinkoje, siekiant aktyvesnio mokymosi visą gyvenimą, plėtojant aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą, siekiant efektyvesnio viešojo administravimo (Lukoševičius, 2005).

Europos Socialinis fondas (European Social Fund - ESF) Jo užduotis - mažinti nedarbą, didinti žmogiškuosius išteklius ir skatinti profesinę integraciją. Šis fondas taip pat siekia skatinti aukšto lygio profesionalumą, vyrų ir moterų lygybę, subalansuotą plėtrą ir ekonominę bei socialinę sanglaudą. Paramos sritys:

- ✓ Bedarbių (tame tarpe jaunų) integracija į darbo rinką
- ✓ Lygių įsidarbinimo galimybių rėmimas per EQUAL Inicijatyvą
- ✓ Moterų užimtumo gerinimas
- ✓ Švietimo ir profesinio mokymo sistemų gerinimas
- ✓ Kvalifikuotos darbo jėgos ugdymas
- ✓ Žmogiškųjų išteklių rėmimas tyrimų ir plėtros srityje
- ✓ Informacinės visuomenės plėtra.

ES Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (Nr. 2008/618/EB, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2008 07 15) priede „Valstybės narių užimtumo politikos gairės Nr. 17 – 24)“ kaip vienas svarbiausių prioritetų išskiriamas investicijų į žmogiškąjį kapitalą tobulinant švietimą ir įgūdžius didinimas, kuris argumentuojamas tuo, kad pernelyg daug žmonių nepavyksta patekti į darbo rinką arba joje išsilaikyti dėl įgūdžių stokos arba dėl įgūdžių ir darbo rinkos poreikių neatitikimo.

Atsižvelgiant į tai Tarybos rekomendacijoje dėl valstybių narių užimtumo politikos įgyvendinimo pateikiamose rekomendacijose Lietuvai akcentuojama, kad į žmogiškąjį kapitalą ir tęstinį mokymąsi turi būti skiriamos didesnės ir efektyvesnės investicijos. Jose taip pat teigiama, kad būtinos rimtos pastangos formuoti tęstinio mokymosi sistemą, o ypač – toliau modernizuoti švietimo sistemą, mažinti mokyklą paliekančių asmenų skaičių ir didinti žmonių, ypač žemos kvalifikacijos darbuotojų, dalyvavimą mokymo procese. Rekomendacijose pabrėžiama, kad darbdavių dalyvavimas mokymo procese, įskaitant jų indėlį į tęstinį profesinį darbuotojų rengimą, yra menkas.

1. 3 ES dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą

Mokymosi visą gyvenimą lygio kėlimas kaip vienas svarbiausių tikslų yra akcentuojamas ir ES dokumentuose, kurių svarbiausi yra susiję su atviro koordinavimo metodu grįstu Europos užimtumo strategijos įgyvendinimo procesu.

Europos Taryba Lisabonoje 2000 metų kovo mėn. patvirtino, kad Europa neginčijamai įžengė į Žinių amžių, kuriame mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe. Vadovaudamasi šia nuostata Europos Komisija 2000 m. spalio 30 d. paskelbė *Mokymosi visą gyvenimą memorandumą*, kuriame suformulavo mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros strategiją ir pateikė diskusijai 6 svarbiausias tezes, apibūdinančias mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros gaires.

Komisija ir šalys narės, besiremiančios Europos užimtumo strategija, apibūdino mokymąsi visą gyvenimą kaip tikslingą mokymosi veiklą, kurios nuolat imamasi, siekiant didinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją.

2001 m. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Šiuo dokumentu nurodoma, kad egzistuoja dvi svarbios priežastys, kodėl Europos Sąjungai taip būtina įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą:

- Europa eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir ūkio. Labiau nei bet kada naujausios informacijos ir žinių prieinamumas, motyvacija ir įgūdžiai protingai naudotis šiais resursais savo ir visos visuomenės vardu tampa veiksniumi, didinančiu Europos kompetenciją, žmonių darbingumą ir pritaikomumą.

- Šiandieniniai europiečiai gyvena sudėtingame socialiniame ir politiniame pasaulyje. Labiau nei bet kada jie nori planuoti savo gyvenimą. Iš jų tikimasi aktyvios visuomeninės veiklos. Jie privalo mokytis gyventi kultūrinės, etninės ir kalbinės įvairovės sąlygomis. Švietimas plačiąja prasme yra svarbiausias dalykas, mokantis ir suprantant, kaip priimti šiuos iššūkius.

Šie du šiuolaikinių socialinių ir ekonominių pokyčių bruožai tarpusavy susiję. Jie nurodo du vienodai reikšmingus mokymosi visą gyvenimą tikslus: skatinti aktyvų pilietiškumą ir didinti galimybę įsidarbinti. Aktyvus pilietiškumas atskleidžia, ar ir kaip žmonės dalyvauja visose visuomeninio ir ekonominio gyvenimo srityse, kaip jie išnaudoja pasitaikančias progas ir išvengia pavojų, kiek jaučiasi visuomenės nariai. Dažniausiai daugeliui žmonių apmokamas darbas garantuoja jų nepriklausomybę, savigarbą ir gerovę. Tai svarbiausias žmonių gyvenimo

kokybės veiksnys. Galimybė dirbti – gebėjimas išsaugoti darbo vietą – yra ne tik pagrindinis aktyvaus pilietiškumo rodiklis, bet ir lemiamą sąlyga, siekiant visiško užimtumo, stiprinant Europos konkurencingumą ir gerovę „naujoje ekonomikoje“. Ir galimybė dirbti, ir aktyvus pilietiškumas priklauso nuo žmogaus turimų atitinkamų naujausių žinių ir įgūdžių, reikalingų dalyvaujant ekonominiame bei visuomeniniame gyvenime (Tamošiūnas, Linkaitytė, Tuteikytė, Šutininė, Žilinskaitė, 2004).

Europos Sąjungos lygiu socialinė ir švietimo politika yra mažiausiai reglamentuojamos, todėl nacionalinės švietimo ir mokymo politikos vaidmuo tampa labai reikšmingu. Didele dalimi planuojamas atnaujintos Europos Sąjungos vystimasis, apibrėžtas atnaujintoje Lisabonos strategijoje priklausys nuo nacionalinių švietimo ir mokymo strategijų atnaujinimo, mokslo ir inovacijų skatinimo, investicijų į žmoniškųjų išteklių plėtros ir nacionalinio bei vietos lygmens švietimo vadybos kultūros. Atnaujintoje Lisabonos strategijoje numatyti siekiai turėtų būti tiesiogiai integruojami formuojant nacionalinę švietimo politiką, įstatymus ir pagrindinių švietimo ir studijų sričių vystymo strategijas, planuojant investicijas į žmoniškuosius išteklius ir vertinant šių investicijų efektyvumą. Tačiau tenka pripažinti, kad atnaujinta ES strategija mažiau orientuota į socialinę sanglaudą, o investicijų į žmoniškuosius išteklius skatinimas susilaukia nemažai kritikos, ypač iš neoliberaliai nusiteikusių ekonomikos analitikų ir politikų, nes nepasitikima tradiciniu valstybės, kaip monopolinio švietimo ir mokymo paslaugų teikėjo gebėjimu tai daryti lanksčiai ir efektyviai (Budienė, Tamošiūnas, Totoraitis, 2005).

Mokymosi visą gyvenimą memorandume skelbiama nuostata, kad sėkmingas perėjimas prie žinių visuomenės turi būti lydimas perėjimu prie mokymosi visą gyvenimą bei tai, kad plėtotinas visaapimantis mokymasis (mokymasis formaliojo švietimo sistemoje, neformaliojo švietimo organizacijose ir savaiminiu būdu integruojami, jie vienas kitą papildo ir praturtina).

Mokymasis visą gyvenimą turėtų padėti siekti šių tikslų:

- skatinti aktyvų pilietiškumą;
- plėtoti galimybes įsidarbinti;
- tobulinti švietimo paslaugų kokybę.

Dokumente neapsiribojama įsidarbinimo galimybių plėtra: ji vardinama kartu su aktyvaus pilietiškumo, kuris pabrėžia politinių, visuomeninių reikalų išmanymą, skatinimą, kvalifikacijų tobulinimą, ekonominę plėtrą, taip pat švietimo paslaugų kokybės, numatančios efektyvių naujovių įgyvendinimą kuriant prieinamą mokymosi aplinką visiems, kėlimą.

Mokymosi visą gyvenimą memorandume komisija pateikė strateginius tikslus, kurių turi siekti valstybė, norėdama užtikrinti mokymosi visą gyvenimą plėtotę, išsaugoti ekonominę konkurencingumą ir galimybę dirbti, socialinę atskirtį įveikti. Vienas šių tikslų – užtikrinti

mokymosi visą gyvenimą kontinuumą – yra skirtas ekonominiam konkurencingumui ir užimtumui išsaugoti. Kaip teigiama memorandume, „žinių ekonomikos sąlygomis žmogiškųjų išteklių plėtojimas ir naudojimas yra lemiamas veiksnys, išlaikant konkurencingumą“. Memorandume akcentuojama, kad siekiant pastarojo tikslo labai svarbu, kad mokymasis būtų integruota suaugusiųjų gyvenimo dalis.

Europos Bendrijų Tarybos ir Komisijos komunikate, darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ bendros ataskaitos apie 2006 m. įgyvendinimo pažangą projekte (2005) teigiama, kad Europos Sąjungos ekonomikos augimo ir socialinės sanglaudos sėkmę lemia išsilavinę žmonės, inovacijos, socialinė gyventojų gerovė. Šiuolaikiniame pasaulyje svarbios ne tik mokyklose bei universitetuose formaliai įgytos žinios, bet ir lankstus darbo jėgos prisitaikymas prie naujų ekonomikos augimo poreikių, nuolatinis dirbančiųjų kompetencijų atnaujinimas. Žmogiškųjų išteklių tobulinimo planavime bei valdyme dalyvauja vis daugiau tiesiogiai su švietimo organizavimu anksčiau nesusijusių valstybės institucijų - Socialinės apsaugos ir darbo, Žemės ūkio ir kitos ministerijos bei žinybos. Darbuotojų mokymu ir kvalifikacijos tobulinimu rūpinasi darbdaviai. Formalusis ir neformalusis mokymasis žmogaus gyvenime tampa vienodai reikšmingais, vienas kitą papildo. Akivaizdu, kad mokymasis visą gyvenimą tampa realybe. Mokymasis yra neatskiriama Europos socialinės dimensijos dalis, kadangi būtent taip yra perteikiama solidarumo, lygių galimybių ir socialinio dalyvavimo reikšmė, atsiranda teigiami pokyčiai sveikatos, nusikalstamumo, aplinkos, demokratizacijos srityse, gerėja bendra gyvenimo kokybė. Visi piliečiai turi įgyti ir, mokydamiesi visą gyvenimą, nuolat atnaujinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją, be to, reikia atsižvelgti į asmenų, kuriems gresia socialinė atskirtis, specialiuosius poreikius. Šie mokymosi visą gyvenimą svarbos aspektai nuolat pabrėžiami įvairiuose Europos Sąjungos dokumentuose, skirtuose švietimo vaidmens, gerinant Europos Sąjungos ekonominę būklę, įvertinimui.

Europos Sąjungos Viršūnių susitikime Lisabonoje 2000 m. buvo numatyti ilgalaikiai Europos Sąjungos tikslai. Paprastai ES Lisabonos strategija apibūdinama nurodant jos pagrindinį tikslą – per dešimtmetį Europos Sąjungą paversti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“. Vėliau Geteborgo Viršūnių susitikime prie Lisabonos proceso nutarta prijungti aplinkosaugos dimensiją. Strategiją sudaro trys sritys ekonominė politika, socialinė politika, aplinkosauga. Užsibrėžtų tikslų siekti buvo suformuluoti pagrindiniai siekiniai-gairės. Lisabonos strategijos įgyvendinimo pusiaukelėje – 2005 m., tapo akivaizdu, kad pirmojo penkmečio realybės testo tokia ambicinga Lisabonos strategija neišlaikė. Ne visi planuoti augimo rodikliai buvo pasiekti. Daugelyje ES šalių juntama, kad ekonomikos augimas nebepakankamas, darbo jėga sensta, atlyginimai neauga, o socialinė

sistema greitai gali „perkaisti“. Todėl Lisabonos strategija 2005 m. buvo atnaujinta. Nuspręsta nebeakcentuoti šūkio 2010 m. tapti konkurencingiausia pasaulio ekonomika, o atviro koordinavimo metodą pakeisti tiesioginiu ES Komisijos ir nacionalinių vyriausybių bendradarbiavimu. Pagrindiniai „pataisyti“ ES siekiai - ekonominis augimas ir darbo vietų kūrimas. Atnaujintoje ES Lisabonos strategijoje numatyta:

- paversti Europą patrauklia vieta investuoti ir dirbti;
- ekonominio augimo varikliu pasitelkti žinias ir inovacijas;
- pakeisti politiką taip, kad verslas galėtų sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų.

Integruotose ES gairėse valstybės narės kviečiamos plėsti ir gerinti investicijas į žmogiškąjį kapitalą bei pritaikyti švietimo ir profesinio rengimo sistemas prie naujų žmoniškųjų išteklių kompetencijai keliamų reikalavimų. Esant tokioms aplinkybėms, Europos Taryba rekomenduoja tęsti darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ įgyvendinimą iki galo. Programa „Švietimas ir mokymas 2010“ taip pat prisideda įgyvendinant naująsias integruotas ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gaires, įskaitant Europos jaunimo paklą. Siekiant sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, strategijoje žadama patraukti daugiau žmonių dirbti ir modernizuoti socialinės apsaugos sistemas, pagerinti darbuotojų bei įmonių gebėjimą prisitaikyti ir padidinti darbo rinkų lankstumą, investuoti daugiau į žmoniškuosius išteklius- gerinti švietimo ir mokymo kokybę, skatinti nuolat mokytis. Taigi, žmoniškųjų išteklių plėtros uždavinys pripažintas svarbiu ES vystimosi veiksmu.

ES dokumentuose taip pat yra akcentuojamas bendrųjų kompetencijų, reikalingų tiek sociokultūriniam, tiek profesiniam gyvenimui, plėtojimas. Europos Komisijos komunikate „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų“ (COM(2005)548 galutinis, Briuselis, 10.11.2005) teigiama, kad darbuotojams reikia atnaujinti tiek specifines su darbu susijusias, tiek bendrąsias kompetencijas tam, kad galėtų prisitaikyti prie darbo rinkoje vykstančių pokyčių. Dokumente pateikiamos 8 bendrosios kompetencijos: bendravimas gimtąja kalba; bendravimas užsienio kalbomis; matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse; kompiuterinis raštingumas; mokėjimas mokytis; tarpasmeniniai, tarpkultūriniai, socialiniai ir pilietiniai gebėjimai; verslumas; kultūrinė išraiška. Iš pastarųjų bene svarbiausias gebėjimas yra mokėjimas mokytis, nes šis apima pagrindines asmens mokymosi nuostatas ir dėl to yra prielaida kitų nurodytų bendrųjų gebėjimų ugdymui.

Apibendrinant, mokymosi visą gyvenimą lygio kėlimo tikslas ir jo teikiama nauda yra akcentuojami eilėje nacionalinių ir ES dokumentų, tačiau juose (išskyrus nebent Tarybos rekomendacijas) nėra išskiriamos ribotas mokymosi galimybes turinčios anksčiau pateiktos tikslinės grupės, kurių suaugusiųjų švietimui valstybė turi teikti paramą.

1. 4 Nacionaliniai suaugusiųjų švietimo politikos dokumentai

Bendras tikslas kelti mokymosi visą gyvenimą lygį yra paremtas valstybės siekiu spartinti ekonomikos augimą. Tačiau šio tikslo siekimas teikia ir socialinę naudą, kuri matoma augant pilietiniam dalyvavimui, mažėjant nusikalstamumui, didėjant socialinei sanglaudai ir formuojantis socialiniam kapitalui. Mokymosi visą gyvenimą lygio kėlimo tikslas ir jo teikiama nauda yra akcentuojama eilėje nacionalinių viešosios politikos dokumentų.

Pirmasis formalus dokumentas, įteisinęs suaugusiųjų švietimą kaip lygiateisę švietimo sistemos dalį buvo Lietuvos švietimo koncepcija (1992 m.). Pagrindiniai nacionalinio lygmens dokumentai yra :

1. Lietuvos švietimo įstatymas. Vilnius, 1991.
2. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius, 1992.
3. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993.
4. LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-05-30, Nr. VIII-822.
5. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. Vilnius, 1997-10-14 Nr. VIII-450.
6. Švietimo gairės. (Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos 2003-2012 metai. Projektas.), 2002.
7. LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003-06-17. Nr. IX-1630
8. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700.
9. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. ŠMM. Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83.
10. Valstybės ilgalaikės raidos strategija. Vilnius, 2002-11-12 d. Nr. IX-1187

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme konstatuojama, kad suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kvalifikacijų. Tokiu būdu siekiama vieno iš švietimo tikslų – stiprinti visuomenės galias užtikrinant darnią krašto ūkio, aplinkos ir žmoniškųjų išteklių plėtrą, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą.

Lietuvos švietimo koncepcijoje suaugusiųjų švietimas buvo įvardytas kaip švietimo sistemos dalis, apimanti asmenis, vyresnius negu 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje. Šioje koncepcijoje jam buvo priskirta dvejopa paskirtis:

- leisti asmeniui plėtoti savo galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje;
- leisti suaugusiam žmogui dėl visuomenės aplinkybių arba dėl individualių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją.

Dokumente išskirta dvi suaugusiųjų švietimo organizavimo formos:

- formalus mokymasis, kuris laiduoja tą patį išsilavinimo lygį, kaip nuosekliojo švietimo sistema;
- neformalus suaugusiųjų švietimas, apimantis visas į valstybės švietimo registrą neįtrauktas švietimo rūšis: bendrąjį ir profesinį lavinimąsi (jei jo apimtis nesudaro reglamentuoto modulio), pomėgių ugdymą, bendrąją savišvietą.

Dar vienas išskyrimas buvo padarytas įvardijant institucijas, atsakingas už suaugusiųjų švietimo organizavimą:

- suaugusiųjų mokymasis tiesiogiai susijęs su darbo rinkos mokymais buvo priskirtas darbo biržoms (bedarbių mokymas) ir darbdaviams (jiems reikalingų darbininkų mokymas);
- valstybės rėmimui – socialinės atskirties grupės (žmonės su negalia, privalomosios tarnybos kariai, imigrantai, nuteisti asmenys ir kt.).

Šioje koncepcijoje taip pat numatyta suaugusiųjų švietimo specialistų rengimas, neapsiribojant tik mokytojais (kurie vadinami pedagogais), o papildant juos bibliotekų, muziejų bei klubų darbuotojais.

Galima teigti, kad šiuolaikinį požiūrį į suaugusiųjų švietimo paskirtį galima apibrėžti trijuose lygmenyse: konceptualiam, įstatyminiam ir strateginiam.

Konceptualus apibrėžia suaugusiųjų švietimo paskirtį žmogaus ir valstybės atžvilgiu:

- leisti asmeniui plėtoti savo galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje;
- leisti suaugusiam žmogui dėl visuomenės aplinkybių arba dėl individualių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją;
- sudaryti sąlygas realizuotis asmenybei, atsakingai už šalies gerovę;
- padėti ugdyti demokratinę visuomenę.

Įstatyminis apibrėžia legitimuotą suaugusiųjų švietimo sritį:

- Sudaryti sąlygas: įgyti reikalingų teorinių žinių ir praktinių gebėjimų kvalifikacijai tobulinti;
- Padėti tenkinti: suaugusiųjų savišvietos poreikius, plėtoti kultūrinius interesus, ugdyti kūrybines galias.

Strateginius numato būdus, kuriais bus siekiama tai įgyvendinti:

- išplėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą.

- optimizuoti visus prieinamus išteklius (valstybės, įmonių, savivaldybių, bendrijų, NVO ir individų) siekiant plėtoti vientisą ir rentabilią mokymosi visą gyvenimą sistemą, siūlančią galimybių įvairovę profesiniam, socialiniam ir asmeniniam visų darbingo amžiaus individų ugdymuisi ir jaunimo paruošimui profesiniam gyvenimui, atitinkančiam Europos standartus.

Suaugusiųjų mokymasis apibendrinant visų minėtų nacionalinių dokumentų apibrėžimus gali būti įvardytas taip pat trimis lygmenimis:

- Pagal paskirtį: tai asmens ir visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, apimanti visas į valstybės švietimo registrą neįtrauktas švietimo rūšis: bendrąjį ir profesinį lavinimąsi (jei jo apimtis nesudaro reglamentuoto modulio), pomėgių ugdymą, bendrąją savišvietą. Jo paskirtis sudaryti suaugusiajam sąlygas mokytis visą gyvenimą, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą ar įgyti papildomą išsilavinimą.
- Pagal legitimaciją: teikiamas ne jaunesniems kaip 18 m. amžiaus asmenims, asmens ir visuomenės interesus atliepiantis ir kontroliuojamas (lavinimo, mokymosi, studijų) procesas, kurio rezultatas neįvertinamas išsilavinimą liudijančiu dokumentu.
- Pagal vykdymą: vyksta šalia pagrindinių švietimo ir mokymo institucijų (pvz. darbo vietose). Mokymosi procesas priklauso nuo jį organizuojančios institucijos (atsakomybė už rezultatą tenka institucijai - tai sąsaja su formalioju švietimu). Būdingas kvalifikacijos tobulinimo sričiai.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo koncepcija - andragogikos mokslinio tyrimo centrų kūrimas, jų veiklos organizavimas bei skatinimas. Andragogų, kaip savarankiškos švietimo specialistų profesijos pripažinimas, jų rengimo, kvalifikacijos kėlimo bei perkvalifikavimo sistemų kūrimas. Švietimo vaidmens stiprinimas.

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998) reglamentuoja „neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus. Įstatymo tikslas yra suteikti teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams, vykdytojams ir socialiniams partneriams, padėti įgyvendinti įgimtą žmogaus teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, atiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, kurių jam reikia kaip demokratinės visuomenės piliečiui ir tam tikros profesijos specialistui, prisidėti prie kūrybingo ir prasmingo laisvalaikio (1 straipsnis)“. Įstatymo 2 straipsnyje ir 7 straipsnyje įtvirtinta, kad neformalaus suaugusiųjų švietimo dalyviai yra visi suaugę asmenys, paprastai ne jaunesni nei 18 metų, kurie „pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas mokosi, lavinasi, tobulina kvalifikaciją, plečia savo kultūrinį ir pilietinį akiratį“ (Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičienė, 2006).

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas (1997) nustato Lietuvos Respublikos profesinio mokymo sistemos sandarą ir valdymą, grindžiamą valstybės valdymo institucijų ir socialinių partnerių bendradarbiavimu, taip pat reglamentuoja profesinio mokymo organizavimą.

Pagal įstatymo 1 straipsnį, profesinį mokymą sudaro pagrindinis ir darbo rinkos profesinis mokymas. Trečioje įstatymo dalyje apibrėžiamas darbo rinkos profesinis mokymas – jo tikslai ir uždaviniai, reguliuojamas priėmimas į profesinio mokymo institucijas, profesinio mokymo turinys, apibrėžiamos profesijos mokytojų kvalifikacijos, darbo rinkos profesinio mokymo kvalifikaciniai egzaminai bei kvalifikacijos sertifikatai. Įstatyme pažymima, kad priėmimas į darbo rinkos mokymą numatomas asmenims, vyresniems nei 18 metų, o jaunesni gali dalyvauti tik jei jau yra įgiję pradinį profesinį rengimą.

Lietuvos respublikos švietimo įstatymo naujojoje redakcijoje apibrėžta neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visą gyvenimą, tenkinanti pažinimo poreikius, tobulinanti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomų kvalifikacijų.

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų gairės. Išplečiama bendrojo lavinimo, profesinio ir ypač aukštųjų mokyklų tęstinio mokymosi programos. Sukuriama neformalaus švietimo programų ir modulių akreditavimo tvarka. Sukuriama įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalus pripažinimo sistema.

Suaugusiųjų švietimo klausimus nagrinėja bei pagrindžia ir Profesinio rengimo Baltoji knyga (1999), Aukštojo mokslo Baltoji knyga (1999), ateičiai gaires nubrėžia Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2003).

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (patvirtintoje LR švietimo ir mokslo bei LR sveikatos apsaugos ir darbo ministrų 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK- 433/A1-83, Žin., 2004 04 17, Nr. 56-1957) teigiama, kad „dėl sovietinio laikotarpio švietimo politikai būdingų trūkumų plėtojant šiuolaikinio švietimo sistemą“ šiuo metu mokymosi visą gyvenimą idėjos nėra plačiai žinomos ir pripažįstamos visuomenėje. Strategijoje akcentuojama perėjimo prie žiniomis grindžiamos ekonomikos reikšmė mokymuisi. Joje teigiama, kad informacinės technologijos padarė radikalią įtaką pačiai ekonomikos esmei – atsirado globali "žiniomis grindžiama ekonomika", pirmiausia besiremianti idėju, o ne fizinės jėgos, pažangių technologijų, o ne pigios darbo jėgos panaudojimu. Lietuva taip pat planuoja laipsniškai pereiti prie žiniomis grindžiamo ūkio. Kaip teigiama strategijoje, „tai reiškia, jog siekiant konkurencingos ekonomikos mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe“. 2004 m. priimtoje Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje numatyti pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą plėtros uždaviniai:

- didinti profesinio rengimo ir tęstinio mokymosi įtaką užimtumo strategijai;
- didinti mokymosi prieinamumą, ypač tiems, kurie iš švietimo sistemos gavo mažiausiai. Sukurti „antrojo šanso“ galimybes tiems, kurie neįgijo pagrindinio išsilavinimo iki 16 metų;
- plėtoti švietimo infrastruktūrą, tolydžiai didinant investicijas į institucijų, teikiančių švietimo, profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo paslaugas, techninės bazės atnaujinimą;

- gerinti mokymosi visą gyvenimą koordinavimą, tobulinant bendradarbiavimą šioje srityje;
- gerinti tęstinio mokymosi finansavimą, sukuriant specialius fondus ir įtraukiant darbdavius ir darbuotojus;
- kelti mokymo ir profesinio konsultavimo personalo kvalifikaciją;
- diferencijuotai plėtoti mokymosi visą gyvenimą regioninę struktūrą, atsižvelgiant socialinius ir ekonominius regionų poreikius;
- sukurti mokymo kokybės stebėsenos sistemą ir nustatyti mokymo kokybės rodiklius.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (patvirtinta LR Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187, Žin., 2002 11 27, Nr. 113-5029) akcentuojama, kad joje numatytas tikslas – sukurti aplinką plėtoti šalies materialinei ir dvasinei gerovei, kurią apibendrintai nusako žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika – turi aprėpti visus šalies gyventojus. Strategijoje formuluojamoje Lietuvos valstybės vizijoje vienas svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių yra gyventojų išsilavinimas – „svarbiausia, kad patobulintų švietimo sistemą ir įdiegus kvalifikacijos tobulinimo bei perkvalifikavimo sistemą darbo jėgos išsilavinimo lygis bus aukštesnis“. Joje akcentuojama, kad „mokslas ir švietimas ir toliau liks prioritetinga šalies plėtros sritis, bus įkurta darni, veiksminga ir visoms gyventojų kategorijoms prieinama švietimo sistema, sudaranti sąlygas Lietuvos gyventojams mokytis visą gyvenimą“.

Valstybinės švietimo strategijos 2007-2012 metams nuostatos (patvirtintos LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700, Žin., 2003 07 18, Nr. 71-3216) remiasi anksčiau aptartoje Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje išskirtais žinių visuomenės, saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos prioritetais. Nuostatose minima švietimo misija tiesiogiai siejasi su asmens mokymosi visą gyvenimą lygio kėlimu – „sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą – nuolat tenkinti pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų jo profesinei karjerai ir gyvenimo įprasminimui“. Kad būtų užtikrinamas švietimo plėtotės prieinamumas, tęstinumas ir socialinis teisingumas nuostatose akcentuojama, kad turi būti „sudaromos sąlygos mokytis visą gyvenimą“, tame tarpe ir „išplečiamos finansinės mokymosi visą gyvenimą galimybės“. Vienas nuostatose minimų siekinių – iki 2012 m. pasiekti, kad kasmet mokytųsi ne mažiau kaip 15 procentų darbingo amžiaus suaugusių šalies gyventojų.

2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje ypatingas dėmesys skiriamas Lietuvos mokymosi visą gyvenimą sistemai tam, kad ji geriau atitiktų asmens ir šalies ūkio poreikius. Kaip teigiama programoje, Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodikliai yra vieni prasčiausių ES, o bene pagrindinė to priežastis – neišvystytas neformalusis švietimas. Žemas mokymosi visą gyvenimą lygis – kertinė problema šalies ekonomikai, kadangi žemas darbo jėgos tęstinio mokymosi lygis sąlygoja tai, kad lėčiau kuriamos ir diegiamos naujos technologijos, lėčiau auga produktyvumas ir mažėja ūkio konkurencingumas. Tokiu būdu

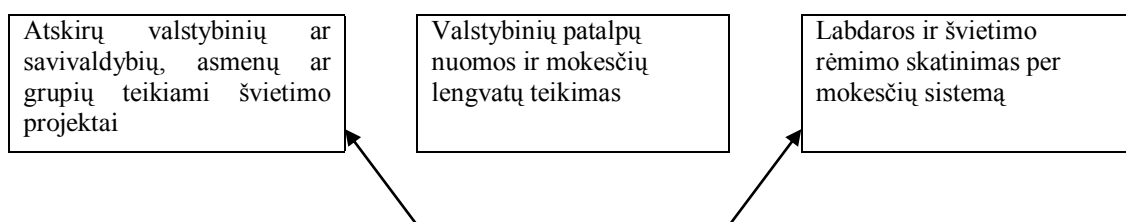
svarbiausias programos 1.2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ tikslas – padidinti Lietuvos gyventojų galimybes mokytis visą gyvenimą, sudarant sąlygas plėtotis dinamiškai žinių visuomenei.

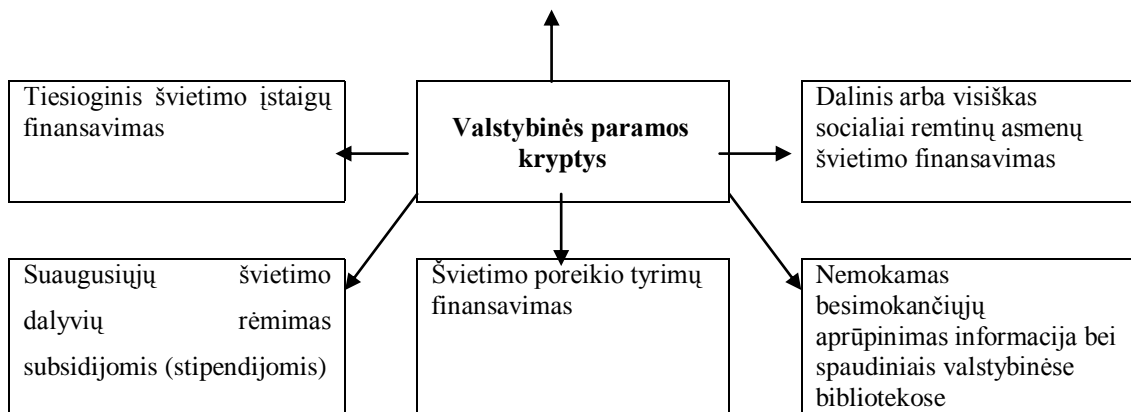
1.5 Institucijos, įgyvendinančios suaugusiųjų švietimo programas

Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerija formuoja, įgyvendina ir prižiūri valstybinę švietimo politiką ir administravimo klausimus profesinio mokymo, suaugusiųjų švietimo bei aukštojo mokslo srityse. Beveik kiekvienais metais Švietimo ir mokslo ministerija skelbia konkursą neformaliojo suaugusiųjų švietimo projektams ir programoms finansuoti iš valstybės biudžeto. Šiame konkurse turi teisę dalyvauti įvairios organizacijos: NVO, privačios įstaigos, mokyklos, suaugusiųjų mokymo centrai, universitetai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) yra pagrindinė institucija, užsiimanti užimtumo politikos klausimais nacionaliniu lygmeniu. Atsakomybė už tęstinio profesinio mokymo organizavimą bei įgyvendinimą tenka Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybai (LDRMT), priklausančiai SADM.

Pasak M. Teresevičienės, G. Gedvilienės, V. Zuzevičienės (2006), valstybės parama suaugusiųjų švietimui pasireiškia įvairiomis kryptimis (4 pav.): panaudojant tam tikrą mokesčių sistemą ir teikiant lengvatas asmenims, mokantiems už mokslą formaliojoje sistemoje, subsidijuojant neformaliosios švietimo sistemos dalyvius, paramą teikiant per savivaldybes; tiesiogiai finansuojant švietimo įstaigas; skelbiant konkursus ir remiant įvairius siūlomus projektus. Stengiamasi naudoti ir Europos struktūrinių fondų lėšas.

4 pav. Valstybės paramos kryptys suaugusiųjų švietimui

Sudaryta darbo autorės, remiantis šaltiniu: Teresevičiene, Gedviliene, Zuzevičiene (2006)

Lietuvoje suaugusiųjų švietimu rūpinasi ir nevyriausybines organizacijos. 1992 m. susikūrė *Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA)*, kuri bendradarbiaudama su Lietuvos bei kitų šalių suaugusiųjų švietėjais ir organizacijomis, rūpinasi mokymosi visą gyvenimą nuostatomis visuomenėje ir tęstinio mokymosi galimybių plėtoje. Asociacija dalyvauja Lietuvos švietimo formavimo politikoje informuodama visuomenę apie suaugusiųjų švietimo problemas, remdama ir organizuodama mokymo, tyrimo, konsultavimo programas.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistema yra integrali švietimo sistemos dalis. Ją sudaro *formalusis* ir *neformalusis* suaugusiųjų švietimas. Suaugusiųjų mokymosi poreikiai optimaliai įgyvendinami suaugusiųjų švietimo įstaigose, kurios gali būti valstybinės arba nevalstybinės.

Suaugusiųjų švietimu rūpinasi Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kitos ministerijos, apskritys, savivaldybės.

Klasifikuojant suaugusiojo mokymosi įvairovę šiuo metu skiriamos tokios pagrindines jo formas (5 pav.):

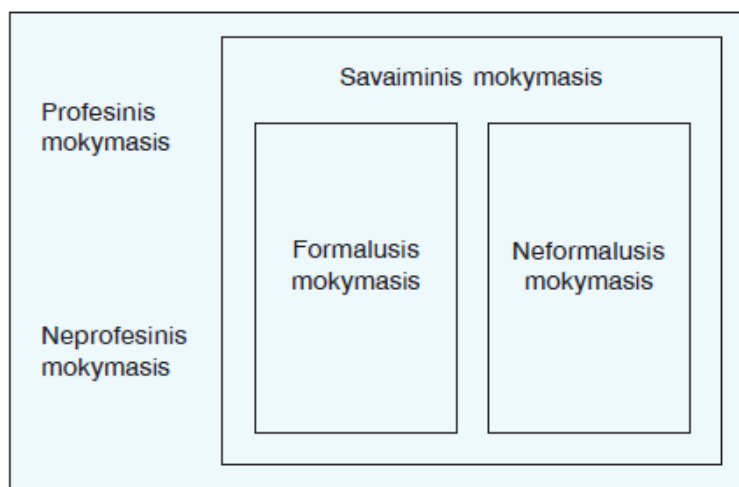
Formalusis mokymasis – tikslingas ir aiškios struktūros (apibrėžtos trukmės, vykstantis pagal tvarkaraštį, hierarchinę chronologinę priėmimo ir baigimo tvarką) mokymas(is), pasibaigiantis oficialių išsilavinimo lygį liudijančių dokumentų įteikimu; dažniausiai vyksta mokymo įstaigose.

Neformalusis mokymasis – tikslingas ir organizuotas mokymasis, kuris pasižymi viena ar keliomis iš šių ypatybių: neturi hierarchines struktūros, priėmimo reikalavimo, registravimo, apibrėžtos trukmės, tvarkaraščio, jį baigus neišduodami oficialus išsilavinimo lygį liudijantys dokumentai. Tačiau gali būti išduodami įgytos kompetencijos ar kvalifikacijos pažymėjimai.

Savaiminis mokymasis – natūralus mokymasis dėl kasdienės veiklos darbe, šeimoje ar laisvalaikiu; jis gali būti ir tikslingas, ir atsitiktinis, kartais nepastebimas net paties besimokančiojo.

Be to, dar skiriamas **profesinis**, tai yra suteikiantis darbui atlikti reikalingas kompetencijas, ir **neprofesinis** mokymasis. Visų išvardintų mokymosi formų santykis parodytas schema.

5 pav. Suaugusiųjų mokymosi formos

Šaltinis: Lietuvos švietimo ir mokslo ministerijos leidinys „Švietimo problemos analizė“, 2007 m. gruodis Nr. 9 (20)

Suaugusiųjų formalusis bendrasis lavinimas vyksta 17-oje suaugusiųjų mokymo ir švietimo centrų. Formaliojo suaugusiųjų bendrojo lavinimo mokymo turinį lemia valstybės reglamentuotas žinių ir įgūdžių lygis – pagrindinio ir vidurinio mokslo standartas. Standartą suformuoja Švietimo ir mokslo ministerija, kurios kompetencijoje yra suaugusiųjų bendrojo lavinimo politikos vykdymas. Standartas reglamentuoja privalomų ir pasirenkamų mokomųjų dalykų sąrašą, privalomąją programos dalį.

Suaugusiųjų mokyklos vykdo suaugusiųjų pradinio, pagrindinio, vidurinio ar adaptuoto vidurinio ugdymo programas. Mokymas organizuojamas nuosekliai ir moduliniais būdais, mokiniai gali pasirinkti neakivaizdinę ar savarankišką mokymosi formą.

Formaliojo suaugusiųjų profesinio mokymo programos yra registruojamos Studijų ir mokymo programų registre. Registro duomenų teikėjai yra aukštosios ir profesinės mokyklos, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerija.

Darbo rinkos profesinio mokymo sistemoje kvalifikacijos įsigijimui, persikvalifikavimui ar kvalifikacijos tobulinimui siūlomos darbo rinkos formaliojo ir neformaliojo mokymo programos. Darbo rinkos pirmo lygio profesinę kvalifikaciją suteikiančių formaliojo profesinio mokymo programų trukmė yra 4–12 savaičių. Sėkmingai baigus mokymą, įgyjama teisė dirbti atitinkamos profesijos darbą.

Darbo rinkos antro lygio profesinę kvalifikaciją suteikiančių mokymo programų trukmė 12–43 savaitės. Sėkmingai baigus mokymą pagal antrojo lygio programas, įgyjamas pažymėjimas liudija, kad asmuo įgijo atitinkamą profesinę kvalifikaciją. Visos formaliojo darbo rinkos profesinio mokymo programos įtraukiamos į Studijų ir mokymo programų registrą.

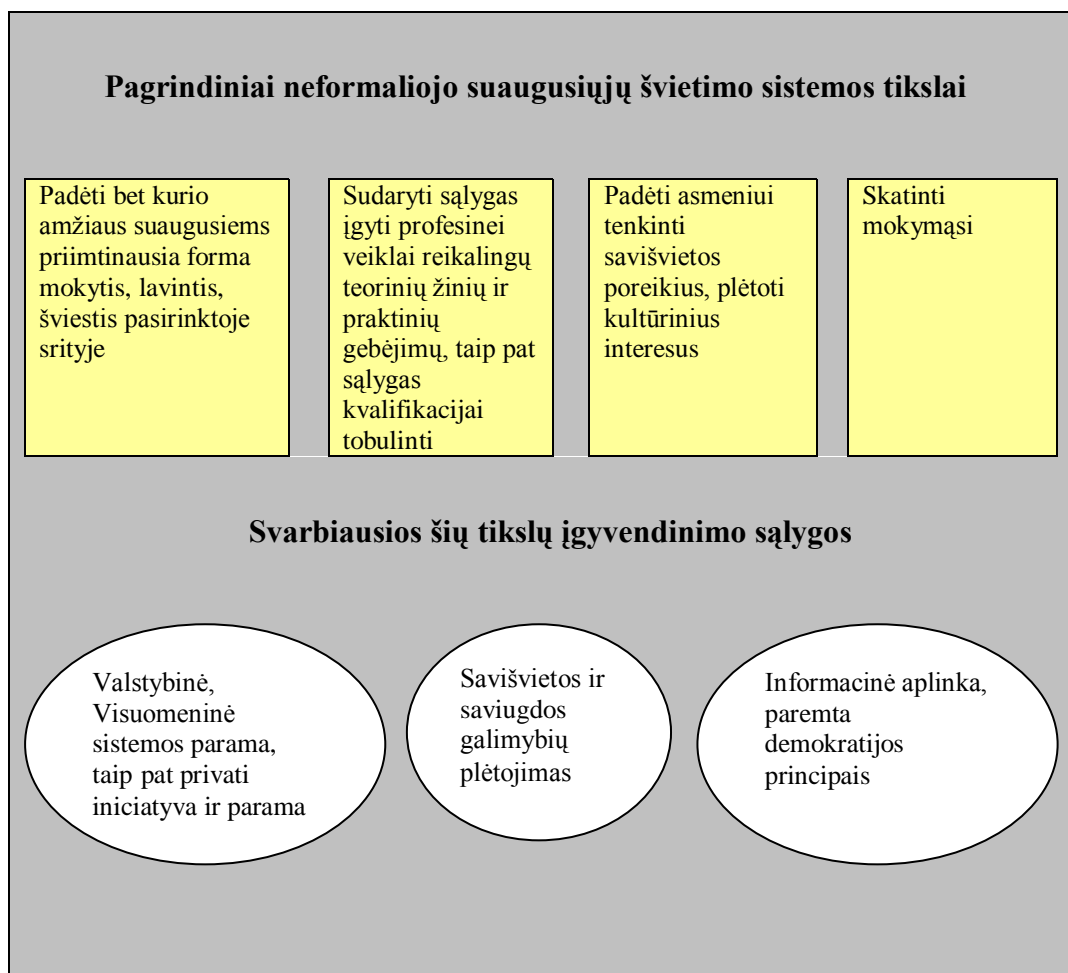
Neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos rengia ir įgyvendina švietimo įstaigos bei kiti juridiniai ir fiziniai asmenys pagal Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymą bei kitą švietimo ir mokslo ministerijos nustatytą tvarką.

Neformaliajam profesiniam mokymui gali būti taikomos naujos darbdavių pageidavimu parengtos neformaliojo mokymo programos. Šias programas registruoja teritorinė darbo rinkos mokymo tarnyba ir apie jas informuoja Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba.

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojai privalo užtikrinti mokymo programų kokybę, rengti, tobulinti ir įgyvendinti programas, atsižvelgdami į dalyvių, steigėjų bei neformaliojo suaugusiųjų švietimo rėmėjų pageidavimus.

Neformalusis suaugusiųjų švietimas – asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Neformalusis suaugusiųjų švietimas apima asmens saviugdą ir profesinei veiklai reikalingos kompetencijos (žinių, gebėjimų ir įgūdžių) siekimą bei tobulinimą. Neformaliajame suaugusiųjų švietime gali dalyvauti kiekvienas suaugęs žmogus.

Siekiant skatinti suaugusiųjų švietimo plėtrą, įkurta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba prie Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerijos. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba yra neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymu įteisinta ekspertinė institucija, kartu su Švietimo ir mokslo ministerija nustato pagrindines Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros perspektyvas, prioritetus, atlieka neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos plėtotės projektų ekspertizę, stebėseną ir koordinuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą (6 pav.).

6 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslai ir jų įgyvendinimo sąlygos

Sudaryta darbo autorės, remiantis šaltiniu: Teresevičiene M., Gedviliene G., Zuzevičiene V. (2006)

Neformaliojo suaugusiųjų švietimą finansuoja patys dalyviai arba suinteresuoti juridiniai ar fiziniai asmenys, išskyrus valstybės ar savivaldybės užsakomas programas, finansuojamas iš atitinkamo biudžeto.

Rengti ir įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokymo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, bendrojo lavinimo, profesinio rengimo, aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrus, grupes ir t. t.), kiti juridiniai asmenys, kurie Vyriausybės nustatyta tvarka yra igiję teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojai yra atsakingi už mokymo programų kokybę rengiant, tobulinant ir įgyvendinant programas. Atsižvelgiama į dalyvių, steigėjų bei neformaliojo suaugusiųjų švietimo rėmėjų pageidavimus. Neformaliojo švietimo programos nustato ir turinį nustato švietimo įstaigos, atsižvelgdamos į savo steigėjų ir besimokančiųjų poreikius ir reikalavimus. Valstybė gali užsakyti neformaliojo švietimo įstaigoms valstybines švietimo programas.

Remiantis Darbo rinkos profesinio mokymo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2000 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. 89 (Žin., 2000, Nr. 92-2906), darbo rinkos profesinį mokymą organizuoja bei prižiūri Lietuvos darbo rinkos mokymo

tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei jai pavaldžios teritorinės darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba:

- kaupia informaciją apie darbo rinkos profesinio mokymo įstaigas, įmones, mokymo programas, mokymo sąlygas bei teikia ją vartotojams (norintiems mokytis asmenims, darbo biržoms, darbdaviams ir kt.);
- nustato reikalavimus darbo rinkos profesinio mokymo įstaigai, įmonei (materialinei mokymo bazei ir mokymo turiniui, mokymo organizavimo bei vykdymo procesui) bei papildomus kvalifikacinius reikalavimus pedagogams;
- organizuoja ir atlieka darbo rinkos profesinio mokymo įstaigų, įmonių ir kitų profesinio mokymo įstaigų, įmonių pedagogų kvalifikaciją ir perkvalifikavimą bei jų atestavimą;
- teikia išvadas Švietimo ir mokslo ministerijai dėl leidimų (licencijų) išdavimo mokyti pagal darbo rinkos profesinio mokymo programas;
- prižiūri mokymo įstaigų, įmonių, turinčių leidimą (licenciją) mokyti pagal darbo rinkos profesinio mokymo programas, veiklą, teikia pasiūlymus Švietimo ir mokslo ministerijai dėl išduotų leidimų (licencijų) galiojimo sustabdymo, jei mokymo įstaigų, įmonių veikla neatitinka nustatytų reikalavimų, ir dėl licencijų galiojimo sustabdymo panaikinimo, jei mokymo įstaiga, įmonė pašalina jos mokymo veikloje nustatytus trūkumus;
- prižiūri ir reglamentuoja naujų darbo rinkos profesinio mokymo programų rengimą, atlieka jų ekspertizę ir teikia išvadas Švietimo ir mokslo ministerijai dėl šių programų įtraukimo į Studijų ir mokymo programų registrą.

Bedarbiai, nustatyta tvarka įsiregistravę darbo biržoje, kai darbo birža negali pasiūlyti darbo, atitinkančio jų profesinį pasirengimą bei sveikatos būklę, gali būti siunčiami mokytis profesijos, atitinkančios vietos darbo rinkos poreikius:

- turintys kvalifikaciją, jei darbo birža 3 mėnesius negali pasiūlyti darbo;
- neturintys kvalifikacijos;
- dirbantys darbus, finansuojamus iš Užimtumo fondo, jeigu nuolatiniam įsidarbinimui būtinas papildomas profesinis mokymas.

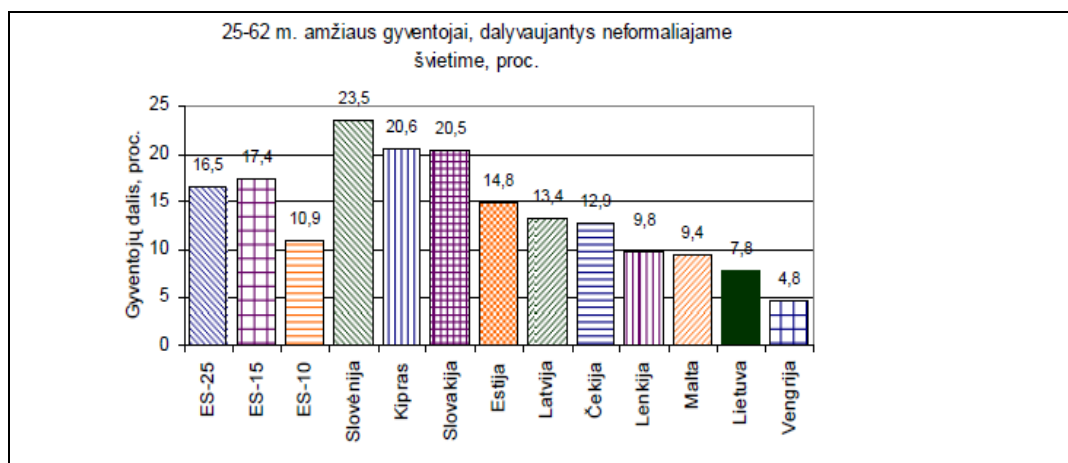
Siekiant geresnės darbo rinkos profesinio mokymo paslaugų kokybės, 2006 metais socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais patvirtinti Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų siuntimo mokytis pagal profesinio mokymo programas neformalaus švietimo organizavimo, vykdymo sąlygų ir tvarkos aprašai.

Profesinį mokymą atlieka profesinio mokymo įstaigos ir įmonės, įstaigos, organizacijos, turinčios Švietimo ir mokslo ministerijos leidimą (licenciją) mokyti ir (arba) atlikti praktinį mokymą pagal darbo rinkos profesinio mokymo programas. Profesinio mokymo įstaigos, įmonės

ir mokymo programos bedarbių mokymui parenkamos atviro konkurso būdu, kuri organizuoja Lietuvos darbo birža arba, jai pavedus, - teritorinės darbo biržos. Teritorinės darbo biržos su darbo rinkos profesinio mokymo įstaigomis, įmonėmis sudaro Profesinio mokymo sutartį. Bedarbiams, sėkmingai baigusiems darbo rinkos profesinį mokymą, išduodami kompetentingos institucijos patvirtintos formos kvalifikacijos pažymėjimai.

1. 6 Suaugusiųjų švietimo Lietuvoje statistiniai duomenys

2005 m. ES statistikos tarnybos EUROSTAT tyrimo duomenimis, Lietuvos 25-64 metų amžiaus gyventojai ES yra tarp rečiausiai per vienerių metų laikotarpį dalyvaujančių bet kokioje mokymosi veikloje.⁶² Pagal gyventojų dalyvavimą neformaliajame švietime Lietuva smarkiai atsilieka ne tik nuo daugumos ES senbuvų, bet ir nuo beveik visų naujai į ES įstojusių šalių (7 pav.).

7 pav. 25 – 62 m. amžiaus gyventojai, dalyvaujantys neformaliajame švietime ES

Šaltinis: EUROSTAT, 2005

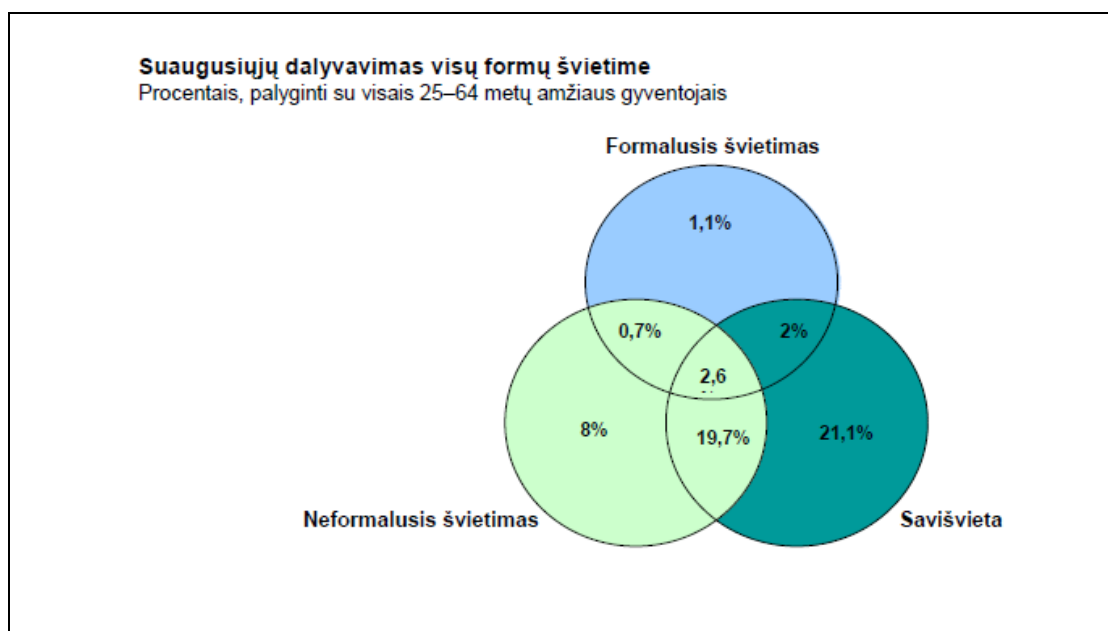
Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2006 m. Lietuvoje mokėsi 55 proc. 25-64 m. amžiaus gyventojų, o neformaliajame švietime dalyvavo 30,9 proc. tos pačios amžiaus grupės asmenų. Tyrimo rezultatai rodo, kad per vienerius metus įvairiose švietimo įstaigose mokėsi, įvairių mokymo teikėjų organizuojuose kursuose dalyvavo bei savarankiškai mokėsi 987 tūkst. (55%, arba kas antras) 25–64 metų amžiaus šalies gyventojų. Tai beveik du kartus daugiau, palyginti su 2003 m. gyventojų nuolatinio mokymosi statistinio tyrimo rezultatais (28%). Neformaliajame švietime (kursuose, seminaruose) mokėsi 555 tūkst. arba kas trečias tiriamo amžiaus gyventojas, iš jų didžioji dalis (72%) mokėsi ir savarankiškai. Formaliajame švietime: universitetuose, kolegijose, profesinėse ir kitose mokyklose, mokėsi ir aukštesnio išsilavinimo siekė 6 procentai 25–64 metų amžiaus gyventojų (8 pav.).

Suaugusiųjų dalyvavimas visose mokymosi formose			
Formalusis, neformalusis švietimas ir savišvieta			
	Iš viso	Vyrai	Moterys
25–64 metų amžiaus gyventojai, tūkst.	1795	852	943
Mokėsi	987	440	547
Nesimokė	808	412	396
Procentais	100	100	100
Mokėsi	55	52	58
Nesimokė	45	48	42

8 pav. Suaugusiųjų dalyvavimas visose mokymosi formose

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas. "Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai". – Vilnius, 2007.

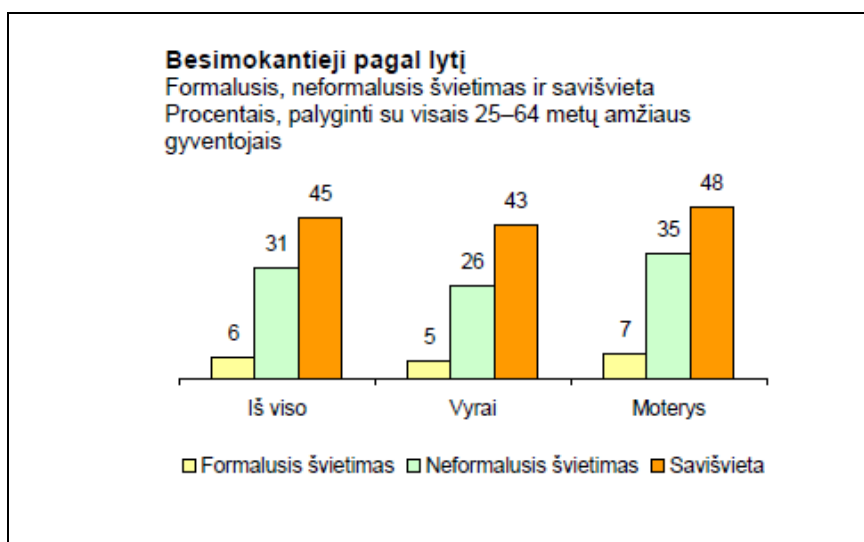
Beveik pusė (45%) visų apklaustųjų atsakė, kad mokėsi savarankiškai: bibliotekose, iš įsigytų knygų ir kitų specializuotų leidinių, naudojami internetu, garso ir vaizdo juostomis, kompaktiniais diskais, žiūrėjo mokomąsias televizijos laidas ir pan. (9 pav.).

9 pav. Suaugusiųjų dalyvavimas visų formų švietime

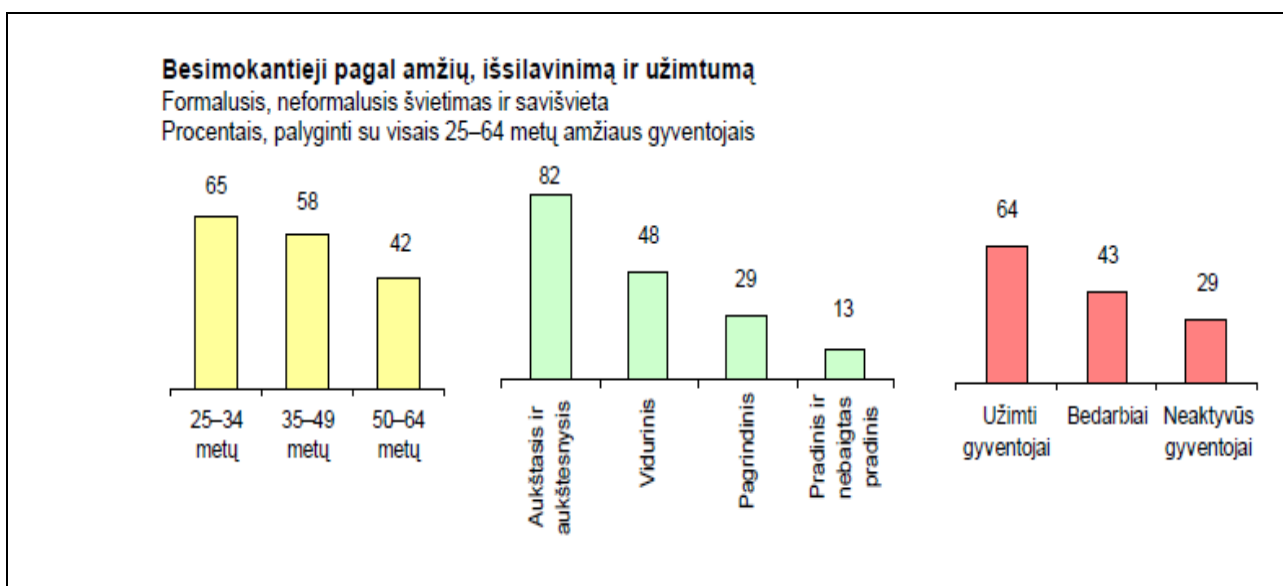
Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas. "Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai". – Vilnius, 2007.

Per metus daugiau mokėsi moterų (58%) negu vyrų (52%), daugiau miesto gyventojų (61%), palyginti su gyvenančiais kaime (42%). Daugiausia mokėsi jaunesnio amžiaus, aukštesnį išsilavinimą turintys ir dirbantys gyventojai (10, 11 pav.).

10 pav. Besimokantieji pagal lytį

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas. “Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai”. – Vilnius, 2007.

11 pav. Besimokantieji pagal amžių, išsilavinimą ir užimtumą

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas. “Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai”. – Vilnius, 2007.

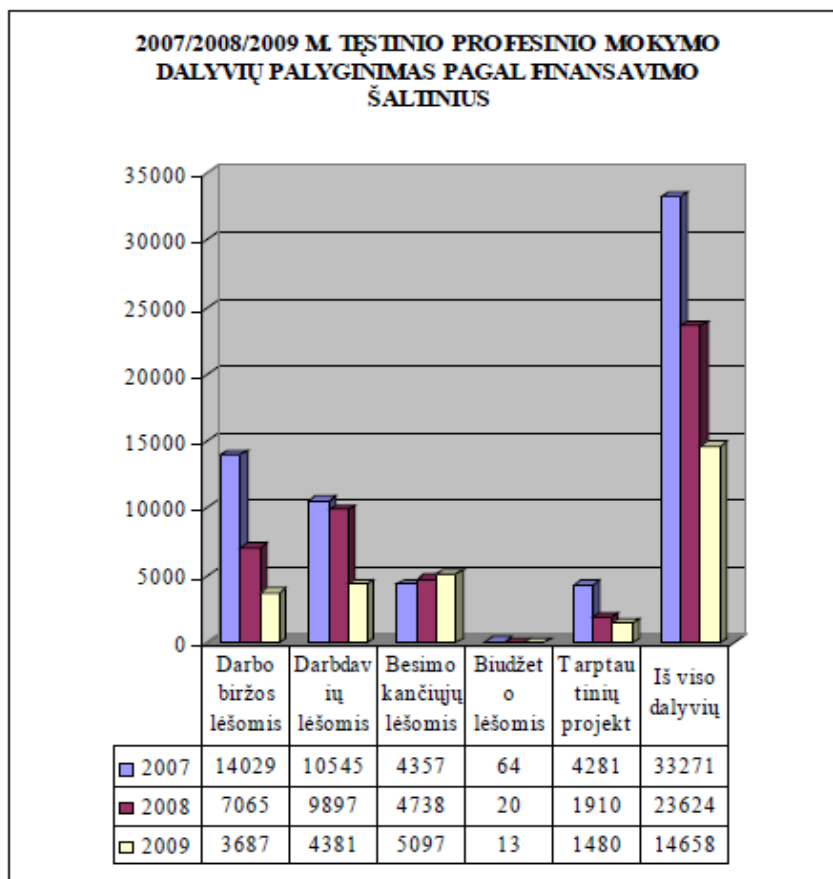
Pusė tobulinusiųjų kvalifikaciją kursuose mokėsi vieną kartą per metus, 35 procentai du – tris kartus, likusieji 15 procentų – daugiau nei keturis kartus. Beveik pusė (47 proc.) suaugusiųjų atsakė, kad mokymo kursai vyko švietimo įstaigose arba įmonėse, organizacijose, kurių pagrindinė veikla – švietimas. Ketvirtadalis apklaustųjų teigė, kad mokymai buvo organizuoti darbovietėje, 7 procentai profesinę kompetenciją tobulino užsienyje.

Absoliuti dauguma suaugusių gyventojų (98 proc.) įgytas žinias vertino teigiamai ir tikėjosi jas panaudoti praktinėje veikloje. Dauguma jų (beveik 80 proc.) mano, kad nuolatinis

žinių ir įgūdžių tobulinimas ne taip svarbus norint šiandien išsaugoti darbo vietą, bet turi lemiamos reikšmės siekiant sėkmingos asmeninės karjeros.

Remiantis Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita, 2009 metais darbo rinkos mokymo centrų tęstinio profesinio mokymo programas baigė 15598 mokymų dalyviai: iš jų 5287 (33,9 proc.) pasirinko darbo rinkos profesinio neformaliojo mokymo programas, 9835 (63,1 proc.) pasirinko darbo rinkos profesinio formalaus mokymo programas ir 476 (3,0 proc.) pasirinko kitas programas, įtrauktas į Studijų ir mokymo programų registrą. 2009 metais darbo rinkos tęstinio profesinio mokymo programas baigė 44,0 proc. mažiau suaugusiųjų asmenų negu per tą patį 2008 m. laikotarpį. Didžiausias mažėjimas pagal finansavimo šaltinius yra tarp baigusiuju, kuriu mokymas buvo apmoketas Lietuvos darbo birzos lėšomis: formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo bei neformalaus švietimo programas 2009 metais baigė 48,7 proc. mažiau bedarbiu ir ispėtu apie atleidimà iš darbo darbuotoju mažiau negu 2008 metais. Darbo rinkos mokymo centruose 2009 m. bedarbiu tęstinis profesinis mokymas vykdomas pagal 2009 m. pasirašytas profesinio mokymo paslaugu pirkimo sutartis su Lietuvos darbo birža, kuriu finansavimas numatytas iš Europos socialinio fondo projektu „Bedarbiu užimtumo didinimas“ ir „Isidarbinimo galimybiu didinimas“. Lyginant su tuo pačiu 2008 m. ataskaitiniu laikotarpiu padidėjo besimokančiuju nuosavomis lėšomis mokymo dalyviu skaičius, kuris sudaro 32,7 proc. 2009 metais tęstinio profesinio mokymo programas baigusiu dalyviu palyginimas pateikiamas paveiksle (12 pav.).

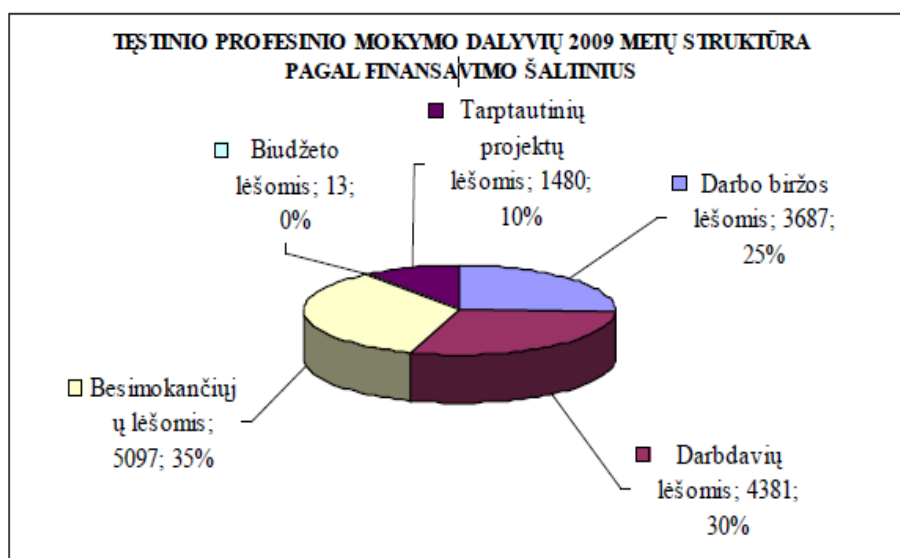

12 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių palyginimas pagal finansavimo šaltinį

Šaltinis: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita

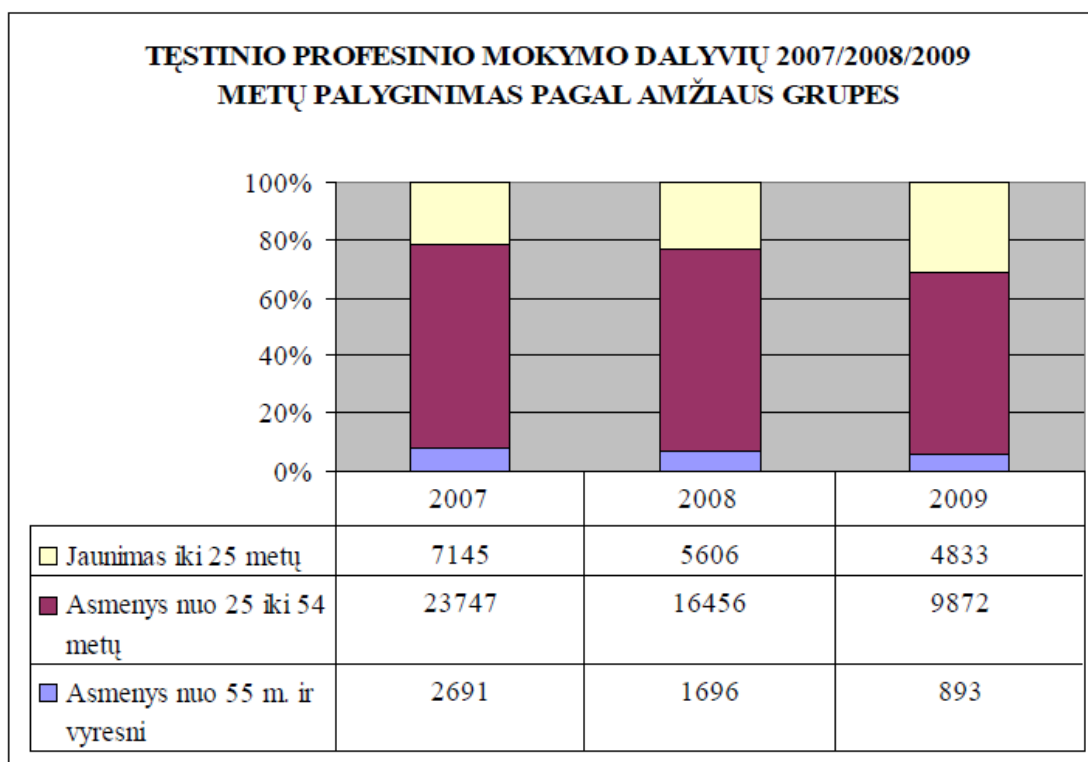
Ekonominiu sunkmečiu darbdaviai sumažino išlaidas, skirtas darbuotojų mokymui ir kvalifikacijos kėlimui: darbdavių lėšomis per 2009 metus tęstinio profesinio mokymo programas baigė 4381 asmuo (30,0 proc. visų dalyvių), tai 55,7 proc. mažiau negu per tą patį 2008 m. laikotarpį. ES ir tarptautinių projektų lėšomis mokyme dalyvavo 1480 asmenų (10,0 proc.), darbo biržos lėšomis apmokėtų bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų skaičius sudaro 25 proc. visų darbo rinkos mokymo centrų profesinį mokymą baigusiu dalyvių (13 pav.).

13 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių 2009 metų struktūra pagal finansavimo šaltinį

Šaltinis: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita

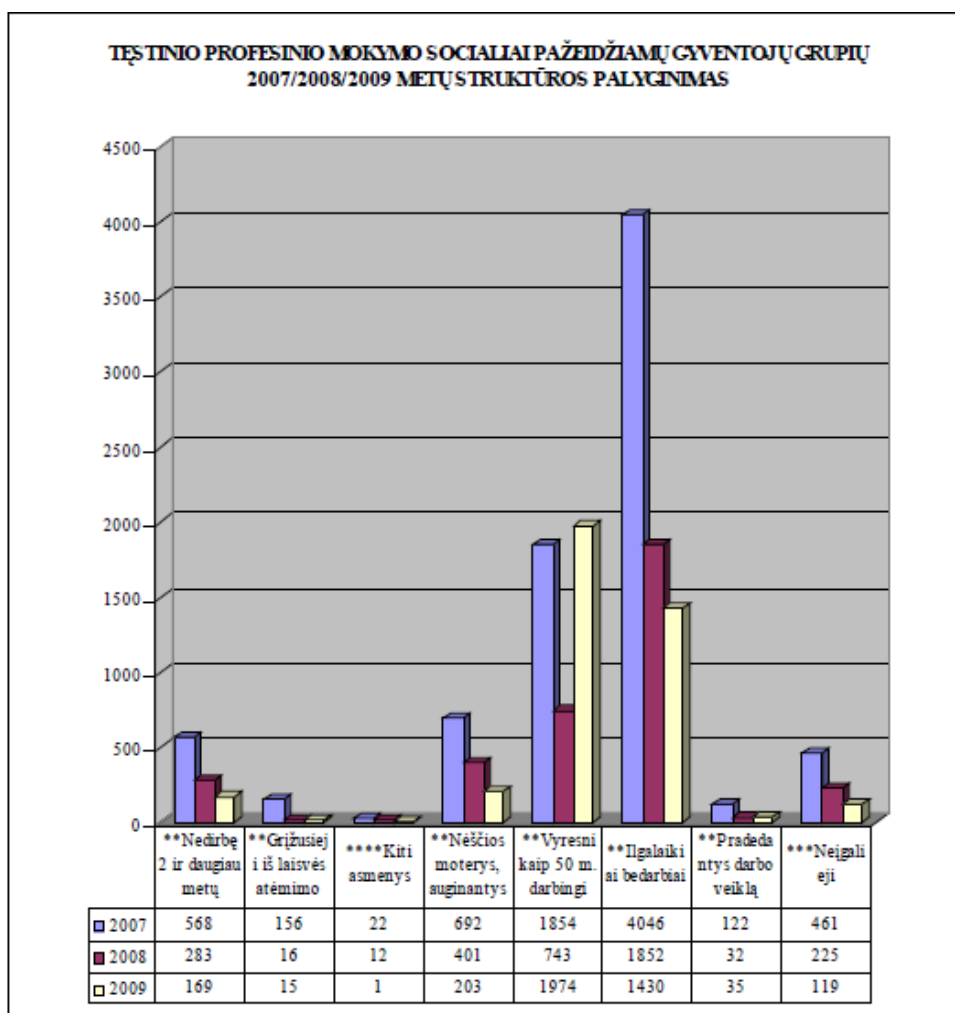
2009 metais 63,3 proc. tęstinio profesinio mokymo programas baigusių suaugusiųjų yra darbingi 25-54 m. amžiaus gyventojai, 5,7 proc. – vyresni nei 55 m. asmenys ir daugiau kaip ketvirtadalį (31,0 proc.) sudaro jaunimas iki 25 metų (14 pav.).

14 pav. Tęstinio profesinio mokymo dalyvių palyginimas pagal amžiaus grupes

Šaltinis: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos profesinio mokymo informacinės rinkmenos duomenimis 2009 metais darbo rinkos mokymo centruose tęstinio profesinio mokymo programas baigė 4340 moterų, tai sudaro 27,8 proc. mokymo dalyvių. Tęstinį profesinį mokymą baigę 3563 dalyviai buvo priskirtini socialiai pažeidžiamų gyventojų grupėms – tai sudaro 22,8 proc. visų profesinio mokymo dalyvių. 2009 m. tęstinio profesinio mokymo programas baigė 20,6 procentais mažiau socialiai pažeidžiamų asmenų negu per tą patį 2008 m. laikotarpį, ilgalaikiai bedarbiai sudarė 40 proc. socialiai pažeidžiamų mokymo dalyvių, darbingi asmenys, vyresni kaip 50 metų – 50,0 proc., nėščios moterys ir auginantys vaiką iki 8 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų – 5,1 proc.; neįgalieji – 3,0 proc. socialiai pažeidžiamų mokymo dalyvių (15 pav.).

15 pav. Tęstinio profesinio mokymo socialiai pažeidžiamų grupių struktūros palyginimas

Šaltinis: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita

* Socialiai pažeidžiami – asmenys, registruoti darbo biržoje ir patenkantys į papildomai remiamų asmenų grupes, taip pat asmenys, neregistruoti darbo biržoje ir patenkantys į papildomai remiamų grupes;

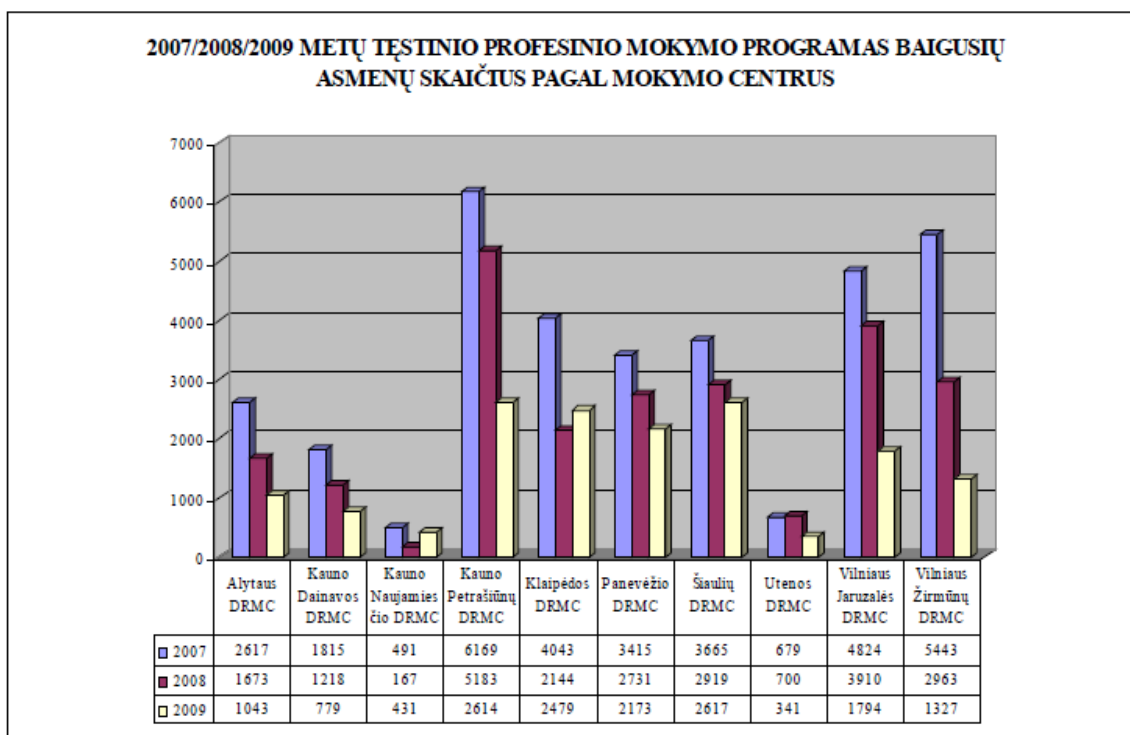
** Iš jų – tas pats asmuo gali patekti į skirtingas socialiai pažeidžiamų asmenų grupes;

*** Neįgalieji – asmenys patenkantys į grupes: „darbingo amžiaus neįgalieji, kuriam nustatytas darbingumo lygis iki 25 proc. arba sunkus neįgalumo lygis“; „darbingo amžiaus neįgalieji, kuriems nustatytas 30-40 procentų darbingumo lygis arba vidutinis neįgalumo lygis“; „darbingo amžiaus neįgalieji, kuriems nustatytas 45-55 procentų darbingumo lygis arba lengvas neįgalumo lygis“.

**** Kiti asmenys – asmenys patenkantys į grupes „Asmenys, priklausomi nuo narkotikų ir baigę psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas“, „Prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas“, „Rūpintiniai, kuriems iki pilnametystės buvo nustatyta rūpyba šeimoje, šeimynoje ar vaikų globos institucijoje, – iki jiems sukaks 25 m.“ ir „Turintys teisę į papildomas užimtumo garantijas pagal Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymą“.

2009 metais įvairios mokymo institucijos parengė ir Tarnybai pateikė 1256 neformaliojo mokymo programas. Programos patvirtintos, joms suteikiant kodus ir įregistruotos į neformaliojo mokymo programų sąvadą. Neformaliojo mokymo programų rengėjai buvo nuolat konsultuojami programų rengimo, derinimo, tvirtinimo klausimais.

Tarnybos profesinio mokymo informacinės sistemos 2009 metų duomenimis paklausiausiomis tęstinio profesinio formaliojo mokymo, suteikiančio profesinę kvalifikaciją, sritimis pagal ISCED klasifikatorių buvo transporto paslaugų programos. Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus Žirmūnų darbo rinkos mokymo centrai teikė mokymo paslaugas Nacionalinei teismų asociacijai pagal „Kompiuterinio raštingumo pagal ECDL programą“. Šiaulių DRMC pasirašė projekto „Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos centro įkūrimas viešosios įstaigos Šiaulių darbo rinkos mokymo centro Mažeikių padalinyje“ finansavimo ir administravimo sutartį bei kartu su VšĮ Panevėžio darbo rinkos mokymo centru dalyvauja projekte „Maitinimo įmonių ir mokymo institucijų bendradarbiavimas, gerinant svetingumo paslaugų specialistų profesinio rengimo kokybę“. Darbo rinkos mokymo centrų profesinio mokymo trejų metų rezultatų palyginimas pateiktas paveiksle (16 pav.).

16 pav. Tėstinio profesinio mokymo programas baigusiu asmenų skaičius pagal mokymo centrus

Šaltinis: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 veiklos ataskaita

Remiantis Lietuvos darbo biržos 2009 metų veiklos ataskaita, profesinius gebėjimus ir konkurencines galimybes padidino 9,4 tūkst. Darbo ieškančių asmenų:

- Paslaugų sektoriaus profesijas įgijo 5,1 tūkst., statybos ir pramonės – 4, 1 tūkst., žemės ūkio - 0, 2 tūkst. asmenų.
- 75 proc. profesinio mokymo dalyvių buvo nekvalifikuoti, kas antras – iki 25 metų amžiaus, kas šeštas – vyresnis kaip 45 m. asmuo.
- Po profesinio mokymo, įgiję kvalifikacijas ar papildomas kompetencijas, per 6 mėn. įsidarbino 61 proc. įgijusių kvalifikaciją asmenų.

2009 metais išsiplėtė profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo tinklas. Profesinės reabilitacijos paslaugas jau teikia 11 įstaigų, įsikūrusių Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Radviliškyje, Palangoje, Tauragėje, Mažeikiuose, Trakuose. Dalyvaujant profesinės reabilitacijos programoje, 340 neįgaliųjų įgijo arba atstatė darbinius įgūdžius. Profesinės reabilitacijos programa padėjo 42 proc. baigusiujų integruotis į darbo rinką. Profesinė reabilitacija buvo finansuojama iš ESF ir Valstybės biudžeto lėšų. Tarp neįgaliųjų asmenų populiariausios profesijos buvo apskaitininko, juvelyro, kompiuterio vartojimo pagrindų, įmonės darbo organizatoriaus, plytelių klojėjo, pardavėjo, slaugytojo padėjėjo, smulkaus verslo administratoriaus ir apskaitininko mokymo programos.

2. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMAS DARBO BIRŽOS VEIKLOS KONTEKSTE

Darbo rinkai administruoti yra įsteigtos valstybinės įstaigos: Lietuvos darbo birža ir 46-ios teritorinės darbo biržos, kurios savo veiklą pradėjo 1991 m. kovo 1 d.

Lietuvos darbo birža, įgyvendindama valstybines užimtumo garantijas, darbo ieškantiems asmenims padeda greičiau įsidarbinti, suteikia jiems galimybių įgyti reikiamą kvalifikaciją ir sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje, moka nedarbo draudimo išmokas, darbdaviams padeda susirasti kvalifikuotų darbuotojų.

Per paskutinius 10-15 metų pastebimas didėjantis dėmesys aktyvios darbo rinkos politikos (toliau ADRP) priemonėms kaip užimtumo politikos instrumentui bei perėjimas nuo pasyvių prie aktyvių priemonių. Paskutiniaisiais metais biudžetinių apribojimų, Europos gyventojų senėjimo, globalizacijos iššūkių, novatoriškumo ir naujų organizacinių modelių įtakoje imta orientuotis į tai, kaip padaryti programas efektyvesnes, taip gerinant jų dalyvių perspektyvas darbo rinkoje. Lisabonos strategijoje ADRP yra įvardinama kaip politiniai instrumentai, siekiantys šių tikslų:

- Skatinti požiūrį į darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį ciklą.
- Užtikrinti imlias darbo rinkas, didinti darbo patrauklumą, padaryti darbą finansiškai patrauklų ieškantiesiems darbo, įskaitant socialiai nuskriaustus ir neveiklius žmones.
- Gerinti darbo rinkos poreikių atitiktį.
- Plėtoti investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir gerinti jų panaudojimą.
- Švietimo ir mokymo sistemas pritaikyti naujiems kompetencijų reikalavimams.

ADRP vaidina svarbų vaidmenį daugeliui bedarbių palengvinant greitą įsidarbinimą ir sukuriant tinkamas sąlygas kai kuriems ekonomiškai neaktyviems gyventojams sugrįžti į darbo rinką, taip pat ir sprendžiant socialiai pažeidžiamų darbuotojų problemas darbo rinkoje. Galutiniai ADRP tikslai turėtų būti ne tik užimtumo rodiklių gerinimas, gyventojų ekonominio aktyvumo didinimas bei priklausančių nuo socialinių išmokų asmenų skaičiaus mažinimas, bet taip pat ir darbo vietų kokybės, produktyvumo bei socialinės sanglaudos didinimas. Žinoma, pastarųjų tikslų labiausiai siekiama per švietimo, darbo rinkos reguliavimo, mokesčių ir socialinių išmokų sistemas, kurios taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį prisidedant prie socioekonominių Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo.

2.1 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo profesinis mokymas

Viena iš ADRP yra bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo profesinis mokymas, organizuojamas siekiant suteikti kvalifikaciją arba (ir) įgyti kompetencijų, jei tai reikalinga įsidarbinant. Šis profesinis mokymas vykdomas pagal formaliojo profesinio mokymo programas, įtrauktas į Studijų ir mokymo programų registrą, taikant Vyriausybės tvirtinamą Mokymo lėšų skaičiavimo vienam asmeniui metodiką ir socialinės apsaugos ir darbo ministro tvirtinamą Ūkio lėšų skaičiavimo vienam asmeniui metodiką, taip pat neformaliojo profesinio mokymo programas. Šis profesinis mokymas pagal programas, kurios suteikia kvalifikaciją darbui pasitelkiant technologijas ir nėra įtrauktos į Studijų ir mokymo programų registrą, gali būti organizuojamas ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse pagal šių šalių galiojančius teisės aktus, įgyvendinant projektus, finansuojamus iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų.

Bedarbiams ir išpėtiems apie atleidimą iš darbo darbingo amžiaus darbuotojams, dirbantiems ne visą darbo laiką, už ne ilgesnį, negu yra nustatyta mokymo programose, mokymosi laikotarpį mokama 0,7 Vyriausybės patvirtintos minimaliosios mėnesinės algos dydžio mokymo stipendija. Taip pat apmokamos kelionės į mokymo vietą ir atgal išlaidos bei apgyvendinimo išlaidos. Asmeniui, be svarbios priežasties nutraukusiam profesinį mokymą, 6 mėnesius nuo profesinio mokymo nutraukimo dienos nevykdoma darbo paieška ir nesiūloma dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse. Asmeniui, po profesinio mokymo pabaigos per 6 mėnesių laikotarpį be svarbios priežasties atsisakiusiam teritorinės darbo biržos jam siūlomo tinkamo darbo, 6 mėnesius nuo atsisakymo dienos nesiūloma dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse. Svarbiomis priežastimis laikoma asmens liga, šeiminės aplinkybės, persikėlimas nuolat gyventi į kitą gyvenamąją vietovę šalies viduje ar kitoje valstybėje.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, organizuodama užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimą ir darbo rinkos paslaugų teikimą, nustato metinius veiklos tikslus ir uždavinius užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms, skiria lėšų nustatytiems tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti, kontroliuoja, kaip naudojamos šios lėšos.

Lietuvos darbo birža įgyvendina socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytus metinius veiklos tikslus ir uždavinius, organizuodama teritorinių darbo biržų veiklą, kai šios įgyvendina užimtumo rėmimo priemones ir teikia darbo rinkos paslaugas, nustato teritorinėms darbo biržoms metinius veiklos tikslus ir uždavinius, skiria lėšų nustatytiems tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti, kontroliuoja, kaip naudojamos šios lėšos.

Užimtumo rėmimo priemonės ir darbo rinkos paslaugos finansuojamos iš Užimtumo fondo, valstybės ir savivaldybių biudžetų, Europos Sąjungos struktūrinių ir kitų fondų bei šaltinių. Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo lėšų naudojimo sąlygas ir tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

Užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti ir jų plėtrai finansuoti skirtų valstybės lėšų (Užimtumo fondo, valstybės biudžeto ir kitų šaltinių) finansinę kontrolę atlieka Valstybės kontrolė ir kitos teisės aktų nustatyta tvarka įgaliotos valstybės institucijos.

2. 2 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas

Neformalus švietimas organizuojamas siekiant bedarbiams ir išpėtiems apie atleidimą iš darbo darbuotojams padėti tobulinti turimą kvalifikaciją, atnaujinti profesines žinias ir (ar) praktinius įgūdžius, reikalingus įsidarbinti, bei supažindinti su profesijomis.

Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas vykdomas pagal neformalaus švietimo programas ne ilgiau, negu yra nustatyta programose.

Bedarbiams už mokymosi laikotarpį, ne ilgesnį, negu nustatyta mokymo programose, mokama Vyriausybės patvirtintos minimalios mėnesinės algos 0,7 dydžio mokymo stipendija, apmokamos kelionės išlaidos į mokymo vietą ir atgal bei apgyvendinimo išlaidos.

Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo organizavimo, vykdymo sąlygas ir tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

2009 metų liepos 14 d. priimtas Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI – 334. Šiame įstatymo pakeitime tarp aktyvių darbo rinkos politikos priemonių nebeliko bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo priemonės. Todėl nuo 2010 metų ši priemonė Lietuvos darbo biržoje nebeplanuojama.

2. 3 Profesinė rehabilitacija

Profesinės rehabilitacijos programos tikslas – padėti asmenims atstatyti profesinę kvalifikaciją ir darbo įgūdžius ar įgyti naują profesinę kvalifikaciją ir naujus darbinius įgūdžius. Dalyvaujantiems programoje teikiamos šios paslaugos: profesinių gebėjimų įvertinimas, profesinis orientavimas ir konsultavimas, profesinių gebėjimų atkūrimas arba naujų išugdymas, perkvalifikavimas.

Pagal patvirtintą Profesinės reabilitacijos paslaugų poreikio nustatymo kriterijų aprašą, profesinės reabilitacijos paslaugų poreikis nustatomas asmenims, darbingumo lygio įvertinimo procedūros metu, kurią atlieka Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančias įstaigas parenka Lietuvos darbo birža, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu ir kitais teisės aktais. Šiuo metu profesinės reabilitacijos paslaugas teikia šios įstaigos: Lietuvos reabilitacinis profesinio rengimo centras, VšĮ Šiaulių darbo rinkos mokymo centras, VšĮ Palangos reabilitacijos ligoninė, VšĮ „Vilniaus psichosocialinės reabilitacijos centras“, VšĮ „Vilties žiedas“, VšĮ „Profesijų spektras“, VšĮ Trakų neįgalųjų užimtumo centras, VšĮ Tauragės apskrities socialinės pagalbos ir invalidų reabilitacijos centras, VšĮ Valakupių reabilitacijos centras, VšĮ Vilniaus Žirmūnų darbo rinkos mokymo centras.

3. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMO SITUACIJOS IR TOBULINIMO GALIMYBIŲ TYRIMO METODOLOGIJA

3.1 Tyrimo metodologinis pagrindimas

Tyrimo metodologija grindžiama šiomis teorijomis:

1. Mokslininkų (A. Raipos 2002, V. Domarko 2005, R. Masionytės 2005, S. Smalskio 2005, A. Guogio 2003, R. Lazutkos 2005, W. Parson 2001, B.G. Peters 2003, M. P. Todaro 1994 ir kt.) teorijomis apie viešąją politiką, kuri apibūdinama kaip valdžios institucijų, oficialių asmenų elgsenos, veiksmų, veiklos kurso pasirinkimu ir praktinio jo įgyvendinimu politikos procese. Analizuojant viešąją politiką, dėmesys dažniau koncentruojamas į žmogiškuosius ir materialinius bei finansinius išteklius, siekiant įgyvendinti valstybės valią ir politinius sprendimus, įvairių socialinių grupių interesams tenkinti.
2. Mokslininkų (D. Beresnevičienės 2001, M. Teresevičienės 2004, P. Jucevičienės 1997, T. Tamošiūno 2005, G. Linkaitytės 2004, V. Zuzevičienės 2006, I. Žemaitienės 2007, M. Knowles 1997, P. Jarvis 1987 ir kt.) išvalgomis apie suaugusiųjų švietimo organizavimo ypatumus. Suaugusiųjų švietimas turėtų būti svarbi kiekvienos šalies švietimo sistemos dalis, nes švietimo poveikis gali būti didelis daugeliui žmonių, jei jis organizuotas tikslingai, turi didesnės galios greitai ir reikšmingai lemti individualią bei nacionalinę plėtrą. Švietimas ir profesinis rengimas

yra priemonė, su kuria visuomenė padeda savo piliečiams turėti lygias galimybes gerovei, demokratiniam sprendimų priėmimui, individualiam socialiniam ir kultūriniam vystimuisi.

3. Dokumentais, apibrėžiančiais mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros strategiją, pagrindinių švietimo ir studijų sričių vystymo strategijas, planuojant investicijas į žmoniškuosius išteklius ir vertinant šių investicijų efektyvumą, siekius užtikrinti mokymosi visą gyvenimą plėtotę, išsaugoti ekonominį konkurencingumą ir galimybę dirbti, įveikti socialinę atskirtį.

Suaugusiųjų švietimo organizavimas Lietuvos darbo biržoje pastaraisiais metais susiduria su naujais kokybinio ir kiekybinio pobūdžio iššūkiais. Pavyzdžiui, didėja švietimo kokybės poreikis, o tuo pat metu ir jo pasiūlos didinimo būtinybė. Viena iš svarbiausių pozityvių finansinio pobūdžio aplinkybių yra pastaraisiais metais suaugusiųjų švietimui didėjantis finansavimas, daugiausiai iš ES struktūrinių fondų. Šie ir kiti veiksniai reikalauja adekvačios švietimo politikos ir vadybos. Didėjant darbo jėgos pasiūlai ir konkurencijai, didelis dėmesys turi būti skiriamas bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesiniam mokymui bei įgytos kvalifikacijos tobulinimui.

Siekiant sėkmingai integruoti į darbo rinką bedarbius ir išpėtus apie atleidimą iš darbo darbuotojus, baigusius darbo biržos organizuojamus mokymus, svarbu ne tik nustatyti profesinio mokymo efektyvumą ir atitikimą darbo rinkos poreikiams, bet ir parengti rekomendacijas dėl profesinio mokymo tobulinimo, siekiant darbdavių poreikių patenkinimo, bei naujų efektyvių profesinio mokymo programų rengimo. Kaip parodė Lietuvos Valstybės kontrolės audito vertinimas, bedarbiams remti, mokyti ir įdarbinti skiriama lėšų suma ženkliai išaugo, tačiau jų poveikis įdarbinimui santykinai sumažėjo. Todėl būtina ieškoti būdų nedarbo mažinimui skiriamas lėšas naudoti taupiau, efektyviau ir rezultatyviau. Auditorių nuomone, darbo rinkos politikos formavimas ir priemonių vykdymas yra tobulintinas. 2009 metais atliktas tyrimas „Bedarbių praktinio mokymo vertinimas“ parodė, kad šiandien pramonės ir paslaugų sektoriui reikia aukštos kvalifikacijos technikos specialistų, naujų įrengimų operatorių, aukštos kvalifikacijos darbininkų. Dėl to atsiranda neatitikimas tarp darbo rinkos poreikių ir profesinio mokymo organizavimo sistemos galimybių juos tenkinti. Šio tyrimo problemą nusako duomenų trūkumas apie svarbiausius suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje aspektus.

3.2 Tyrimo instrumento pagrindimas

Įgyvendinant tyrimo uždavinius buvo panaudotas trianguliacinis tyrimo būdas: atlikti kiekybiniai ir kokybiniai, vieni kitus papildantys metodai – tai dokumentų analizė, anketinė apklausa ir giluminis interviu.

Dokumentų analizei atlikti buvo analizuojamos Lietuvos darbo biržos veiklos ataskaitos bei Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų 2004 – 2009 metų veiklos ataskaitos.

Tyrimui atlikti parengta bedarbių ar įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, dalyvavusių darbo biržos organizuojamuose suaugusiųjų švietimo priemonėse anketa, kurioje panaudojus Likerto skalę, prašoma įvertinti, diagnozuoti suaugusiųjų kvalifikacijos įgijimo ar persikvalifikavimo situaciją Lietuvos darbo biržoje, iškilusias problemas ir tobulinimo galimybes. Anketų aprašas anoniminis. Anketą sudaro 19 klausimų. Anketos pradžioje pateikti klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti respondentų lytį, išsilavinimą, ar priskiriamas tikslinei grupei, kiek kartų ir dėl kokių priežasčių registravosi darbo biržoje, kiek kartų ir kokiuose mokymuose dalyvavo. Kiti klausimai pateikti išsiaiškinti sunkumus, kilusius mokymų metu; įvertinti profesinio mokymo priemonių organizavimą darbo biržoje; nustatyti dalyvių, įsidarbinusiųjų po kursų, skaičių; neįsidarbinimo priežastis; bedarbių motyvaciją bei suaugusiųjų švietimo organizavimo tobulinimo galimybes. Tyrimo metu gauti duomenys buvo apdorojami, taikant SPSS 11.0 for Windows programinę įrangą. Anketos pavyzdys pateikiamas priede Nr. 1.

Siekiant gauti platesnės informacijos apie suaugusiųjų švietimo organizavimą Lietuvos darbo biržoje šiam magistro darbui buvo pakviesti dalyvauti 9 ekspertai iš įvairių institucijų, tačiau sutiko dalyvauti tik 3 ekspertai. Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Kad situacija būtų kuo geriau atskleista, buvo pasirinktas struktūrizuotas interviu. „Ekspertai – tai asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą” (Tidikis, 2003). Tokiu būdu atskleidžiamos tiriamoje srityje vyraujančios tendencijos, praktiniame lygmenyje iškylančios problemos, numatomos ateities perspektyvos. Norint išsiaiškinti suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje situaciją, problemas bei tobulinimo galimybes, interviu su ekspertais klausimai buvo suskirstyti į 2 blokus:

1. Suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje situacija ir probleminiai ruožai.
2. Suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje tobulinimo galimybės.

Analizuojant duomenis buvo panaudota aprašomoji statistika. Interviu klausimų pavyzdys pateikiamas priede Nr. 2.

3.3 Tyrimo imties charakteristikos

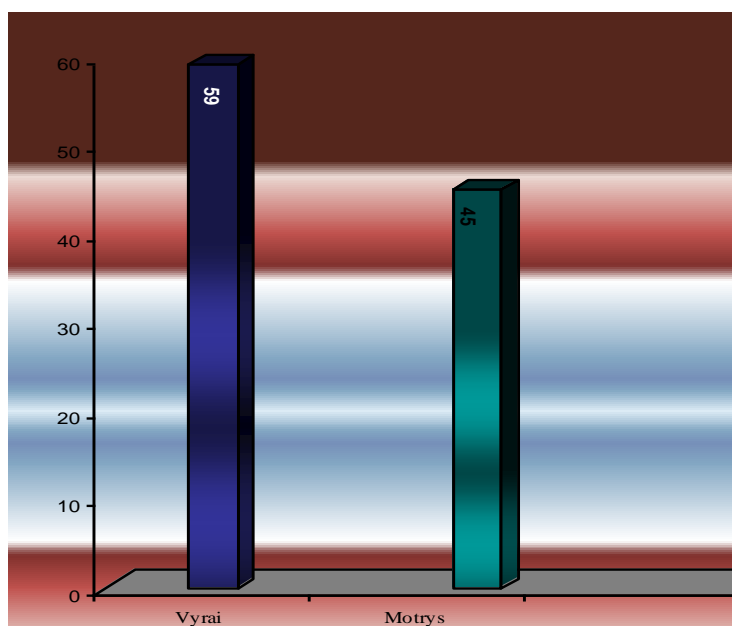
Interviu apklausoje dalyvavo 3 ekspertai iš skirtingų suaugusiųjų švietimo organizavimo institucijų (1 lentelė).

1 lentelė

Apklausų ekspertų sąrašas.

Eil. nr.	Atstovaujama įstaiga	Užimamų pareigų lygmuo	Miestas	Stažas
1.	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Vadovas	Vilnius	10
2.	Šiaulių darbo rinkos mokymo tarnyba	Vadovas	Šiauliai	6
3.	Radviliškio darbo birža	Vadovas	Radviliškis	30

Anketinėje apklausoje dalyvavo 104 esantys arba buvę bedarbiai ir įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai, dalyvavę Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų organizuojamuose suaugusiųjų švietimo priemonėse. Dar 2 anketos buvo sugadintos. Tyrimo rezultatai rodo, kad apklausoje dalyvavo 59 vyrai ir 45 moterys (17 pav.).

17 pav. Dalyvių pasiskirstymas pagal lytį.

Daugiausia apklausoje dalyvavo jaunimas iki 25 m. amžiaus. Mažiausia respondentų buvo virš 46 m. amžiaus (2 lentelė).

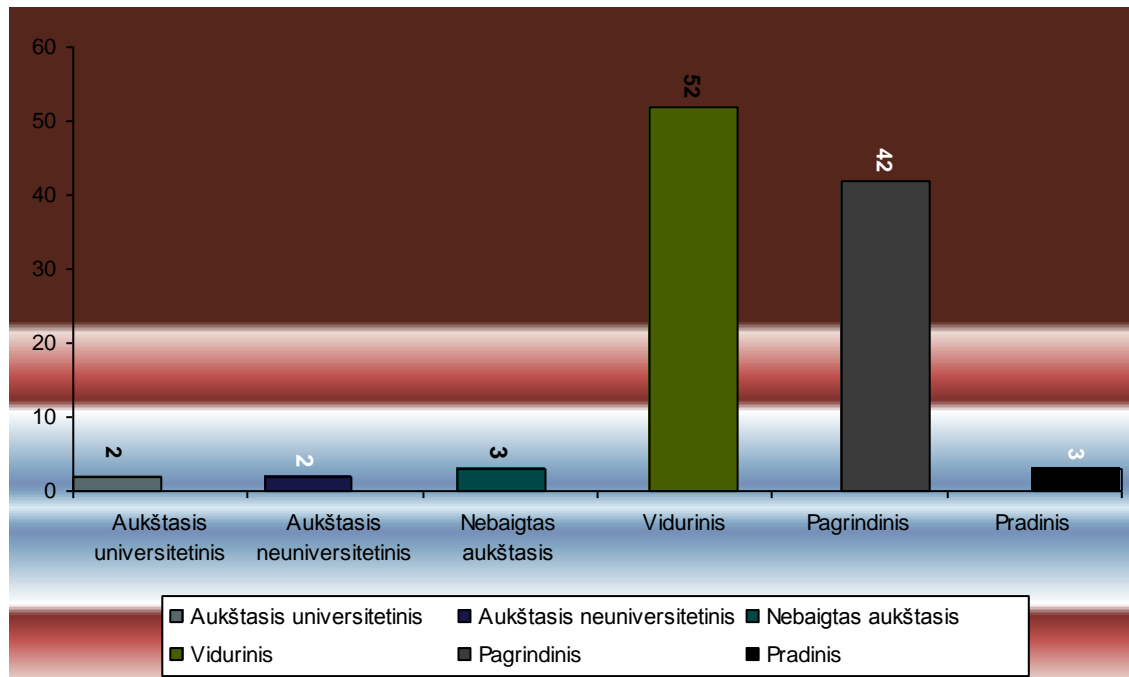
2 lentelė

Dalyvių pasiskirstymas pagal amžių.

Dalyvių amžius	Dalyvių pasiskirstymas
18 -25 m.	37
26 -35 m.	31

36 - 45	19
46 - 62	17

Tyrimo rezultatai rodo, kad 50 proc. visų apklaustųjų turi vidurinį išsilavinimą, mažiausiai dalyvavo darbo biržos organizuojamuose suaugusiųjų švietimo priemonėse turintys aukštąjį universitetinį (1,9 proc.) ir aukštąjį neuniversitetinį (1,9 proc.) išsilavinimus (18 pav.).

18 pav. Dalyvių pasiskirstymas pagal išsilavinimą

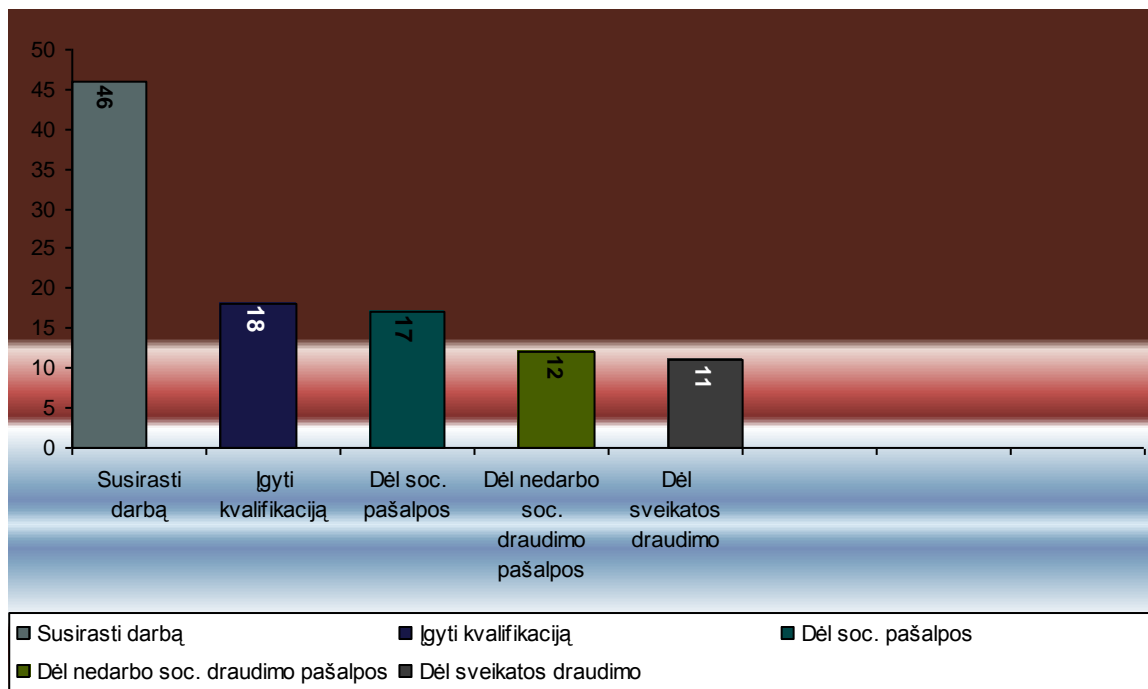
Šiame tyrime buvo tiriama, kokiai tikslinei grupei priklauso respondentai. Daugiausiai respondentų buvo jaunimas iki 25 m. amžiaus (33,7 proc.). Taip pat didžiąją dalį sudarė asmenys, auginantys vaikus iki 8 metų amžiaus (27 proc.) ir užsiregistravę darbo biržoje daugiau kaip metus laiko (27 proc.) (3 lentelė).

3 lentelė

Dalyvių pasiskirstymas pagal tikslines grupes.

Tikslinė grupė	Dalyvių sk.	Dalyviai, proc.
Asmuo, turintis virš 50 m. amžiaus	10	9,6
Jaunimas iki 25 m. amžiaus	35	33,7
Asmuo, auginantis vaiką iki 8 m. amžiaus	27	26,0
Asmuo, grįžęs iš įkalinimo įstaigos	1	1,0
Asmuo, užsiregistravęs darbo biržoje ilgiau kaip 1-eri metai	27	26,0
Asmuo, iki užsiregistravimo darbo biržoje nedirbęs 2 ir daugiau metų	4	3,8

Atliekant tyrimą daugiausia respondentų nurodė, kad pagrindinė registracijos priežastis yra susirasti darbą (nurodė 46 dalyviai), 18 dalyvių norėjo įgyti profesiją, 17 užsiregistravo dėl socialinės pašalpos, 12 – dėl nedarbo socialinio draudimo pašalpos ir 11 dalyvių dėl sveikatos draudimo (19 pav.).

19 pav. dalyvių pasiskirstymas pagal užsiregistravimo darbo biržoje priežastį.

Bedarbiai ir išpėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai siunčiami mokytis tik į paklausiausias darbo rinkoje profesijas (4 lentelė).

4 lentelė

Dalyvių pasiskirstymas pagal dalyvautus mokymo kursus

Dalyvių mokymo kursai	Dalyviai, sk.	Dalyviai, proc.
Apdailininkų	26	25,0
Pardavėjų	10	9,6
Siuvėjų	10	9,6
Apskaitininkų	9	8,7
Suvirintojų/elektra ir dujomis	9	8,7
Medienos apdirbimo staklininkų	6	5,8
Autošaltkalvių	4	3,8
Valytojų	2	1,9
Kompiuterių vartotojų	2	1,9
Kirpėjų	5	4,8
Autokrautuvo vairuotojų	1	1,0

Vairuotojų	1	1,0
Plytelių klojėjų	1	1,0
Virėjų	1	1,0
Konditerių	1	1,0
Barmenų – padavėjų	3	2,9
Krovinių prikabinėtojų	2	1,9
Pastatų renovatorių	6	5,8
Traktorininkų	4	3,8
Supažindinimo su grožio profesijomis	1	1,0

Iš visų apklaustųjų daugiausia tyrime dalyvavo baigusieji apdailininkų (26 dalyviai) kursų, pardavėjų kursų (10 dalyvių), siuvėjų (10 dalyvių) kursų, apskaitininkų (9 dalyviai), suvirintojų elektra ir dujomis (9 dalyviai) kursų, medienos apdirbimo staklininkų (6 dalyviai) kursų ir kt..

4. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMO SITUACIJOS IR TOBULINIMO GALIMYBIŲ ŠIAULIŲ IR RADVILIŠKIO TERITORINĖSE DARBO BIRŽOSE TYRIMO REZULTATAI

4.1 Suaugusiųjų švietimo organizavimas Šiaulių ir Radviliškio teritorinėse darbo biržose: situacijos analizė

4.1.1 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas

2009 metais Šiaulių darbo biržoje profesinio mokymo priemonėje dalyvavo 1109 darbo ieškantys asmenys, iš jų 841 asmuo (814 bedarbių ir 27 išpėti apie atleidimą iš darbo darbingo amžiaus darbuotojai) nusiųsti 2009 metais .

2009 m. paklausiausios profesinio mokymo programos: pardavėjo – apmokyta 98 asmenų, padavėjo ir barmeno - 70, staliaus ir medienos apdirbimo staklininko - 62, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis – 56, apdailininko - 55 ir kt..

Kontrolė

Organizuojant priemonę:

Atliktos 53 patikros mokymą organizuojančiose įstaigose, iš jų – 32 teorinio mokymo patikros ir 21 patikra praktikos atlikimo vietose. Patikrų metu pažeidimų nenustatyta;

Kiekvieną mėnesį buvo atliekama nuolatinė priemonės vykdymo bei lėšų panaudojimo stebėseną, priimti sprendimai efektyvumui didinti - užtikrinti motyvuotų mokytiis bedarbių nukreipimą į profesinio mokymo priemonę bei užtikrinti tarpininkavimo įdarbinant paslaugų teikimą baigusiems profesinio mokymo kursams.

Efektyvumo vertinimas

2009 metais profesinio mokymo priemonę baigė 510 asmenų (483 bedarbiai ir 27 išpėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai):

- Per 3 mėnesius po kvalifikacijos įgijimo įsidarbino 52 proc. bedarbių ir 100 proc. išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, per 6 mėn. įsidarbino 65,5 proc. baigusiuju bedarbių.

- Geriausiai įsidarbinti sekėsi statybos sektoriuje – staliams ir medienos apdirbimo staklininkams (82 proc.), mūrininkams ir tinkuotojams (61 proc.); pramonės sektoriuje – lengvų drabužių siuvėjams (97 proc.), konditeriams (70 proc.), siuvėjams – operatoriams (61 proc.); paslaugų sektoriuje – padavėjams ir barmenams (82 proc.), virėjams (70 proc.).

- 8,4 proc. profesinio mokymo priemonės dalyvių nutraukė dalyvavimą priemonėje. Pagrindinės kursų nutraukimo priežastys – pablogėjusi sveikata, dėl asmeninių priežasčių, išvykimas į užsienį, įsidarbinimas kursų metu ne pagal įgytą kvalifikaciją, nebaigus teorinio mokymo ir kt.

- Sugrįžo į darbo biržą po profesinio mokymo kursų praėjus 3 mėn. 98 asmenys (33 proc.), praėjus 6 mėnesiams – 89 asmenys (27,1 proc.).

Atlikus priemonės dalyvių apklausas nustatyta, kad:

- 94 proc. respondentų pažymėjo, kad mokymo įstaigų organizuojamą profesinį mokymą vertina labai gerai arba gerai;

- 79 proc. pažymėjo, kad profesinei veiklai pakaks mokymo metu įgyto teorinio pasirengimo;

- 70,3 proc. nurodė, kad darbu pakaks įgyto praktinio pasirengimo.

Radviliškio darbo biržoje per 2009 metus bedarbių ir išpėtų apie atleidimą profesinio mokymo priemonėje dalyvavo 185 dalyviai (180 bedarbiai ir 5 išpėti apie atleidimą iš darbo darbingo amžiaus darbuotojų), iš jų 146 nusiųsti 2009 m..

2009 m. paklausiausios profesinio mokymo programos, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius: apskaitininko – apmokyta 14, apdailininko – apmokyta 13, virėjo ir konditerio – apmokyta 5, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis – apmokyta 12, valytojo – apmokyta 5, lengvų drabužių siuvėjo - 6 ir kt. Daugiausia bedarbių mokyta profesinio mokymo kursuose, kuriuos organizavo: "Amatų mokymo centras" – 72 bedarbiai (įsidarbinimas po mokymo kursų – 44,7 proc.), VšĮ Šiaulių darbo rinkos mokymo centras – mokyti 35 bedarbiai

(įsidarbinimas po mokymo kursų – 42,8 proc.), UAB ”Studijų ir verslo sistemos”– 6 bedarbiai (įsidarbinimas po mokymo kursų – 46,7 proc.).

Kontrolė

Kiekvieną mėnesį buvo atliekama priemonės įgyvendinimo priežiūra. Pagal patvirtintus ketvirtinius sutartinių įsipareigojimų priežiūros planus buvo atlikta 17 patikrinimų mokymo įstaigose pagal atskiras mokymo programas, bei 22 patikros praktikos atlikimo vietose. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Efektivumo vertinimas

- 2009 metais per 3 mėn. po profesinio mokymo kursų baigimo įsidarbino 50,0 proc. programos dalyvių, per 6 mėn. – 63,1 proc..

- Pagal atskiras mokymo programas daugiausia bedarbių įsidarbino , kurie įgijo šias profesijas: apdailininko (iš 13 baigusių įsidarbino – 10 arba 77 proc.), mūrininko ir tinkuotojo (iš 6 baigusių įsidarbino – 3 arba 50 proc.), virėjo ir konditerio (iš 5 įsidarbino – 3 arba 60 proc.), apskaitininko (iš 14 baigusių įsidarbino -6 arba 43 proc.).

- Per 2009 m. 6 priemonės dalyviai nutraukė dalyvavimą profesinio mokymo priemonėje, tai sudarė 4,1 proc. nuo visų nukreiptų į priemonę dalyvių. Pagrindinės nutraukimo priežastys: 2 – dėl sveikatos (liga), 1 – mirė, 3 – dėl užsiėmimų nelankymo.

- Pasibaigus priemonei po 3 mėn. sugrįžo į darbo biržą – 31 (36,9 proc.), po 6 mėn. – 20 (20,0 proc.).

Profesinio mokymo priemonės apklausos buvo atliekamos iki 2009 m. rugpjūčio mėn. Pagal atliktų priemonės dalyvių apklausos rezultatus galima daryti išvadą , kad:

- profesinio mokymo priemonę ir mokymo įstaigas apklaustieji vertina teigiamai ir teigia, jog teorinio pasirengimo žinių pakanka, o praktinio, kad nelabai pakanka.

- 50 proc. apklaustųjų mano, kad pavyks įsidarbinti per 3 mėn. po kursų baigimo ir 22 proc. mano, kad įsidarbinti nepavyks.

4.1.2 Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas

2009 metais Šiaulių darbo biržoje bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo priemonė nebuvo planuojama.

2008 metais neformalaus švietimo priemonėje dalyvavo 63 bedarbiai, jų tarpe:

- 34 ne kvalifikuoti bedarbiai – 54 proc. priemonės dalyvių;
- 14 jaunuolių iki 25 metų amžiaus – 22 proc. priemonės dalyvių;
- 27 asmenys, vyresni kaip 45 metai amžiaus – 43 proc. priemonės dalyvių;
- 7 ilgalaikiai bedarbiai – 11 proc. priemonės dalyvių;

- 32 asmenys, iki įsiregistravimo darbo biržoje nedirbę 2 ir daugiau metų – 50,8 proc. priemonės

dalyvių.

Neformalaus švietimo priemonėje 2008 metais lygiomis dalimis pasiskirstė įgūdžių atnaujinimo ir supažindinimo programos:

Priemonės poveikis atskiroms tikslinėms bedarbių grupėms:

- nekvalifikuotiems ir vyresniems nei 45 metai amžiaus bedarbiams - išaugo galimybės įsigyti

paklausią darbo rinkoje profesiją, sustiprinta įsidarbinimo motyvacija;

- jaunimui iki 25 metų amžiaus - išugdyti verslumo įgūdžiai skatins siekti savarankiško užimtumo, paspartinta jų integraciją į darbo rinką, sudaryta galimybė išvengti socialinės atskirties;

- iki įsiregistravimo darbo biržoje nedirbusiems 2 ir daugiau metų bei ilgalaikiams bedarbiams -

atnaujinti profesiniai įgūdžiai ir sustiprinta įsidarbinimo motyvacija, sudaryta galimybė išvengti socialinės atskirties.

Kontrolė.

Organizuojant priemonę:

- atlikta 10 patikrinimų mokymą organizuojančiose įstaigose, iš jų - 8 teorinio mokymo patikrinimai ir 2 patikrinimai praktikos atlikimo vietose. Patikrų metu pažeidimų nenustatyta, bedarbiai nusiskundimų neturėjo;

- kiekvieną mėnesį buvo atliekama nuolatinė priemonės vykdymo bei lėšų panaudojimo stebėseną;

- kiekvieną mėnesį priemonės įgyvendinimas svarstytas administracijos darbinuose pasitarimuose;

- vykdytos vidaus kontrolės komisijos patikros.

Efektyvumas

2008 metais neformalaus švietimo priemonėje dalyvavo 63 bedarbiai, iš kurių nei vienas nenutraukė dalyvavimo priemonėje. Po neformalaus švietimo mokymo kursų (Priedas Nr. 4):

- 21 bedarbis įsidarbino į laisvas darbo vietas;

- 13 bedarbių dalyvavo aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse;

- 5 bedarbiai įsigijo lengvatinį verslo liudijimą.

Daugiausia įsidarbino bedarbių baigusių pažintinius supažindinimo su statybininko ir medienos apdirbimo bei grožio paslaugų profesijomis kursus, atnaujinę profesines žinias ir

įgūdžius pagal apskaitininko, virėjo ir konditerio, metalo suvirintojo elektra ir dujomis, staliaus, dažytojo ir tinkuotojo mokymo programas. Pagrindinės kitų bedarbių neįsidarbinimo priežastys: netenkina darbo užmokestis, darbo sąlygos, dėl asmeninių priežasčių, motyvacijos stoka.

Atliktų patikrų metu buvo apklausti 38 priemonės dalyviai:

- 84,2 proc. pažymėjo, kad trumpalaikiai kursai buvo naudingi;
- 42,1 proc. neformalaus švietimo programų mokymą vertina labai gerai;
- 34,2 proc. bedarbių trumpalaikiai kursai padėjo apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo, kurią įgyis lankydami darbo biržos organizuojamus profesinio mokymo kursus.

Išlaidos

Neformalaus švietimo priemonės organizavimui panaudota 146,8 tūkst. Lt Užimtumo fondo lėšų (už atkeltų iš 2007 metų 37 bedarbių mokymą panaudota 64 tūkst. Lt).

Vidutinės vieno asmens neformalaus švietimo programos išlaidos – 1468 Lt, iš jų: programos įgyvendinimui - 781 Lt, stipendijai – 596 Lt, kelionei – 84 Lt, sveikatos patikrinimui - 7 Lt. Vidutinė neformalaus švietimo programų trukmė – 0,8 mėn.

2009 metais Radviliškio darbo biržoje bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo neformalaus švietimo priemonė nebuvo planuojama.

2008 metais bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo priemonėje dalyvavo 20 bedarbių finansuojamų iš Užimtumo fondo lėšų.

Priemonės dalyvių pasiskirstymas pagal neformalaus švietimo programas:

- supažindinimo su grožio paslaugų profesijomis – 5;
- supažindinimo su statybininko ir medienos apdirbimo profesijomis -10;
- supažindinimo su verslo pradmenimis (bedarbiams, išsiperkantiems lengvatinius verslo liudijimus) – 5.

Priemonės dalyvių pasiskirstymas pagal atskiras tikslines bedarbių grupes:

- 16 arba 80,0 proc. nekvalifikuotų,
- 7 arba 35,0 proc. jaunimo iki 25 metų,
- 4 arba 20,0 proc. vyresnių nei 45m.,
- 13 arba 65,0 proc. ilgalaikių bedarbių,
- 2 arba 10 proc. iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje nedirbusių 2 ir daugiau metų,
- 3 arba 15,0 proc. vyresni nei 50 metų,

Priemonės įgyvendinimo kontrolė

Patikros mokymo įstaigose buvo atliekamos pagal patvirtintus kekvirtinius planus. Atliktos 3 patikros mokymo įstaigose. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

Priemonės efektyvumo vertinimas

Baigę priemonę įsidarbino - 4 arba 20,0 proc. dalyvių, iš jų įsidarbino baigusią:

- supažindinimo su statybininko ir medienos apdirbimo profesijų mokymo programą – 2 asmenys arba 10,0 proc. nukreiptų į priemonę asmenų;

- supažindinimo su verslo pradmenimis mokymo programą – 1 asmuo arba 5,0 proc. nukreiptų į priemonę asmenų;

- supažindinimo su grožio paslaugų profesijomis mokymo programą – 1 asmuo arba 5,0 proc. nukreiptų į priemonę asmenų.

Dalyvavo kitose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse: – 5 arba 25,0 proc. dalyvių, iš jų:

- viešuosiuose darbuose – 3 arba 15,0 proc. baigusią priemonę asmenų;

- įdarbinta į subsidijuojamas darbo vietas – 1 arba 5,0 proc. baigusią priemonę asmenų;

- nukreipta į profesinį mokymą – 1 arba 5,0 proc. baigusią priemonę asmenų.

Nutraukusių dalyvavimą priemonėje nebuvo.

Esminės neįsidarbinimo po priemonės baigimo priežastys:

- priemonės dalyviai dalyvavo tik supažindinimo su profesijomis mokymo programoje;

- dauguma priemonėje dalyvavusių dalyvių norėtų mokytis profesinio mokymo kursuose ir įgyti kvalifikacijos pažymėjimą.

Priemonės išlaidos

Priemonės įgyvendinimui panaudota – 13,97 tūkst.Lt iš Užimtumo fondo lėšų.

Vidutinės vieno asmens neformalaus švietimo išlaidos – 698,5 Lt, iš jų:

- neformalaus švietimo programos įgyvendinimui – 362,5 Lt

- stipendijai - 262,3 Lt.;

- kelionės išlaidos - 73,5 Lt.;

- apgyvendinimo - 0 Lt.;

- sveikatos patikrinimo -0 Lt.

Vidutinė neformalaus švietimo programų trukmė – 0,5 mėn..

Pagal atliktos priemonės dalyvių apklausos rezultatus galima daryti išvadą, kad neformalaus švietimo priemonę vertina teigiamai ir teigia, kad ji buvo naudinga, nes papildė žinių bagažą, leido susipažinti su darbo ir verslo naujovėmis.

4.1.3 Profesinė reabilitacija

2009 metais į Šiaulių darbo biržą kreipėsi 49 neįgalieji, kuriems nustatytas profesinės reabilitacijos poreikis, iš jų: 49 - nusiųsti į profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančias įstaigas, 47 – dalyvavo profesinės reabilitacijos programoje, 1 – be pateisinamų priežasčių nenuvyko į profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančią įstaigą, 1 – dalyvavimą profesinės reabilitacijos programą pradės 2010 metais.

2009 metais profesinės reabilitacijos programa buvo finansuojama iš 2 lėšų šaltinių: valstybės biudžeto lėšų (572,6 tūkst. Lt) ir ES Socialinio fondo lėšų (994,7 tūkst. Lt).

Viešinimas

2009 metais informacija apie programos įgyvendinimą pateikta ir nuolat atnaujinama darbo biržos internetinės svetainės rubrikoje „Profesinė reabilitacija“, talpinama NDNT viešinio stenduose. Neįgaliems asmenims teikiamos individualios konsultacijos, informuojama konsultavimo grupėse užsiėmimų metu. Praėjusiais metais pristatytas pranešimas socialinėms įmonėms bei profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančioms mokymo įstaigoms tema „Šiaulių darbo biržos vaidmuo realizuojant profesinės reabilitacijos programą“. Socialinių įmonių atstovai, darbdaviai bei neįgalieji dalyvavo vaizdo konferencijoje tema „Neįgaliųjų asmenų integravimo į darbo rinką galimybių didinimas“. 2009 metų sausio, birželio ir gruodžio mėn. vyko „Apskritojo stalo“ diskusijos su NDNT atstovais. Numatyta keisti informacija ir bendrai spręsti klausimus, susijusius su asmenų, kuriems nustatytas profesinės reabilitacijos poreikis, nukreipimu į profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančias įstaigas.

Profesinės reabilitacijos pašalpa

Profesinės reabilitacijos pašalpa paskirta 47 programos dalyviams, nei vienam neįgaliajam ši pašalpa nebuvo nutraukta.

Efektyvumas

Profesinės reabilitacijos programą 2009 metais baigė 36 programos dalyviai (10 – pradėję mokytis 2008 metais), iš jų 6 įsidarbino pagal darbo sutartis, 10 sukūrė sau darbo vietą organizuodami individualią veiklą, 4 pradėjo dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse.

VšĮ Šiaulių darbo rinkos mokymo centras:

- Įsidarbino pagal darbo sutartis – 1 pagalbinis virtuvės darbininkas, 1 siuvėjas operatorius, 1 administracijos darbuotojas, 1 apskaitininkas, 1 manikiūrininkas.
- Pradėjo dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse – 1 elektrinio krautuvo vežimėlio vairuotojas, 1-pagalbinis virtuvės darbininkas, 1 sunkiasvorio sunkvežimio vairuotojas, turintis teisę vairuoti C kategorijos automobilius, 1 prekybos salės darbuotojas.

- Pradėjo dirbti su individualios veiklos pažymomis - 1 prekybos salės darbuotojas, 1 apskaitininkas, 4 siuvėjai-operatoriai, 1 kompiuterio vartojimo pagrindų operatorius, 1 pardavėjas, 1 individualių lengvų drabužių siuvėjas-sukirpėjas, 1 sunkiasvorio sunkvežimio vairuotojas, turintis teisę vairuoti C kategorijos automobilius.

Lietuvos reabilitacinis profesinio rengimo centras:

- Įsidarbino pagal darbo sutartį – 1 viešbučio kambarinė.
- Kitiems baigusiems profesinę reabilitaciją asmenims nepavyko įsidarbinti dėl praktinių darbo įgūdžių bei laisvų darbo vietų stokos, pablogėjus sveikatos stoviui. Pasibaigus profesinės reabilitacijos programai 8 neįgalieji užsiregistravo darbo biržoje.

2009 metais profesinės reabilitacijos programa buvo finansuojama iš dviejų finansavimo šaltinių: Valstybės biudžeto - 572,6 tūkst. Lt, ESF lėšų – 994,7 tūkst. Lt.

Stebėsena:

- Vykdoma asmenų, baigusių profesinės reabilitacijos programas, įsidarbinimo stebėsena po programos baigimo;
- Praėjus 3 mėn. po profesinės reabilitacijos baigimo, išsiaiškinamos programos baigusių asmenų neįsidarbinimo priežastys, numatomi veiksmai darbui gerinti;
- Teikiama informacija profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančioms įstaigoms apie laisvas darbo vietas ir įsidarbinimo galimybes pagal įstaigų siūlomas profesinio mokymo programas;
- Atliekamos patikros profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančiose mokymo įstaigose.

2009 m. buvo į Radviliškio darbo biržą, kreipėsi 9 asmenys, turintys NDNT Šiaulių II sk. išvadas dėl profesinės reabilitacijos poreikio. Visi 9 asmenys buvo nukreipti į profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančias įstaigas, nenuvykusių į įstaigas asmenų nebuvo.

Viešinimas

Siekiant informuoti visuomenę apie profesinės reabilitacijos programą 2009 m. darbo biržoje kartą į ketvirtį buvo pravedami informaciniai susirinkimai tema „Profesinės reabilitacijos programa“. Šiuose susirinkimuose dalyvavo 31 asmuo su negalia. Informacija apie programos eigą kartą į ketvirtį atnaujinama ir viešinama Radviliškio darbo biržos internetiniame puslapyje.

2009 m. parengta ir publikuota straipsnių apie profesinę reabilitaciją nebuvo.

2009 m. vasario 24 d. Radviliškio darbo biržos darbuotojai dalyvavo VšĮ Šiaulių darbo rinkos mokymo centro organizuotame susitikime, kuriame buvo pristatytas Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos centras, aptartos tolimesnio bendradarbiavimo galimybės.

Profesinės reabilitacijos pašalpa

Radviliškio darbo birža profesinės reabilitacijos pašalpą 2009 m. skyrė 9 asmenims, iš jų nė vienam pašalpa nebuvo nutraukta.

Programos efektyvumas

2009 m. profesinės reabilitacijos programą baigė 6 asmenys, iš jų 3 įsidarbino: 1-įdarbintas į darbo įgūdžių įgijimo rėmimo priemonę, 1-išsipirko verslo liudijimą, 1- pradėjo vykdyti individualią veiklą.

Lėšų panaudojimas programos finansavimui

2009 m. profesinės reabilitacijos programos finansavimui panaudota **237,7** tūkst. Lt, iš jų:

- **94,8** tūkst. Lt Valstybės biudžeto lėšų, iš jų: 17,0 tūkst. Lt- profesinės reabilitacijos paslaugoms, 25,8 tūkst. Lt –profesinės reabilitacijos pašalpoms, 18,7 tūkst. Lt – maitinimo išlaidoms, 25,5 tūkst.Lt- apgyvendinimui, 7,8 tūkst.Lt – kelionės išlaidoms.

- **142,9** tūkst. Lt ESF lėšų, iš jų: 142,9 tūkst. Lt- profesinės reabilitacijos paslaugoms.

4.1.4 Suaugusiųjų švietimo organizavimo 2004-2009 m. Šiaulių ir Radviliškio darbo biržose lyginamoji analizė

Atliekant suaugusiųjų švietimo organizavimo 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržose lyginamąją analizę, buvo nagrinėjamos 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų veiklos ataskaitos.

Šiaulių darbo birža per 2004 – 2009 metus nusiuntė į profesinio mokymo priemonę 4608 bedarbių: iš jų 3124 buvo finansuojami iš UF ir VB (Užimtumo Fondas ir Valstybės Biudžetas) ir 1484 iš ESF (Europos Sąjungos Fondas). Po profesinio mokymo priemonės vidutiniškai įsidarbino per 3 mėn. po kursų baigimo 60,9 proc.. 39,1 proc. bedarbių toliau tęsė darbo paiešką Šiaulių darbo biržoje. 10 lentelėje galima matyti, kad įsidarbinimo dydis mažėjo, didėjant nedarbo lygiui (3 Priedas).

Per 2004 – 2009 metus profesinio mokymo priemonėje dalyvavo 251 įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų ir jie visi buvo palikti dirbti toliau savo darbovietėse.

Bedarbiai, dalyvavę profesinio mokymo priemonėje, buvo finansuojami iš Užimtumo fondo (UF), Valstybės biudžeto (VB) ir Europos Sąjungos fondų (ESF). Iš viso panaudota lėšų 19 mln. 208 tūkst. Lt. Daugiausia lėšų buvo skirta iš ESF – virš 8 mln. 681 tūkst. Lt .

Vidutinė mokymosi 2004 – 2009 metais trukmė 4,7 mėn.. Kylant nedarbo lygiui mokymosi trukmė neproporcingai ilgėjo. Vidutinė mokymosi kaina 1 asmeniui 2026,8 Lt, kaina

1 asmeniui finansuoti nuo 2004 metų iki 2009 metų stipriai išaugo (nuo 1491 Lt iki 4850 Lt), nors nedarbo lygis taip pat stipriai išaugo (3 Priedas).

Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo priemonei per 2004 – 2009 metus išleista 212,6 tūkst. Lt. Daugiausia finansuojama buvo iš UF – 130,8 tūkst. Lt. Vidutinė mokymosi trukmė – 1,4 mėn.. Kylant nedarbo lygiui šalyje mokymosi trukmė trumpėjo. Tačiau to negalima pasakyti apie vidutinę mokymosi kainą 1 asmeniui. Nuo 2004 metų ji išaugo nuo 502 Lt iki 1411,4 Lt (4 Priedas).

Radviliškio darbo birža per 2004 – 2009 metus nusiuntė mokytis į profesinio mokymo priemonę iš viso 1173 bedarbių: iš jų 787 buvo finansuojami iš UF ir 386 iš ESF. Po profesinio mokymo priemonės vidutiniškai įsidarbino per 3 mėn. nuo kursų baigimo 64,8 proc. bedarbių, t. y. 35,2 proc. bedarbių tęsė darbo paiešką Radviliškio darbo biržoje. Kaip ir Šiaulių darbo biržoje bedarbių įsidarbinimas po priemonės kiekvienais metais mažėjo (4 Priedas).

Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų per 2004 – 2009 metus profesinio mokymo priemonėje iš viso dalyvavo 273. Po profesinio mokymo priemonės visi darbuotojai buvo palikti dirbti tose pačiose įmonėse.

Bedarbiai, dalyvavę profesinio mokymo priemonėje, buvo finansuojami iš Užimtumo fondo (UF), Valstybės biudžeto (VB) ir Europos Sąjungos fondų (ESF). Iš viso buvo panaudota lėšų 4 mln. 754 tūkst. Lt. Daugiausia lėšų buvo skirta iš UF – virš 2 mln. 554 tūkst. Lt (14 lentelė). Vidutinė mokymosi trukmė 4,6 mėn.. Ji išaugo tik paskutiniaisiais metais. Vidutinės 1 bedarbio mokymosi išlaidos 3230,3 Lt, tačiau galima pastebėti lygiai tokią pačią tendenciją kaip ir Šiaulių darbo biržoje, kad bedarbio mokymosi išlaidos kiekvienais metais didėjo. Jos išaugo nuo 1130 Lt iki 4666 Lt (5 Priedas).

Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo priemonei per 2004 – 2009 metus išleista 122,1 tūkst. Lt. Daugiausia finansuojama buvo iš UF – 118,6 tūkst. Lt. Vidutinė mokymosi trukmė – 1 mėn.. Kylant nedarbo lygiui šalyje mokymosi trukmė trumpėjo. Tačiau to negalima pasakyti apie vidutinę mokymosi kainą 1 asmeniui. Nuo 2004 metų ji išaugo nuo 222 Lt iki 690 Lt (5 Priedas).

Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 metus, lyginamąją analizę (5 lentelė), paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė 3,9 karto daugiau bedarbių į profesinio mokymo priemonę negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų šiai priemonei iš viso Šiaulių darbo birža panaudojo 4 kartais daugiau negu Radviliškio darbo birža, tačiau vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos 1,5 karto mažesnės negu Radviliškio darbo biržoje.

**Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje
per 2004 – 2009 m., lyginamoji analizė**

	Šiaulių darbo birža	Radviliškio darbo birža
Bedarbių sk., dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 m.	4608	1173
Vidutinė mokymosi trukmė	4,7	4,6
Viso panaudota mokymosi išlaidų, tūkst. Lt	19020,8	4754,0
Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos, Lt	2026,8	3230,3

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, nukreiptų į profesinio mokymo priemonę per 2004 – 2009 metus, lyginamąją analizę (6 lentelė), paaiškėjo, kad Radviliškio darbo birža nusiuntė daugiau išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų į profesinio mokymo priemonę negu Šiaulių darbo birža, tačiau išlaidų Šiaulių darbo birža iš viso panaudojo 1,7 karto daugiau Radviliškio darbo birža. Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos 2 kartais mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė

	Šiaulių darbo birža	Radviliškio darbo birža
Išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų sk., dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 m.	251	273
Vidutinė mokymosi trukmė	1,4	1,0
Viso panaudota mokymosi išlaidų, tūkst. Lt	212,6	122,1
Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos, Lt	969,5	477,2

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Neformalaus švietimo priemonėje Šiaulių darbo biržoje per 2004 – 2009 metus dalyvavo iš viso 283 bedarbiai. Išpėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai į šią priemonę nebuvo nukreipti. Po priemonės įsidarbinimo per 3 mėn. vidurkis yra 63 proc. (6 Priedas).

Šiai priemonei įvykdyti buvo panaudota iš viso 324,7 tūkst. Lt iš UF. Vidutinė mokymosi trukmė 0,9 mėn. Vidutinės 1 asmens mokymosi išlaidos – 1138,5 Lt (6 Priedas).

Neformalaus švietimo priemonėje Radviliškio darbo biržoje per 2004 – 2009 metus dalyvavo iš viso 81 bedarbis: 60 bedarbių buvo finansuojami iš EF ir 21 iš ESF. Įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai į šią priemonę nebuvo nukreipti. Po priemonės įsidarbinimo per 3 mėn. vidurkis yra 23,1 proc. (7 Priedas).

Šiai priemonei įvykdyti buvo panaudota iš viso 54,87 tūkst. Lt: 42,87 iš UF ir 11,3 iš ESF. Vidutinė mokymosi trukmė 0,6 mėn. Vidutinės 1 asmens mokymosi išlaidos – 696,5 Lt (7 Priedas).

Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių, nukreiptų į neformalaus švietimo priemonę per 2004 – 2009 metus, dalyvavimo lyginamąją analizę (7 lentelė), paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė daugiau į šią priemonę 3,5 karto daugiau bedarbių negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų Šiaulių darbo birža panaudojo 5,9 karto daugiau negu Radviliškio darbo birža. Tačiau 1 asmens mokymosi išlaidos 1,6 karto mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

7 lentelė

Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo neformalaus švietimo priemonėje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė

	Šiaulių darbo birža	Radviliškio darbo birža
Bedarbių sk., dalyvavusių neformalaus švietimo priemonėje per 2004 – 2009 m.	283	81
Vidutinė mokymosi trukmė	0,9	0,6
Viso panaudota mokymosi išlaidų, tūkst. Lt	324,7	54,87
Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos, Lt	1138,5	696,5

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Šiaulių darbo birža per 2004 – 2009 metus nusiuntė į profesinės reabilitacijos programą 82 bedarbius, baigė programą 81 dalyvis. Po dalyvavimo priemonėje įsidarbino 35 asmenys. Kylant nedarbo lygiui, kasmet buvo nukreipta į profesinės reabilitacijos programą daugiau bedarbių ir skirta daugiau lėšų. Iš viso šiai programai buvo panaudota 2049,1 tūkst. Lt. Vidutinė 1 asmens mokymosi išlaidų suma išaugo nuo 9700 Lt iki 17900 Lt. Mokymosi trukmė taip pat padidėjo nuo 4 iki 7,1 mėn. (8 Priedas).

Radviliškio darbo birža per 2004 – 2009 metus nusiuntė į profesinės reabilitacijos programą 13 bedarbių, baigė programą 7 dalyviai. Po dalyvavimo priemonėje įsidarbino 4 asmenys. Kylant nedarbo lygiui, kasmet buvo nukreipta į profesinės reabilitacijos programą

daugiau bedarbių ir skirta daugiau lėšų. Iš viso šiai programai buvo panaudota 267,7 tūkst. Lt. Vidutinė 1 asmens mokymosi išlaidų suma kito ir ypač išaugo 2009 m. – 26400 Lt. Mokymosi trukmė taip pat padidėjo nuo 0,9 iki 4 mėn. (8 Priedas).

8 lentelė

Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje per 2004 – 2009 m. lyginamoji analizė

	Šiaulių darbo birža	Radviliškio darbo birža
Bedarbių sk., dalyvavusių profesinės reabilitacijos programoje per 2004 – 2009 m.	82	13
Vidutinė mokymosi trukmė	5,3	2
Viso panaudota mokymosi išlaidų, tūkst. Lt	2049,1	267,7
Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos, Lt	17,9	12,7

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių ir Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių, nukreiptų į profesinės reabilitacijos priemonę per 2004 – 2009 metus, dalyvavimo lyginamąją analizę (8 lentelė), paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė daugiau į šią priemonę 6,3 karto daugiau bedarbių negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų Šiaulių darbo birža panaudojo 7,7 karto daugiau negu Radviliškio darbo birža. Tačiau 1 asmens mokymosi išlaidos 1,4 karto mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

4.2 Suaugusiųjų švietimo organizavimo teritorinėse darbo biržose problemų identifikavimas

Suaugusiųjų švietimas Lietuvos darbo biržoje organizuojamas vadovaujantis LR Užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymu bei pagal LR Socialinės Apsaugos ir Darbo ministerijos „Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašą“, kuris reglamentuoja bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbingo amžiaus darbuotojų profesinį mokymą. Suaugusiųjų švietimo organizavimo situaciją darbo biržoje ekspertai įvertino skirtingai. 1 ekspertas nurodė, kad situacija yra tobulintina. Profesinio mokymo paslaugos bedarbiams – viena iš pagrindinių priemonių, turėsiančių garantuoti sėkmingą bedarbių integraciją į darbo rinką ir socialinę adaptaciją. Todėl ši priemonė būtina. Tačiau būtina nuolat atnaujinti profesinio mokymo programas, ieškoti būdų, kad profesinis mokymas būtų kiek

galima sėkmingesnis ir veiksmingesnis tiek bedarbiams, tiek valstybei ir visuomenei. 2 ekspertas situaciją įvertino nepalankiai. Jo nuomone Lietuvos darbo birža daugiausiai dėmesio skiria tik nedirbančiųjų profesiniam mokymui, kuris realiai neatitinka susidariusios situacijos. Yra nelanksti sistema renkantis norimas įgyti ar pakeisti kvalifikaciją. Dabartinė sistema nėra efektyvi, neorientuota į žmonių poreikius. 3 ekspertas teigė, kad nuolat atsinaujinančioje darbo rinkoje reikia įvairių profesijų dirbančiųjų. Greičiausiai į darbo jėgos paklausos pakitimus sureagoja Lietuvos darbo biržos institucijos.

Per pastaruosius keletą metų buvo pakeitimų suaugusiųjų švietimo organizavime tiek politiniu, tiek teisiniu lygmeniu. Tai patvirtino visi ekspertai. Įstatymų lygiu – atnaujinti Užimtumo rėmimo ir Profesinio mokymo įstatymai. Numatytas ir pamažu vykdomas pirminio profesinio mokymo ir darbo rinkos profesinio mokymo sistemų sujungimas. Po sujungimo profesinis mokymas bus koordinuojamas Švietimo ir mokslo ministerijoje. Šios priemonės įgyvendinimas prisidėtų prie valstybės lėšų efektyvesnio naudojimo. Dalyvavimas suaugusiųjų švietime pastaraisiais metais turėjo didėti, ypač iki finansinės krizės pradžios. Viena pagrindinių priežasčių – galimybė suaugusiųjų švietimo paslaugų plėtrai naudoti Europos Sąjungos paramos lėšas. Tačiau prasidėjus krizei, įmonės ir gyventojai nebeturi galimybių finansuoti mokymąsi. Įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą strategiją yra siekiama, kad suaugę žmonės mokytųsi, tobulėtų visą gyvenimą. Buvo parengtas Mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo priemonių planas.

Ar per pastaruosius keletą metų Lietuvos darbo biržoje suaugusiųjų švietimo organizavimas buvo aptariamasis politiniu lygmeniu, ar vyko specialiai dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržose skirti susirinkimai, diskusijos ekspertai negalėjo tiksliai atsakyti, kadangi nėra tarpinstitucinio tinklo, kuriame būtų keičiamasi tokia situacija.

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme numatyti profesinio mokymo sistemos tikslai. Ar šie tikslai atitinka suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje tikslus ir siekius, ekspertai pagrindė skirtingai (9 lentelė).

9 lentelė

Ekspertų nuomonė apie suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje tikslų ir siekių atitikimą LR profesinio mokymo įstatyme numatytus profesinio mokymo sistemos tikslus

Tikslai	Pagrindimas
1) padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinių mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi	1 ekspertas pagrindė iš dalies. Darbo biržos organizuojamas suaugusiųjų mokymas turėtų atitikti šį tikslą, o kad šis tikslas būtų sėkmingai įgyvendinamas būtina didinti mokymo paslaugų kokybę, atnaujinti turinį.
	2 ekspertas nurodė, kad neatitinka darbo biržos tikslų ir siekių. Teigė, kad daromi labai abejotini darbo rinkos

	tyrimai ir prognozavimas, ko reikia, pagal tai orientuojama žmogų įgyti/pakeisti kvalifikaciją. Nėra plataus pasirinkimo. Net ir labiausiai norint įgyti nepaklausa, bet atitinkančią žmogaus poreikį, kvalifikaciją, to negalima padaryti. 3 ekspertas teigė, kad tikslai atitinka, tačiau praktiškai tai labai sunkiai sekasi įgyvendinti. Teoriniai mokymai vysta pagal programas, darbo rinkos mokymo centrai aprūpinti moderniausiais įrengimais ir technologijomis, tačiau trūksta praktinių mokymo užsiėmimų, kas daro suaugusiųjų mokymą nekonkurencingą ir nekokybišką.
2) asmenims mokytis visą gyvenimą sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų, tobulinti ir keisti kvalifikacijas	1 ekspertas atsakė teigiamai. Būtent Darbo biržos mokymas yra prieinamas (finansine ir mokymo vietos prasme) socialiai pažeidžiamoms grupėms.
	2 ekspertas įvertino neigiamai. Dažniausiai į poreikius ir gebėjimus mažai atsižvelgiama. Orientuojamasi į tai, kas „populiaru“ darbo rinkoje ir pagal tai siunčiama į kursus.
	3 ekspertas nurodė, kad galimybės yra ribotos, nes priklauso nuo turimų lėšų kiekio.
3) užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę	1 ekspertas akcentavo, kad šis tikslas būtų sėkmingai įgyvendinamas būtina didinti mokymo paslaugų kokybę, atnaujinti turinį.
	2 ekspertas teigė, kad profesinio mokymo kursai perkami pagal tai, kas pasiūlo mažiausią kainą, o ne tai, kas siūlo kokybiškas paslaugas.
	3 eksperto nuomone tikslas atitinka darbo biržos siekius.
4) užtikrinti kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams, kompetencijų vertinimo, kvalifikacijų suteikimo bei pripažinimo objektyvumą	1 ekspertas atsakė, kad kvalifikacijų sistema pradėta plėtoti, o kol nesukurta nacionalinė kvalifikacijų sistema, į šį klausimą negalima atsakyti.
	2 ekspertas neigiamai įvertino, kad nėra daromi išsamūs rinkos tyrimai, neprognozuojama į ateitį, žiūrima labai siaurai, ko reikia „čia ir dabar“.
	3 ekspertas teigė, kad nėra veiksmingos kvalifikacijų vertinimo bei pripažinimo sistemos.
5) užtikrinti profesinio orientavimo sistemos veiksmingą funkcionavimą	1 ekspertas įvertino teigiamai darbo biržos teikiamas profesinio orientavimo paslaugas. Tačiau vien profesinio orientavimo nepakanka, svarbu veiklų tęstinumas – kur bedarbiai nukreipiami, kokiuose užsiėmimuose, profesinio mokymo programose jie dalyvauja.
	2 ekspertas teigė, kad Lietuvos darbo biržos funkcijos yra tik profesinis informavimas ir dalis konsultavimo. Jie patys nevykdo plačia prasme profesinio orientavimo, kuris apima tiek profesinį informavimą bei konsultavimą, tiek psichologinį konsultavimą. Nėra vieningos, sklandžiai veikiančios profesinio

	orientavimo sistemos.
	3 ekspertas nurodė, kad profesinio orientavimo procesas vykdomas vadovaujantis darbo rinkos tyrimais , išryškinius paklausiausias profesijas

Bedarbių, dalyvavusių anketinėje apklausoje, nuomonė apie profesinio mokymo priemonių organizavimą darbo biržoje buvo įvairi. Geriausiai dalyviai (64,4 proc.) įvertino konsultantų / tarpininkų informavimą apie profesinio mokymo priemonę. 49,0 proc. dalyvių labai gerai įvertino kelionės išlaidų apmokėjimą. 43,3 proc. dalyvių gerai įvertino darbo biržoje esamas informacines priemones, kurių pagalba galima sužinoti daugiau apie mokymą. Patenkinamai daugiausia buvo vertinami atrankos kriterijai, kurie suteikia pirmenybę dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, galimybė dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, mokymosi stipendijos dydis (10 lentelė).

10 lentelė

**Dalyvių profesinio mokymo priemonių organizavimo darbo biržoje įvertinimas:
respondentų nuomonės raiška (N=104)**

Kaip vertina?	Labai gerai, proc.	Ko gero gerai, proc.	Patenkinamai, proc.	Ko gero blogai, proc.	Labai blogai, proc.
Konsultantų/tarpininkų informavimą apie profesinio mokymo priemonę, jos tikslus	64,4	31,7	3,8	0	0
Galimybę pasirinkti pageidaujamą profesiją	32,7	45,2	15,4	4,8	1,9
Galimybę dalyvauti profesinio mokymo priemonėje	34,6	37,5	21,2	5,8	1,0
Darbo biržoje esamas informacines priemones, kurių pagalba galite daugiau sužinoti apie mokymą	43,3	40,4	12,5	3,8	0
Atrankos kriterijus, kurie suteikia pirmenybę dalyvauti profesinio mokymo priemonėje	25,0	41,3	29,8	2,9	1,0
Testavimą dėl profesijos tinkamumo	32,7	48,1	17,3	1,9	0
Kelionės išlaidų į/iš mokymo įstaigos apmokėjimą	49,0	33,7	7,7	4,8	4,8
Mokymosi stipendijos dydį	30,8	40,4	21,2	3,8	3,8
Galimybę vykti mokytis į konkrečias darbo vietas	26,0	51,9	18,3	2,9	1,0
Profesinio mokymo priemonės trukmę	28,8	45,2	17,3	4,8	3,8

Į klausimą „Kokių sunkumų Jums kilo dalyvaujant darbo biržos organizuojamose suaugusiųjų mokymuose?“ net 39,4 proc. dalyvių nurodė, kad trūksta mokymosi laiko praktiniams įgūdžiams įgyti. 29,5 proc. dalyvių nurodė, kad daugiausia sunkumų kilo dėl to, kad

nėra galimybės gyventi kitame mieste. 14,5 proc. dalyvių nurodė, kad nėra tinkamo susisieki-
mo su mokymo įstaiga. Mažiausiai kilo sunkumų dėl nemalios atmosferos grupėse (11 lentelė).

11 lentelė

Mokymosi metu kilę sunkumai: respondentų nuomonės raiška (N=104)

TEIGINIAI	Atsakę, kad kilo sunkumų dalyviai, proc.
Nemaloni atmosfera grupėse	0
Netinkamos (senos) mokymosi priemonės	2,9
Netenkina dalies mokytojų dalykinės žinios	6,7
Prastos mokymosi sąlygos	2,9
Per sudėtingos mokymo programos	2,9
Nepasitikiu savo sugebėjimais	8,7
Nebuvo mokymų man aktualiomis temomis	4,8
Neįdomu mokytis	8,7
Sunku mokytis dėl amžiaus	4,8
Nepatogūs studijų tvarkaraščiai	3,8
Mokymąsi sunku suderinti su šeima	11,6
Nėra tinkamo susisieki- mo su mokymosi įstaiga	14,4
Nėra galimybių visą mokymosi laikotarpį gyventi kitame mieste	25,9
Nepatinka mokymo įstaiga	2,9
Pasirinkta specialybė neatitinka mano lūkesčių	11,6
Trūksta mokymosi laiko teorinėms paskaitoms	13,5
Trūksta mokymosi laiko praktiniams įgūdžiams įgyti	39,4

Į atvirą klausimą „Ko Jūsų nuomone, Jums kaip dalyviui labiausiai trūko dalyvaujant profesinio mokymo programoje?“ atsakė ne visi dalyviai. Atsakiusieji minėjo, kad trūko mokymosi laiko įsisavinti visą informaciją, pasiruošti dirbti, kaip reikalauja darbdavys, praktiniam darbui atlikti; trūko įrankių: teko keliais dalintis arba pirkti savo; praktikoje mažai teko dirbti prie įrengimų.

Į atvirą klausimą „Kas, Jūsų nuomone, buvo gerai ir kas blogai?“ atsakė ne visi. Vertino gerai dėstytojų kvalifikaciją, jų norą išmokyti ir padėti, įdomias paskaitas, žinių perteikimo būdą, paskaitų tvarkaraštį, mokymosi įstaigą, geras mokymosi sąlygas, draugišką kolektyvą, kad bedarbiai gali nemokamai įsigyti profesiją. Vertino blogai stipendijos dydį, laiko trūkumą mokytis konkrečiose darbo vietose, kad praktikos metu neleido dirbti prie įrengimų, kasos aparatų.

Ekspertų teigimu suaugusiųjų švietimo organizavimas darbo biržoje neatitinka šiandieninius darbo rinkos poreikius. Problemas nurodo šias:

- Neatsižvelgiama į tikruosius darbo rinkos poreikius, daromi siauri prognostiniai tyrimai ir jais remiantis organizuojamas profesinis mokymas.

- Klientai neturi galimybės patenkinti savo poreikių: kartais jie norėtų įgyti darbo rinkoje, darbo biržos duomenimis, nepaklausia profesiją, kuri užtikrintų jo geresnį konkurencingumą ir įsidarbinimą.

- Darbo biržoje dažniausiai laivas darbo vietas registruoja tie darbdaviai, kurie nori gauti naudos (subsidijuojamas vietas), bet darbuotojų neįdarbina ilgesniam laikui.

- Nėra apsaugos, kad tie patys darbdaviai, besinaudojantys darbo biržos klientais, negalėtų registruoti tas pačias darbo vietas nuolat.

- Trūksta kompleksinės sistemos, pagal kurią būtų vertinami klientų poreikiai, galimybės ir organizuojamas jų mokymas.

- Orientuojamasi ne į žmogų, o į skaičius.

- Nėra galimybių tobulinti bendrųjų kompetencijų, kurios yra taip pat labai svarbios konkuruojant ir išliekant darbo rinkoje, grįžtant į ją.

Darbo birža apklausia darbdavius siekdama išsiaiškinti, kokių profesijų darbuotojų trūksta. Atlikus apklausas yra sudaromas paklausiausių profesijų sąrašas, pagal kurį yra skelbiamas mokymo paslaugų pirkimo konkursas, vykdomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu. Visas šis procesas vyksta labai ilgai, kol yra nuperkamos mokymo paslaugos dažnai būna pasikeitusi situacija darbo rinkoje ir tų profesijų sąrašai dažnai būna kardinaliai pasikeitę.

Klausimu, ar pakankamai skiriama finansavimo suaugusiųjų švietimo organizavimui Lietuvos darbo biržoje, abu ekspertai atsakė vienodai, kad ne, nes pagrindinė lėšos bedarbių mokymui yra naudojamos iš Europos struktūrinių fondų, o poreikis šiuo metu išaugęs. Pats suaugusiųjų švietimas Lietuvos darbo biržoje reikalauja pertvarkymo ir efektyvumo didinimo. Finansavimas buvo apribotas, nes jis neteikia norimo rezultato: baigiami kursai, tačiau žmonės ir toliau lieka biržoje. Tačiau atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų 2004 – 2009 metų veiklos analizę, paaiškėjo, kad suaugusiųjų švietimo organizavimui buvo skiriamos lėšos kasmet didėjo. Taip pat išaugo ir 1 asmeniui skiriamos mokymosi išlaidos. Įsidarbinimas po dalyvautų mokymosi priemonių sumažėjo tiek Šiaulių, tiek Radviliškio darbo biržose. Tai lėmė ir didėjantis nedarbo lygis. Tačiau įsidarbinimo rodiklis rodo lėšų, skirtų bedarbių integravimui į darbo rinką, efektyvumą, kuris nuo 2004 metų ženkliai sumažėjo.

Bedarbiai ar buvę bedarbiai, kurie dalyvavo darbo biržos organizuotose suaugusiųjų mokymo priemonėse, nurodė kad po dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje pavyko įsidarbinti nurodė 59 dalyviams, 45 dalyviai toliau tęsia darbo paiešką.

Į klausimą „, Kokia Jūsų manymu, yra neįsidarbinimo priežastis?“ daugiausia atsakiusiųjų dalyvių nurodė, kad trūko darbo įgūdžių, kad juos atsisakė įdarbinti darbdavys (12 lentelė). Keli dalyviai prie kitų neįsidarbinimo priežasčių paminėjo, kad yra nėra laisvų darbo vietų pagal įgytą specialybę, kad įsidarbino ne pagal specialybę, kad įsidarbinus įmonė bankrutavo.

12 lentelė

Dalyvių neįsidarbinimo priežastys (proc.) : respondentų nuomonės raiška (N=104)

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	TAIP	NEŽINAU	NE	TIKRAI NE
Nebaigėte profesinio mokymo programos	1,0	2,9	0	16,3	25,0
Pradėjote dirbti „nelegaliai“	2,9	8,7	0	20,2	13,5
Dėl ligos	2,9	0	0	17,3	25,0
Darbas buvo terminuotas	2,9	5,8	1,9	23,1	11,5
Nepatiko darbo pobūdis	1,9	3,8	0	23,1	16,3
Per didelis darbo krūvis	1,0	5,8	1,9	22,1	14,4
Darbdavys atsisakė Jus įdarbinti	1,9	19,2	1,0	16,3	6,7
Netenkino darbo sąlygos	2,9	8,7	1,0	16,3	16,3
Netenkino darbo užmokestis	2,9	13,5	3,8	15,4	9,6
Trūko darbo įgūdžių	14,4	15,4	4,8	7,7	2,9
Dėl žalingų įpročių	0	0	0	19,2	26,0
Jums nereikia darbo	1,0	1,9	0	14,4	27,9

Suaugusiųjų švietimo institucijų materialinė bazė visi ekspertai įvertino teigiamai. Dauguma tokių institucijų įsisavina ES lėšas ir susikūrė tinkamas sąlygas. Tačiau atliekant anketinę apklausą paaiškėjo, kad besimokantiems trūko įrankių: teko dalintis keliais įrankiais arba pirkti savo, praktikoje mažai teko dirbti prie įrengimų.

Technologiniai procesai nuolat tobulėja, į gamybą įdiegiama nauja, pažangi technika ir mechanizmai, todėl suaugusiųjų švietimo įstaigų mokymo programas reikia atnaujinti. Ekspertų teigimu, trūksta inovatyvių programų. Kai kur programoms įgyvendinti trūksta priemonių. Tačiau didelė dalis programų yra formaliojo mokymo, jų atnaujinimo procesas ilgai trunka. Mokymo įstaigos turėtų rengti daugiau neformaliojo mokymo programų, kurių rengimo ir atnaujinimo procedūra lankstesnė. Bedarbių, dalyvavusių anketinėje apklausoje, daugumos nuomonė apie mokymo programas buvo teigiama, tik 39,4 proc. dalyvių trūko mokymosi laiko praktiniams įgūdžiams įgyti.

Aktualiausiasios problemos, būdingos suaugusiųjų švietimo organizavimui Lietuvos darbo biržoje ekspertų teigimu yra šios:

- nėra efektyviai veikiančios sistemos;
- nėra atliekami darbo rinkos išsamūs, prognostiniai tyrimai;
- neefektyviai panaudojamos lėšos;
- nevertinami dalyvių poreikiai;
- neefektyviai, formaliai sudaromi įsidarbinimo planai.
- neatsižvelgiama į klientų poreikius, galimybes, nesudaromos individualios pagalbos programos.
- darbdaviams darbuotojai atrenkami ne pagrįstai, netikslingai, formaliai.

Suaugusiųjų švietimas turėtų būti operatyvus, organizuojamas greitai ir atitinkantis darbo rinkos poreikius. Nuo darbdavių apklausų iki mokymo realizavimo praeina beveik 1,5 metų ir daugiau. Tuo metu padėtis darbo rinkoje jau būna pasikeitusi ir tų profesijų, kurių buvo nupirkta švietimo paslaugų konkursų metu, dažnai jau nebereikia.

Į klausimą „Kaip Jūs vertinate teritorinių darbo biržų bendradarbiavimą su mokymo įstaigomis?“ negalėjo atsakyti du ekspertai, nes neturėjo tokios informacijos. 3 eksperto teigimu, Darbo biržos bendradarbiauja su mokymo įstaigomis, biržos atstovai dalyvauja baigiamuosiuose egzaminuose, vykdo patikras mokymo proceso metu. Dokumentų analizės metu paaiškėjo, kad suaugusiųjų mokymosi metu kiekvieną mėnesį buvo atliekamos priemonių įgyvendinimo priežiūros. Pagal patvirtintus ketvirtinius sutartinių įsipareigojimų priežiūros planus buvo atliktos patikros mokymo įstaigose pagal atskiras mokymo programas bei patikros praktikos atlikimo vietose. Patikrinimo metu pažeidimų nenustatyta.

1 ir 2 ekspertų nuomone, darbo birža nepakankamai bendradarbiauja su verslo struktūromis, norėdama išsiaiškinti darbdavių poreikius bei lūkesčius darbuotojų atžvilgiu. 3 ekspertas teigė, kad darbo birža glaudžiai bendradarbiauja su darbdaviais, vykdo apklausas kokių profesijų darbuotojų trūksta. Tyrimo duomenimis darbdavius tenkina mokymo institucijų paruošti (perkvalifikuoti) asmenys, tačiau 2 ekspertas teigia, kad dažniausia ne. Abu ekspertai atsakė vienodai, kad ne visi darbdaviai skatina darbuotojus mokytis. Dauguma, kurie yra „seno“ mąstymo, neskatina. Tai priklauso nuo darbdavių tikslų: ko jie nori iš savo darbuotojų. Suaugusiųjų motyvacija mokytis taip pat įvairi. 1 eksperto duomenimis, iki 2000 m. didesnę dalis suaugusiųjų nesuprato, kam reikia mokytis, kelti kvalifikaciją. Šiuo metu situacija pasikeitė: vienus motyvuoja formalūs reikalavimai, o kiti patys suinteresuoti nuolat tobulėti. Dar kiti tam neturi pinigų arba neranda laiko. 3 eksperto nuomone, galėtų būti paruošta įvairesnių suaugusiųjų mokymo programų, kurios leistų bedarbiams organizuoti savo verslą.

Atlikus bedarbių anketinę apklausą paaiškėjo, kad šiuo metu dar norėtų mokytis, tobulinti kvalifikaciją, įgyti naujų žinių 42,3 proc. dalyvių. Norėtų, bet yra trikdžių, atsakė dar 13,5 proc. dalyvių. Nebenorėtų daugiau mokytis 29,8 proc. ir nežinojo 14,4 proc. dalyvių. Tie respondentai, kurie atsakė, kad norėtų mokytis, tobulinti kvalifikaciją, įgyti naujų žinių, pasirinktų pardavimo vadybininko, automechaniko, autoelektriko, vairuotojo, suvirintojo, elektriko, energetiko, santechniko, buhalterio, apskaitininko, kompiuteristo, mūrininko, aukštalipio, barmeno – padavėjo, pardavėjo, virėjo, kosmetiko – manikiūrininko, floristo specialybes. Klausiant apie noro dalyvauti profesinio mokymo priemonėje motyvus, daugiausia dalyvių nurodė, kad nori susirasti nuolatinę darbo vietą, susirasti pajamų šaltinį, skatina reikalavimai darbo rinkoje, nori tobulėti įgyti daugiau žinių ir įgūdžių, įsigyti kvalifikaciją ar persikvalifikuoti, mokindamiesi gali bendrauti su kitais žmonėmis (13 lentelė).

13 lentelė

**Dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje motyvai (proc.) : respondentų nuomonės
raiška (N=104)**

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	TAIP	NEŽINAU	NE	TIKRAI NE
Susirasti pajamų šaltinį	60,6	35,6	1,9	1,9	0
Susirasti nuolatinę darbo vietą	65,4	30,8	2,9	0	1,0
Skatina nuolat augantys reikalavimai darbo rinkoje	41,3	40,4	6,7	6,7	4,8
Įsigyti kvalifikaciją, persikvalifikuoti	48,1	34,6	7,7	4,8	4,8
Norite tobulėti, įgyti daugiau žinių bei įgūdžių	54,8	34,6	3,8	1,9	4,8
Mokydamasis galiu bendrauti su kitais žmonėmis	29,8	50,0	7,7	7,7	4,8
Dėl profesinio mokymo mokamos stipendijos	25,0	41,3	9,6	14,4	9,6
Neturite kitų užsiėmimų ir norite praleisti laisvą laiką	6,7	23,1	8,7	39,4	22,1
Asmeniškai tarėtės su darbdaviu dėl įdarbinimo, tačiau be kvalifikacijos jūsų nenorėjo įdarbinti	19,2	20,2	12,5	35,6	12,5
Norėjote patenkinti artimųjų lūkesčius	3,8	23,1	1,9	44,2	26,9
Esate „spaudžiamas“ dalyvauti profesinio mokymo priemonėje darbo biržos darbuotojų	0	1,0	0	51,0	48,1
Esate „spaudžiamas“ įsigyti profesiją ir greičiau įsidarbinti kitų įstaigų darbuotojų (pvz. pataisos inspektoriaus, soc. darbuotojo)	0	0	6,7	38,5	52,9
Dabar visi mokosi, todėl noriu ir aš	4,8	11,5	9,6	39,4	34,6

Vadovaujantis šiais duomenimis, galima daryti išvadą, kad dauguma bedarbių yra motyvuoti mokytis, įgyti ar keisti kvalifikaciją, tobulintis ir įsidarbinti. Tik ketvirtadalis dalyvių nurodė, kad mokytis skatina ir mokymosi metu mokama stipendija.

Ekspertų nuomone, pagrindinė bedarbių, baigusių darbo biržos organizuojamus suaugusiųjų mokymus, neįsidarbinimo priežastis – ekonominė situacija ir maža naujų darbo vietų pasiūla. Smulkaus verslo rėmimas yra tik simbolinis ir maitinamas tik pažadais. Mažėjant laisvų darbo vietų valstybiniame sektoriuje, gamybai mažinant savo apimtis kaip tik reikėtų didžiausią dėmesį sutelkti į smulkaus ir vidutinio verslo skatinimą ir bedarbius nukreipti organizuotis darbo vietas sau ir savo šeimos nariams.

Į teiginį, kad ekonominio sunkmečio metu pasigirsta komentarų, kad valstybė „švaisto“ pinigus mokydama bedarbius, kurie vėliau nesistengia įsidarbinti, abu ekspertai atsakė prieštaringai. 1 ekspertas nesutinka su šiuo teiginiu, nes valstybė privalo finansuoti bedarbių mokymą, kadangi tokiu būdu mažinama socialinė įtampa. Eksperto duomenimis, dabartiniu metu Europos valstybės kaip tik, priešingai, didina lėšas suaugusiųjų ir bedarbių mokymui. Kitas klausimas – mokymo kokybė ir efektyvumas. Būtina analizuoti dabartinę mokymo pasiūlą, kokybę, dabartinius ir būsimus poreikius ir, atsižvelgiant į tai, organizuoti mokymą, atnaujinti arba inicijuoti naujas mokymo programas. 2 ekspertas sutinka su šiuo teiginiu, nes, jo teigimu, šiandien vykdomas profesinis mokymas darbo biržoje yra neefektyvus. Tai reikalauja pertvarkos. Būtinai radikalių permainų, orientuojantis į žmogų, o ne į skaičius. 3 ekspertas mano, kad valstybė turi būti toliaregė ir kad ne visada bus sunkmetis. Parengti kvalifikuotus darbuotojus užtrunka nemažai laiko, todėl reikia išnaudoti tą laikotarpį produktyviai. Bedarbiai būtų suinteresuoti įsidarbinti, jeigu matytų, kad gali dirbti ir uždirbti.

4.3 Suaugusiųjų švietimo organizavimo teritorinėje darbo biržoje tobulinimo galimybės

Suaugusiųjų švietimas pirmiausia svarbus kaip alternatyva formaliajam švietimui asmenims, kurie siekia geriau suderinti savo užimtumą darbo rinkoje ar kitą veiklą ir mokymosi visą gyvenimą poreikius. Taigi neformaliojo ir formaliojo suaugusiųjų švietimo tikslinės grupės, jų mokymosi tikslai, mokymosi aplinka ir mokymosi organizavimas gali iš esmės skirtis. Todėl atitinkamai skirsis ir valstybės viešosios politikos priemonės, kuriomis siekiama skatinti formalųjį ir neformalųjį švietimą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, organizuodama užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimą ir darbo rinkos paslaugų teikimą, nustato metinius veiklos tikslus ir uždavinius

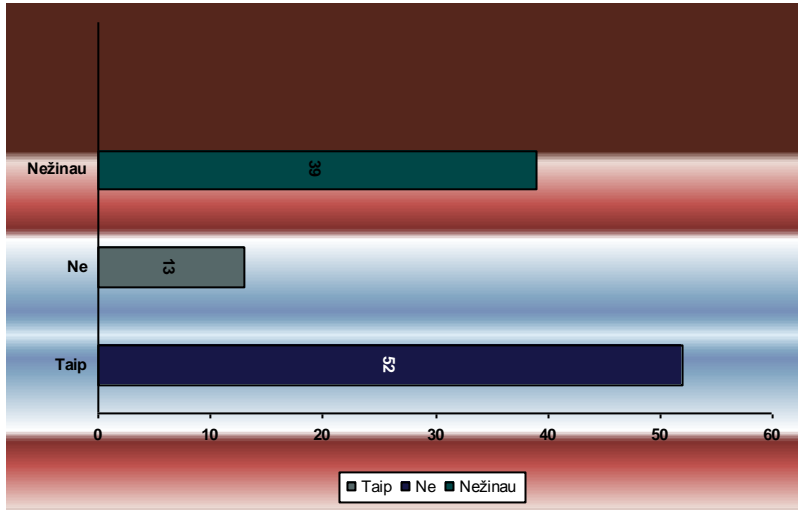
užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms, skiria lėšų nustatytiems tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti, kontroliuoja, kaip naudojamos šios lėšos. Siekiant išsiaiškinti darbo rinkos poreikius, darbo biržos specialistai apklausia darbdavius, kokių profesijų darbuotojų yra poreikis; įvertina vykstančius struktūrinius pokyčius šalies ūkyje, naujų technologijų diegimą; išnagrinėja konkrečias laisvas darbo vietas, kurias darbdaviai registruoja teritorinėse darbo biržose. Taip sudaromi paklausių ir nepaklausių profesijų barometrai. Pagal šiuos tyrimus yra planuojami suaugusiųjų švietimo priemonių pirkimai kitiems metams. Tačiau pastaruoju metu darbo rinka sparčiai keičiasi: daugelis įmonių mažina etatus, kai kurios įmonės bankrutuoja. Todėl vertėtų atlikti prognostinius tyrimus keletą kartų per metus.

Kad būtų galima didinti suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje lankstumą, artinant jį prie vietinės darbo rinkos bei konkrečių darbdavių poreikių, turi būti orientuojamasi ir į žmonių poreikius, ne tik darbo rinkos tyrimus. Ribojamas darbdavių savivaliavimas, išnaudojant žmones ir naudojantis valstybės teikiama pagalba. 3 eksperto nuomone lankstumas atsiras tada, kai bus atsisakyta ilgai trunkančių konkursų organizavimo formalumų.

Pasiūlymui apie finansinio rezervo numatymą, esant netikėtam darbdavio užsakymui ir garantijoms dėl tam tikrų kvalifikacijų bedarbių įdarbinimo pagal neterminuotas darbo sutartis, atrinktų bedarbių siuntimui mokytis į atitinkamas mokymo įstaigas vyktų pirmaeile tvarka pritarė visi ekspertai. Jų nuomone, tai suteiktų lankstumo, skatintų darbdavius tikslingai naudotis paslaugomis, o ne išnaudoti valstybės paramą be tikslo.

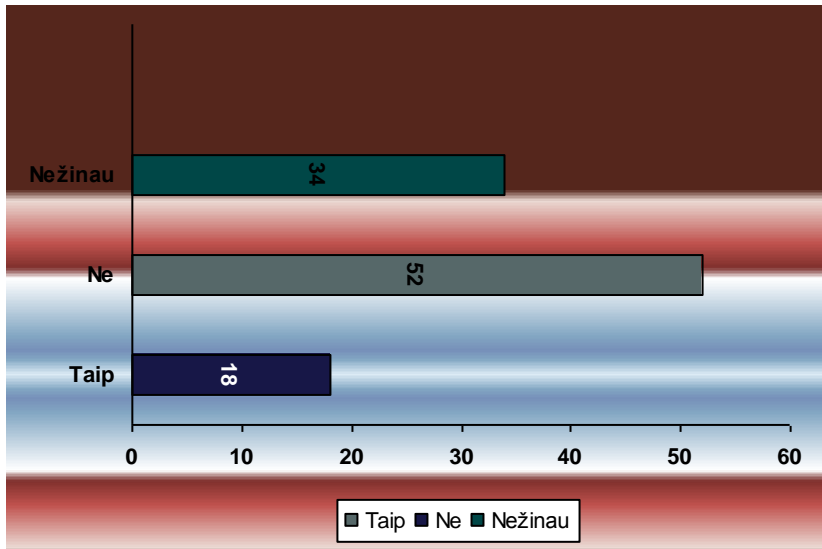
Darbo rinkos antro lygio profesinę kvalifikaciją suteikiančių mokymo programų trukmė 12–43 savaitės. Apie suaugusiųjų mokymosi darbo biržoje trukmę, laiką, skirtą darbo įgūdžiams įgyti, visi ekspertai kalbėjo panašiai, kad yra įvairios trukmės programų. Kai kuriose programose – trūksta, kai kuriose – ne. Bedarbių, dalyvavusių anketinėje apklausoje, nuomone, trūksta mokymosi laiko darbo įgūdžiams įgyti. Sumažėjęs bedarbių įsidarbinimas, po dalyvavimo suaugusiųjų švietimo priemonėse, įrodo, kad bedarbiai nėra visiškai pasirengę darbo rinkai po kursų baigimo. Todėl vertėtų trumpinti teorinę mokymosi dalį ir ilginti laiką praktiniams įgūdžiams įgyti.

Atlikus bedarbių anketinę apklausą, paaiškėjo, kad vyktų dalyvauti mokymo(si)/kvalifikacijos kėlimo kursuose į kitą miestą 50,0 proc. dalyvių. Priežasčių dėl kurių, nenorėtų ar negalėtų vykti mokytis į kitą miestą respondentai nenurodė (20 pav.).

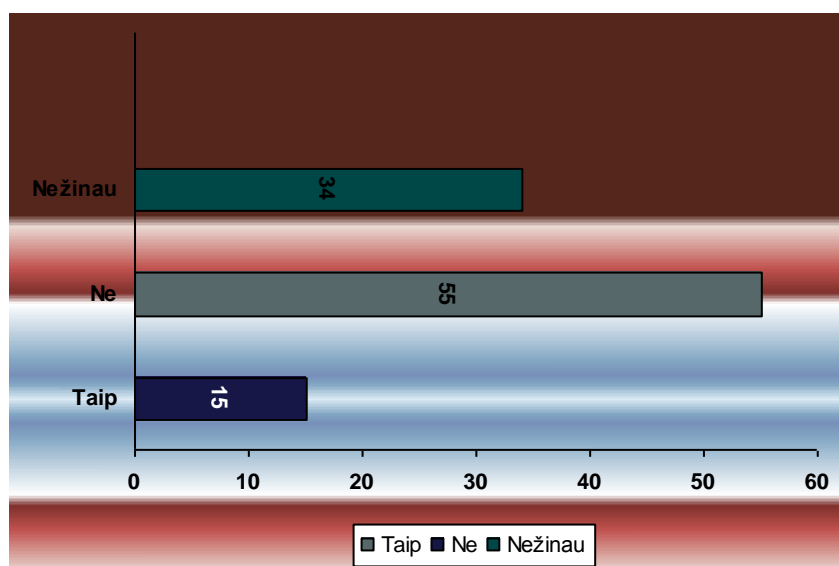
20 pav. Dalyvių galimybė vykti mokytis į kitą miestą.

Į klausimą „Ar sutiktumėte dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, jei nebūtų mokymosi metu mokama stipendija?“ neigiamai atsakė 52 dalyviai (50,0 proc.), iš kurių dauguma paminėjo, kad neturi tam lėšų. Dar 34 dalyviai atsakė, kad nežino (21 pav.).

21 pav. Dalyvių pasiskirstymas dėl mokymosi be stipendijos.

Į klausimą „Ar sutiktumėte padengti dalį mokymosi išlaidų, jei būtų galimybė pasirinkti pageidaujamą profesiją, mokymo įstaigą, mokymosi laiką?“ daugiau kaip pusė dalyvių (52,9 proc.) atsakė ne. Padengtų dalį išlaidų 15 dalyvių (22 pav.)

22 pav. Dalyvių pasiskirstymas, kurie sutiktų padengti dalį išlaidų

Išreikšdami nuomonę dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo dalinio finansavimo, jeigu bedarbis ar išpėtas apie atleidimą iš darbo asmuo turėtų galimybę savarankiškai pasirinkti pageidaujamą profesiją, mokymosi įstaigą, mokymosi laiką ir savarankiškai padengti dalį mokymosi išlaidų arba jas padengtų darbdavys, visi trys ekspertai pritarė. Kai kuriuos bedarbius tai motyvuotų mokytis, jei bent dalį kursų kaštų padengtų valstybė. Tokiu atveju didėtų ir reikalavimai mokymo kokybei. Mokymasis taptų tikslingesnis ir efektyvesnis.

IŠVADOS

1. Valstybės intervencija yra ekonominiu požiūriu efektyvi tada, kai geriausiai panaudoja ribotus išteklius atsižvelgdama į individų poreikius ir tuo pačiu nepablogina nė vieno iš individų padėties. Toks efektyvumas įmanomas tada, kai patenkinamos visos šios sąlygos:

- Valstybės taikomos politikos priemonės turi pasiekti maksimalų įmanomą rezultatą su turimais ribotais ištekliais.

- Valstybė turi pasirinkti optimalų priemonių rinkinį, atsižvelgiant į technines galimybes ir tikslinių grupių, kurioms politika daro įtaką, poreikius (paskirstymo efektyvumas).

2. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikti suaugusiųjų mokymosi skatinimo moksliniai tyrimai patvirtina investavimo į suaugusiųjų mokymąsi svarbą. Visuomenei ir asmeniui teikiama nauda apima geresnes įsidarbinimo galimybes, padidėjusį našumą ir kokybiškesnes darbo vietas, sumažėjusias išlaidas, skirtas pvz., nedarbo išmokoms, socialinėms išmokoms ir pensijoms dėl ankstyvo išėjimo į pensiją, taip pat ir didesnę visuomeninę naudą dėl aktyvesnio piliečių dalyvavimo, geresnės sveikatos, sumažėjusio nusikalstamumo ir didesnės asmeninės gerovės bei savirealizacijos.

3. Švietimo rezultatus sudėtinga išmatuoti. Kadangi nėra vienintelio „gero“ švietimo apibrėžimo, neįmanoma nustatyti universalaus švietimo rezultato mato. Besimokančiųjų pasiekimų vertinimas bando spręsti šią problemą, tačiau švietimo rezultatai, o kartu ir nauda yra labai įvairūs: *vartojimo* nauda, kurią individui teikia pasitenkinimas mokymosi procesu; *investavimo* nauda, kurią individui duoda išaugusios darbo pajamos, pasitenkinimas darbu ir galimybė džiaugtis laisvalaikiu; ir *išorinė nauda visuomenei*, apimanti ir bendrąsias vertybes. Daugumos šių švietimo rezultatų nauda yra neišmatuojama.

4. Naujoje Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programoje 2007 – 2013 m. numatoma finansuoti neformalųjį švietimą – tiek tiesiogiai subsidijuojant neformaliojo švietimo vartotojų darbdavius ir taip skatinant pastarųjų investicijas į darbuotojų mokymą, tiek ir remiant neformaliojo švietimo paslaugų teikimą formaliojo švietimo įstaigose įvairioms visuomenės grupėms.

5. 2009 metų liepos 14 d. priimtas Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. XI – 334. Šiame įstatymo pakeitime tarp aktyvių darbo rinkos politikos priemonių nebeliko bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo priemonės, nes ši priemonė tik nedidelei daliai bedarbių padėjo integruotis į darbo rinką. Po dalyvavimo neformalaus švietimo priemonėje 2009 Šiaulių darbo biržoje įsidarbino 63 proc. bedarbių, Radviliškio darbo biržoje – 23,1 proc.

6. Lietuvoje didžiausias mažėjimas pagal finansavimo šaltinius yra tarp baigusiujų darbo rinkos mokymo programas, kurių mokymas buvo apmokėtas Lietuvos darbo biržos lėšomis: formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo bei neformalaus švietimo programas 2009 metais baigė 48,7 proc. mažiau bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų mažiau negu 2008 metais.

7. Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje per 2004 – 2009 metus, lyginamąją analizę, paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė 3,9 karto daugiau bedarbių į profesinio mokymo priemonę negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų šiai priemonei iš viso Šiaulių darbo birža panaudojo 4 kartais daugiau negu Radviliškio darbo birža, tačiau vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos 1,5 karto mažesnės negu Radviliškio darbo biržoje.

8. Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, nukreiptų į profesinio mokymo priemonę per 2004 – 2009 metus, lyginamąją analizę, paaiškėjo, kad Radviliškio darbo birža nusiuntė daugiau išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų į profesinio mokymo priemonę negu Šiaulių darbo birža, tačiau išlaidų Šiaulių darbo birža iš viso panaudojo 1,7 karto daugiau Radviliškio darbo birža. Vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidos 2 kartais mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

9. Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių, nukreiptų į neformalaus švietimo priemonę per 2004 – 2009 metus, dalyvavimo lyginamąją analizę, paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė daugiau į šią priemonę 3,5 karto daugiau bedarbių negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų Šiaulių darbo birža panaudojo 5,9 karto daugiau negu Radviliškio darbo birža. Tačiau 1 asmens mokymosi išlaidos 1,6 karto mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

10. Atlikus Šiaulių ir Radviliškio darbo biržų bedarbių, nukreiptų į profesinės reabilitacijos priemonę per 2004 – 2009 metus, dalyvavimo lyginamąją analizę, paaiškėjo, kad Šiaulių darbo birža nusiuntė daugiau į šią priemonę 6,3 karto daugiau bedarbių negu Radviliškio darbo birža. Išlaidų Šiaulių darbo birža panaudojo 7,7 karto daugiau negu Radviliškio darbo birža. Tačiau 1 asmens mokymosi išlaidos 1,4 karto mažesnės Radviliškio darbo biržoje. Trukmė taip pat mažesnė.

11. Atlikus anketinę apklausą bei interviu su ekspertais, galima teigti, kad Viena iš suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje problemų įvardijama žmogiškųjų išteklių problema - tai finansavimas, mokymo įstaigų materialinės bazės trūkumas, metodinių priemonių bei specialiųjų įrankių ar įrangos praktiniams įgūdžiams įgauti trūkumas, gyventojų ir darbdavių sąmoningumas, motyvacija, poreikiai, bendradarbiavimas su švietimo organizatoriais, efektyvus turimų ir galimų išteklių panaudojimas.

12. Suaugusiųjų mokymasis yra aktyvus procesas, vykstantis tam tikroje aplinkoje; planuojamas ir reguliuojamas, siekiant įgyti naujų žinių, tobulintis, atitikti darbo rinkos reikalavimus. Suaugusiųjų švietimo organizavime ypatingą reikšmę turi mokymosi aplinka, mokymų planavimas, besimokančiųjų poreikių nustatymas ir jų motyvacija, tikslo ir uždaviniu, ugdymo turinio, principų ir metodų dermė, išteklių ir ugdymo proceso vertinimas.

13. Neatsižvelgiama į tikruosius darbo rinkos poreikius, daromi siauri prognostiniai tyrimai ir jais remiantis organizuojamas profesinis mokymas. Klientai neturi galimybės patenkinti savo poreikių: kartais jie norėtų įgyti darbo rinkoje, darbo biržos duomenimis, nepaklausią profesiją, kuri užtikrintų jo geresnį konkurencingumą ir įsidarbinimą. Orientuojamasi ne į žmogų, o į skaičius. Trūksta kompleksinės sistemos, pagal kurią būtų vertinami klientų poreikiai, galimybės ir organizuojamas jų mokymas.

14. Paskutiniai teritorinių darbo biržų duomenys rodo, kad darbo jėgos pasiūla viršija paklausą. Tačiau vykstant pokyčiams darbo rinkoje, keičiasi ir darbo jėgos paklausos pobūdis. Kvalifikuoto darbo paklausa darbo rinkoje ženkliai viršija nekvalifikuoto darbo paklausą. Darbdaviai kelia vis aukštesnius reikalavimus darbuotojų kvalifikacijai ir gebėjimams.

15. Pagrindinė neįsidarbinimo priežastis, įgijus kvalifikaciją – ekonominė situacija ir maža naujų darbo vietų pasiūla. Taip pat kad kvalifikacija įgyjama ne siekiant įsidarbinti, o kitais tikslais: gauti pinigus besimokant, „stumiant“ laiką darbo biržoje“ ir panašiai. Tokiu būdu įgyta kvalifikacija netenkina darbdavių.

15. Lietuvos darbo biržos suaugusiųjų profesinio mokymo tikslai neatitinka Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme numatytus profesinio mokymo sistemos tikslus. Kad padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi, būtina didinti mokymo paslaugų kokybę, atnaujinti turinį.

REKOMENDACIJOS

Atlikus suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje tyrimą siūlomos šios rekomendacijos:

1. Teritorinėms darbo biržoms atlikti darbo rinkos išsamius, prognostinius tyrimus, kurie užtikrintų bedarbių geresnį konkurencingumą ir įsidarbinimą. Tyrimai turėtų būti atliekami keletą kartų per metus, norint išsiaiškinti sparčiai besikeičiančią situaciją darbo rinkoje.
2. Teritorinėms darbo biržoms kartu su darbo rinkos mokymo tarnyba sukurti kompleksinę sistemą, pagal kurią būtų vertinami klientų poreikiai, galimybės ir organizuojamas jų mokymas. Suaugusiųjų švietimo organizavimas turėtų būti orientuotas į žmogų, o ne į skaičius.
3. Suaugusiųjų mokymo įstaigoms stiprinti žmoniškuosius išteklius - finansavimą, mokymo įstaigų materialinę bazę, atnaujinti metodines priemones bei skirti daugiau lėšų specialiųjų įrankių ar įrangos praktiniams įgūdžiams įgauti įgijimui.
4. Norint padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi, suaugusiųjų mokymo įstaigoms būtina didinti mokymo paslaugų kokybę, atnaujinti turinį, didinti mokymosi trukmę praktiniams įgūdžiams įgyti.
5. Darbo rinkos profesinio mokymo programų tobulinimą bei naujų programų kūrimą sieti su darbo rinkos poreikių tyrimais.
6. Kuriant darbo rinkos profesinio mokymo programas būtina į jų rengimą įvairiomis formomis įtraukti darbdavius bei darbo rinkos ekspertus sudarant sąlygas: teikti pasiūlymus dėl programų turinio; dalyvauti bendruose programų svarstymuose; inicijuoti naujas profesinio mokymo programas; teikti pasiūlymus dėl programų metodologijos.
7. Tyrimų rezultatus bei išvadas viešai pristatyti.
8. Reguliariai vertinti bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų baigusią profesinį mokymą išsilaikymo darbo rinkoje efektyvumą, analizuoti rezultatus bei teikti pasiūlymus dėl profesinio mokymo tobulinimo, atliepiančiam besimokančiųjų poreikius ir derinant su darbo rinkos paklausa.
9. Radviliškio darbo biržai mažinti profesinio mokymo priemonės vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidas.
10. Šiaulių darbo biržai mažinti bedarbių, nukreipiamų į profesinės reabilitacijos priemonę, vidutinės vieno asmens mokymosi išlaidas.

11. Šiaulių darbo biržai mažinti įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų vidutines vieno asmens mokymosi išlaidas.

12. Esant kliento pageidavimui savarankiškai pasirinkti pageidaujama profesiją, mokymosi įstaigą, mokymosi laiką ir savarankiškai padengti dalį mokymosi išlaidų arba jas padengti darbdavys, pirmumo teise nukreipti į suaugusiųjų mokymo programas. Kai kuriuos bedarbius tai motyvuotų mokytis, jei bent dalį kursų kaštų padengtų jie patys. Tokiu atveju didėtų ir reikalavimai mokymo kokybei. Mokymasis taptų tikslingesnis ir efektyvesnis.

Literatūros sąrašas

1. Andriukaitienė, D., Ruževskis, B., Junevičius, R., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L., Pocius, A., Šileika, A. (2005): Profesinio mokymo naudos tyrimas, skelbiant įsidarbinimo po mokymo per 90 dienų rezultatus. *Darbo biržos naujienos*, 2006, Nr. 3(100), p.10-11. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2701/biuletint200603.pdf> .
2. Andriukaitienė, D., Ruževskis, B., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L., Pocius, A., Šileika, A., Šlekienė, K. (2006-2007): Bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra: Mokymo paslaugų efektyvumo įvertinimas [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/UserDispForm.aspx?ID=4> .
3. Bagdžiūnienė, D., Ruževskis, B., Kabaila, A., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L., Sventickaitė, K. (2006): Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/UserDispForm.aspx?ID=7>
4. Barr, N. *The Economics of the Welfare State. Third Edition*. Oxford: Oxford University Press, 1998 m.
5. Beresnevičienė, D. (2001). *Lifelong Learning in Higher Education, using New Information Technologies*. Documents on Lifelong Learning. - Strasbourg : Council of Europe - Higher Education and Research Division.
6. Beresnevičienė, D. (1995). *Nuolatinis mokymasis Lietuvoje: psichologiniai pagrindai*. Monografija: Vilnius: Pedagogikos Institutas.
7. Budienė, V., Tamošiūnas, T., Totoraitis, R. (2005). *Suaugusiųjų švietimas ir tęstinis mokymas*. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informacijos centras .
8. Canto-Sperber, M., Dupuy, J. P. *Competencies for the Good Life and the Good Society, A Philosophical Perspective, DeSeCo Expert*. Swiss statistical Office, 1999.
9. Darbas regionų labui . Europos Sąjunga. Regioninė politika. 2004 [interaktyvus] [Žiūrėta 2009-09-30]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_lt.pdf .
10. Domarkas, V., Masionytė, R. (2005). *Viešojo administravimo modernizavimo galimybės globalizacijos sąlygomis* [interaktyvus] [žiūrėta 2008-09-28]. Prieiga per internetą: <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z11/1648-2603-2006-nr11-16.pdf>.
11. Education and training, 2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-16]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/compendium05_en.pdf .

12. ES Tarybos sprendimas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (Nr. 2008/618/EB) priedas „Valstybės narių užimtumo politikos gairės (Nr. 17 – 24)“, Europos Sąjungos Taryba, 2008.
13. Eurybase The Information Database on Education Systems in Europe, European Commission, 2008.
14. Gruževskis, B.; Junevičius, R., Moskvina, J., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L., Pocius, A. (2008). Neįgaliesiems taikomų aktyvių darbo rinkos politikos priemonių vertinimas ir pasiūlymų parengimas projekte įgyvendinamų priemonių efektyvumui didinti. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/mtyrimas_neigaliuju_ADRPP_20080723.pdf .
15. Godfrey, M. (2004). *Lithuania: Policy Note on Financing Education, with Particular Reference to Higher*. World bank.
16. Ilgalaiškė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtotosi iki 2015 metų strategija. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija. 2001.
17. Kasinskaitė, I. (2005). Besimokantis regionas - naujas regioninės plėtros kontekstas. [interaktyvus] [žiūrėta 2009-10-12]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/35/59-68_Kasinskaite_Irmgarda_-_Besimokantis_regionas_..._pdf.
18. Komisijos komunikatas. Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada ne vėlu, Briuselis, 2006.
19. Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006 m., LR švietimo ir mokslo ministerija [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-12]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf .
20. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos 2009 metų veiklos ataskaita. Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-19]. Prieiga per internetą: http://www.ldrmt.lt/assets/LDRMT_2009%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf .
21. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. Vilnius, 1997-10-14 Nr. VIII-450.
22. Lietuvos Respublikos Užimtumo rėmimo įstatymas, nauja redakcija 2009 liepos 14 d., Nr. XI – 334, Vilnius.
23. Lietuvos statistikos departamentas (2009). *Lietuvos statistikos metraštis 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos Vyriausybės .
24. Lietuvos statistikos departamentas (2007). *Suaugusiųjų švietimo tyrimas*. Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos Vyriausybės .
25. Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija. LR Kultūros ir švietimo ministerija. Vilnius, 1993.

26. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija (2007). *Švietimo problemos analizė*. Vilnius 2007 m. gruodis Nr. 9 (20).
27. Lietuvos švietimo įstatymas. Vilnius, 1991.
28. Lietuvos švietimo koncepcija. Vilnius, 1992.
29. Lietuvos valstybės kontrolė (2008). *Darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimas*. Valstybinio audito ataskaita. Vilnius. 2008.
30. LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Vilnius, 1998-05-30, Nr. VIII-822.
31. LR švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2003-06-17. Nr. IX-1630 .
32. Lukoševičius, R. (2005/1 (61)). Žmogiškųjų resursų ar intelekto išteklių vadyba. Vilnius: Po skėčiu.
33. Markauskienė, A., Nikitina, S. (2002). Gyventojų nedarbo ir užimtumo dinamika ir užimtumo perspektyvos. *Ekonomika ir vadyba* . Ekonomikos aktualijos. Kaunas.
34. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2001). [interaktyvus] [žiūrėta 2009-06-25]. Prieiga per internetą: http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc
35. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. ŠMM. Vilnius, 2004-03-26. Nr. ISAK-433/A-83.
36. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvencijos tikslui įgyvendinti. Vilnius. 2006.
37. Parsons, W. (2001). Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius, Eugrimas, 2001 m.
38. Profesinio rengimo baltoji knyga, Lietuvos respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 1999.
39. Radviliškio darbo biržos 2004 -2009 m. veiklos ataskaitos [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-22]. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/TDB/Radviliskis/Apie/Puslapiai/Dokumentai.aspx> .
40. Raipa, A. (2002). Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*. Kaunas: KTU, Nr. 1, 11 – 20.
41. Schleicher, A. (2002). Program for the International Assessment of Adult Competencies. Organization for Economic Co-operation and Development.
42. Schuller, T., Preston, J., Hammond, C., Brassett–Grundy, A., Bynner, J. (2004). Mokymosi nauda (*The Benefits of Learning*). Londono universitetas, 2004.
43. Simonavičienė, A., Užkurytė, L. (2009). Pokyčiai darbo rinkoje ekonominio nuosmukio metu: Lietuvos atvejis, KTU [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-13]. Prieiga per internetą : <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/14/1822-6515-2009-940.pdf> .
44. Socialinės politikos grupė (2008): Bedarbių praktinio mokymo vertinimas. Vilnius: Socialinės politikos grupė [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-22]. Prieiga per internetą:

<http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/Bedarbiu%20praktinio%20mokymo%20vertinimas.pdf>.

45. Suaugusiųjų mokymosi skatinimas, EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija), 2005 .

46. Suaugusiųjų švietimo tyrimo metodika. Vilnius: Statistikos Departamentas prie LR vyriausybės. 2006.

47. Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metai. Projektas. Vilnius. 2002.

48. Šiaulių darbo biržos 2004 -2009 m. veiklos ataskaitos [interaktyvus] [žiūrėta 2010-04-21]. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/TDB/Siauliai/Apie/Puslapiai/Dokumentai.aspx> .

49. Šimelevič, K., Bagdzevičienė, R. (2002). Regionalizacijos procesas – vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių regionų ekonominę plėtrą, Kaunas, KTU, 2002 [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2009-09-24]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.104/search?q=cache:3aCuRRXWzwnJ:www.lrti.lt/veikla/publikacijos.html+region%C5%B3+pl%C4%97tra&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt> >.

50. Švietimo ir mokymo modernizavimas – svarbus gerovės ir socialinės sanglaudos Europoje veiksnys. Europos Vadovų ir Komisijos pranešimas. 2006 [interaktyvus] [žiūrėta 2009-12-02]. Prieiga per internetą: [http://www.lyderiulaikas.smm.lt/II/attachments/115_Tarybos%20ir%20Komisijos%20bendras%20tarpinis%20prane%C5%A1imas%20%C5%A0vietimo%20ir%20mokymo%20modernizavimas%202006%20\(2\).doc](http://www.lyderiulaikas.smm.lt/II/attachments/115_Tarybos%20ir%20Komisijos%20bendras%20tarpinis%20prane%C5%A1imas%20%C5%A0vietimo%20ir%20mokymo%20modernizavimas%202006%20(2).doc) .

51. Tamošiūnas, T., Linkaitytė, G., Tureikytė, D., Šutinienė, I., Žilinskaitė, L. (2004). Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste: tyrimo ataskaita. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija [interaktyvus] [žiūrėta 2009-06-25]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/neform_saug_sviet_bukl_ataskaita.doc.

52. Tarybos ir Komisijos darbo programos „Švietimas ir mokymas 2010“ bendros ataskaitos apie 2006 m. įgyvendinimo pažangą projektas. Europos Bendrijų Tarybos ir Komisijos Komunikatas COM(2005) 549 final/2.

53. Tarybos rezoliucija dėl vieno iš svarbiausių Lisabonos strategijos aspektų – Švietimo ir mokymo (Nr. 2007/C 300/01), Europos sąjungos Taryba, 2007 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-03-10]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:300:0001:0002:LT:PDF>.

54. Teresevičiene, M., Gedviliene, G., Zuzevičiene, V. (2006). Andragogika. Kaunas.

55. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
56. Tyrimo „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė“ ataskaita. Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2007 [interaktyvus] [žiūrėta 2010-02-16]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/VPVI%20studija%20Neformalusis%20svietimas.pdf .
57. Todaro, M. P. (1994). Economic development. London: Longman .
58. Tyrimas „Bedarbių praktinio mokymo vertinimas“, Socialinės politikos grupė. Vilnius. 2009.
59. Valstybės ilgalaikės raidos strategija. Vilnius, 2002-11-12 d. Nr. IX-1187.
60. Valstybė sumažėjo, problemos liko. LR valstybės kontrolė. Vilnius. 2008 [interaktyvus] [žiūrėta 2009-06-20]. Prieiga per internetą: http://www.vkontrole.lt/naujienos_pranesimas.php?830 .
61. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. LR 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700.
62. Voločkiuk, I., Rimkutė, J., Driskiuvienė, A., Motiekaitienė, V. (2007). Regioninė raida: tendencijos ir problemos ES paramos įgyvendinimas, Vilnius.
63. Žemaitytė, I. (2007). *Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje*. Monografija: Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
64. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksnių programa 2007-2013 m.. Vilnius. 2007.

ANKETINĖ APKLAUSA

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMO YPATUMAI IR JO TOBULINIMO GALIMYBĖS LIETUVOS DARBO BIRŽOJE

Siekiant sėkmingai integruoti į darbo rinką bedarbius ir išpētus apie atleidimą iš darbo darbuotojus, baigusius darbo biržos organizuojamus mokymus, svarbu ne tik nustatyti suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje problemas ir atitikimą darbo rinkos poreikiams, bet ir parengti rekomendacijas dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo tobulinimo, siekiant darbdavių poreikių patenkinimo, bei naujų efektyvių suaugusiųjų mokymo programų rengimo.

Mielas (-a) respondente,

Prašome dalyvauti apklausoje, kuria siekiama iširti:

1. Kokia suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje situacija?
2. Kokios suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje pagrindinės problemos?
3. Kokios suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje tobulinimo galimybės?

Prašome užpildyti anketą iki galo, nepaliekant neatsakytų klausimų. Pažymėkite (+) Jums tinkantį atsakymo variantą arba parašykite savo nuomonę nurodytoje vietoje.

APKLAUSA YRA ANONIMINĖ!

Norime patikinti, kad Jūsų asmeninė nuomonė ir duomenys nebus viešai skelbiami, t.y. atsakęs asmuo liks nežinomas. Bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys.

1. Kokia Jūsų lytis?

- Vyras
 Moteris

2. Koks Jūsų amžius? (įrašykite)

.....

3. Koks Jūsų išsilavinimas?

- Aukštasis universitetinis
 Aukštasis neuniversitetinis (kolegijos)
 Nebaigtas aukštasis
 Vidurinis
 Pagrindinis
 Pradinis

4. Kokiai tikslinei grupei priklausote?

- asmuo, turintis virš 50 metų amžiaus
 jaunimas iki 25 metų amžiaus
 auginantis vaiką (- us) iki 8 metų amžiaus
 grįžęs iš įkalinimo įstaigos
 užsiregistravęs darbo biržoje ilgiau kaip 1-eri metai
 iki užsiregistravimo darbo biržoje nedirbęs 2 ir daugiau metų

5. Kiek laiko Jūs esate užsiregistravęs darbo biržoje? (įrašykite)

.....

6. Dėl kokių priežasčių užsiregistravote darbo biržoje? (galimi keli atsakymo variantai)

☐ susirasti darbą	☐ dėl sveikatos draudimo
☐ dėl soc. pašalpos	☐ privertė artimieji
☐ dėl nedarbo soc. draudimo pašalpos	☐ reikalavo kitų institucijų darbuotojai (pvz. pataisos inspektorius, soc. darbuotojas)
☐ norėjote įsigyti kvalifikaciją	
☐ neturite jokių konkrečių registracijos darbo biržoje priežasčių	
☐ kita (įrašykite)	

7. Kokiuose darbo biržos organizuojamuose suaugusiųjų mokymuose dalyvavote?

.....

8. Kiek kartų dalyvavote darbo biržos organizuojamuose suaugusiųjų mokymuose?

.....

9. Kokių sunkumų Jums kilo dalyvaujant darbo biržos organizuojamuose suaugusiųjų mokymuose? Kiekvienoje eilutėje pasirinkite vieną Jums tinkantį atsakymą.

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	Taip	Nežinau	Ne	TIKRAI NE
Nemaloni atmosfera grupėse	☐	☐	☐	☐	☐
Netinkamos (senos) mokymosi priemonės	☐	☐	☐	☐	☐
Netenkina dalies mokytojų dalykinės žinios	☐	☐	☐	☐	☐
Prastos mokymosi sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
Per sudėtingos mokymo programos	☐	☐	☐	☐	☐
Nepasitikiu savo sugebėjimais	☐	☐	☐	☐	☐
Nebuvo mokymų man aktualiomis temomis	☐	☐	☐	☐	☐
Neįdomu mokytis	☐	☐	☐	☐	☐
Sunku mokytis dėl amžiaus	☐	☐	☐	☐	☐
Nepatogūs studijų tvarkaraščiai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymąsi sunku suderinti su šeima	☐	☐	☐	☐	☐
Nėra tinkamo susisiekiimo su mokymosi įstaiga	☐	☐	☐	☐	☐
Nėra galimybių visą mokymosi laikotarpį gyventi kitame mieste	☐	☐	☐	☐	☐
Nepatinka mokymo įstaiga	☐	☐	☐	☐	☐

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	Taip	Nežinau	Ne	TIKRAI NE
Pasirinkta specialybė neatitinka mano lūkesčių	☐	☐	☐	☐	☐
Trūksta mokymosi laiko teorinėms paskaitoms	☐	☐	☐	☐	☐
Trūksta mokymosi laiko praktiniams įgūdžiams įgyti	☐	☐	☐	☐	☐

Kitos priežastys (įrašykite) .....

10. Įvertinkite profesinio mokymo priemonių organizavimą Darbo biržoje?

Kiekvienoje eilutėje pasirinkite vieną Jums tinkantį atsakymą.

KAIP VERTINATE?	LABAI GERAI	Ko gero gerai	Patenki -namai	Ko gero blogai	LABAI BLOGAI
Konsultantų/tarpininkų informavimą apie profesinio mokymo priemonę, jos tikslus	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybę pasirinkti pageidaujama profesiją	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybę dalyvauti profesinio mokymo priemonėje	☐	☐	☐	☐	☐
Darbo biržoje esamas informacinės priemonės, kurių pagalba galite daugiau sužinoti apie mokymą	☐	☐	☐	☐	☐
Atrankos kriterijus, kurie suteikia pirmybę dalyvauti profesinio mokymo priemonėje	☐	☐	☐	☐	☐
Testavimą dėl profesijos tinkamumo	☐	☐	☐	☐	☐
Kelionės išlaidų į/iš mokymo įstaigos apmokėjimą	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymosi stipendijos dydį	☐	☐	☐	☐	☐
Galimybę vykti mokytis į konkrečias darbo vietas	☐	☐	☐	☐	☐
Profesinio mokymo priemonės trukmę	☐	☐	☐	☐	☐

11. Ko, Jūsų nuomone, Jums kaip dalyviui labiausiai trūko dalyvaujant profesinio mokymo programoje? Kas, Jūsų nuomone, buvo blogai ir kas gerai?

TRŪKO: .....

.....

VERTINU GERAI: .....

.....

VERTINU BLOGAI: .....

.....

12. Ar po dalyvavimo profesinio mokymo priemonėje Jums pavyko įsidarbinti?

- TAIP (pereikite prie 14 klausimo)
 NE

13. Jei NE, tai kokia, Jūsų manymu, yra neįsidarbinimo priežastis? Kiekvienoje eilutėje pasirinkite vieną Jums tinkantį atsakymą.

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	Taip	Nežinau	Ne	TIKRAI NE
Nebaigėte profesinio mokymo programos	☐	☐	☐	☐	☐
Pradėjote dirbti „nelegaliai“	☐	☐	☐	☐	☐
Dėl ligos	☐	☐	☐	☐	☐
Darbas buvo terminuotas	☐	☐	☐	☐	☐
Nepatiko darbo pobūdis	☐	☐	☐	☐	☐
Per didelis darbo krūvis	☐	☐	☐	☐	☐
Darbdavys atsisakė Jus įdarbinti	☐	☐	☐	☐	☐
Netenkino darbo sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
Netenkino darbo užmokestis	☐	☐	☐	☐	☐
Trūko darbo įgūdžių	☐	☐	☐	☐	☐
Dėl žalingų įpročių	☐	☐	☐	☐	☐
Jums nereikia darbo	☐	☐	☐	☐	☐

Kita (įrašykite) .....

14. Ar šiuo metu norėtumėte mokytis, tobulinti kvalifikaciją, įgyti naujų žinių?

- TAIP
 Taip, bet yra trikdžių, dėl kurių mokytis būtų sudėtinga
 NE (pereikite prie 16 klausimo)?
 Nežinau

15. Jei atsakėte, kad norėtumėte mokytis, parašykite, kokių mokymų Jums reiktų labiausiai.

.....
.....

16. Kokie Jūsų noro dalyvauti profesinio mokymo priemonėje motyvai? Kiekvienoje eilutėje pasirinkite vieną Jums tinkantį atsakymą.

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	Taip	Nežinau	Ne	TIKRAI NE
Susirasti pajamų šaltinį	☐	☐	☐	☐	☐
Susirasti nuolatinę darbo vietą	☐	☐	☐	☐	☐
Skatina nuolat augantys reikalavimai darbo rinkoje	☐	☐	☐	☐	☐

TEIGINIAI	TIKRAI TAIP	Taip	Nežinau	Ne	TIKRAI NE
Įsigyti kvalifikaciją, persikvalifikuoti	☐	☐	☐	☐	☐
Norite tobulėti, įgyti daugiau žinių bei įgūdžių	☐	☐	☐	☐	☐
Mokydamasis galiu bendrauti su kitais žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Dėl profesinio mokymo mokamos stipendijos	☐	☐	☐	☐	☐
Neturite kitų užsiėmimų ir norite praleisti laisvą laiką	☐	☐	☐	☐	☐
Asmeniškai tarėtės su darbdaviu dėl įdarbinimo, tačiau be kvalifikacijos jūs nenorėjo įdarbinti	☐	☐	☐	☐	☐
Norėjote patenkinti artimųjų lūkesčius	☐	☐	☐	☐	☐
Esate „spaudžiamas“ dalyvauti profesinio mokymo priemonėje darbo biržos darbuotojų	☐	☐	☐	☐	☐
Esate „spaudžiamas“ įsigyti profesiją ir greičiau įsidarbinti kitų įstaigų darbuotojų (pvz. pataisos inspektorius, soc. darbuotojo)	☐	☐	☐	☐	☐
Dabar visi mokosi, todėl noriu ir aš	☐	☐	☐	☐	☐

17. Ar vyktumėte dalyvauti mokymo(si)/ kvalifikacijos kėlimo kursuose į kitą miestą?

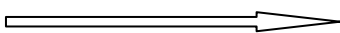
TAIP

NE Kodėl? (įrašykite) .....

NEŽINAU

18. Ar sutiktumėte dalyvauti profesinio mokymo priemonėje, jei nebūtų mokymosi metu mokama stipendija?

TAIP

NE

NEŽINAU

Jei NE, tai kokios priežastys:

Neturiu tam lėšų

Nevykčiau dėl laiko stokos

Nėra galimybės ilgesniam laikui palikti šeimą

Kita.....

19. Ar sutiktumėte padengti dalį mokymosi išlaidų, jeigu būtų galimybė pasirinkti pageidaujama profesiją, mokymo įstaigą, mokymosi laiką?

TAIP

NE

NEŽINAU

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS!

EKSPERTO APKLAUSA

SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMAS LIETUVOS DARBO BIRŽOJE: SITUACIJA IR TOBULINIMO GALIMYBĖS

Siekiant sėkmingai integruoti į darbo rinką bedarbius ir išpėtus apie atleidimą iš darbo darbuotojus, baigusius darbo biržos organizuojamus mokymus, svarbu ne tik nustatyti suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje problemas ir atitikimą darbo rinkos poreikiams, bet ir parengti rekomendacijas dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo tobulinimo, siekiant darbdavių poreikių patenkinimo, bei naujų efektyvių suaugusiųjų mokymo programų rengimo.

Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti suaugusiųjų švietimo organizavimo situaciją Lietuvos darbo biržoje, nustatyti problemas ir tobulinimo galimybes.

Tyrimu siekiama atsakyti į klausimus:

1. Kokia suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje situacija?
2. Kokios suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje pagrindinės problemos?
3. Kokios suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje tobulinimo galimybės?

KONTAKTINIAI DUOMENYS

Vardas, Pavardė .....

Institucija/ organizacija/ įmonė.....

Pareigybė.....

Darbo stažas(metais).....

I. Suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje situacija ir probleminiai ruožai

Klausimas: Kaip vertinate suaugusiųjų švietimo organizavimo situaciją Lietuvos darbo biržoje?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kas per pastaruosius keletą metų pasikeitė suaugusiųjų švietimo organizavime tiek politiniu, tiek teisiniu lygmeniu? Apžvelkite, kokie žengti valstybės žingsniai šioje srityje, kokie

įvyko pokyčiai, kaip keitėsi teisinė bazė ir pan.

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar per pastaruosius keletą metų Lietuvos darbo biržoje suaugusiųjų švietimo organizavimas buvo aptariamasis politiniu lygmeniu? Ar vyko specialiai dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržose skirti susirinkimai, diskusijos?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme numatyti profesinio mokymo sistemos tikslai. Kaip Jūs manote, ar šie tikslai atitinka suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje tikslus ir siekius? Pagrįskite atsakymą.

Tikslai

Pagrindimas

- 1) padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystimąsi
- 2) asmenims mokytis visą gyvenimą sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų, tobulinti ir keisti kvalifikacijas
- 3) užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę
- 4) užtikrinti kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams, kompetencijų vertinimo, kvalifikacijų suteikimo bei pripažinimo objektyvumą
- 5) užtikrinti profesinio orientavimo sistemos veiksmingą funkcionavimą

Komentaras

Klausimas: Ar suaugusiųjų švietimo organizavimas darbo biržoje atitinka šiandieninius darbo rinkos poreikius? Kokias išvelgiate problemas?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kaip manote, ar pakankamai skiriama finansavimo suaugusiųjų švietimo organizavimui Lietuvos darbo biržoje? Pagrįskite nuomonę.

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar, Jūsų nuomone, pakankama suaugusiųjų švietimo institucijų materialinė bazė? Pagrįskite nuomonę.

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar suaugusiųjų švietimo įstaigų mokymo programos atitinka šiandieninę mokslo ir technologijų pažangą? Jei ne, kokias matytumėte spragas mokymo programų formavime?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kokios, Jūsų manymu, aktualiausios problemos, būdingos suaugusiųjų švietimo organizavimui Lietuvos darbo biržoje?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kaip Jūs vertinate teritorinių darbo biržų bendradarbiavimą su mokymo įstaigomis?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar, Jūsų nuomone, darbo birža pakankamai bendradarbiauja su verslo struktūromis, norėdama išsiaiškinti darbdavių poreikius bei lūkesčius darbuotojų atžvilgiu?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar, Jūsų nuomone, darbdavius tenkina mokymo institucijų paruošti (perkvalifikuoti) asmenys?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar, Jūsų nuomone, darbdaviai skatina darbuotojus mokytis, tobulintis?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kaip, Jūs manote, ar darbo biržoje organizuojamas suaugusiųjų švietimas atliepia suaugusiųjų poreikius?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ar, Jūsų nuomone, suaugusieji asmenys yra motyvuoti mokytis?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Dėl kokių priežasčių, Jūsų nuomone, bedarbiams, igijusiems kvalifikaciją/persikvalifikavusiems, nepavyksta įsidarbinti?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ekonominio sunkmečio metu pasigirsta komentarų, kad valstybė „švaisto“ pinigus mokydama bedarbius, kurie vėliau nesistengia įsidarbinti. Kaip Jūs pakomentuotumėte tokią nuomonę?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ką dar papildomai norėtumėte pasakyti apie suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje problemas?

Atsakymas:

Komentaras

II. Suaugusiųjų švietimo organizavimo Lietuvos darbo biržoje tobulinimo galimybės

Klausimas: Ar turite pasiūlymų, kaip galima būtų didinti suaugusiųjų švietimo organizavimo darbo biržoje lankstumą, artinant jį prie vietinės darbo rinkos bei konkrečių darbdavių poreikių?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ką manote apie finansinio rezervo numatymą, esant netikėtam darbdavio užsakymui ir garantijoms dėl tam tikrų kvalifikacijų bedarbių įdarbinimo pagal neterminuotas darbo sutartis, atrinktų bedarbių siuntimui mokytis į atitinkamas mokymo įstaigas vyktų pirmąją tvarka?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kokia Jūsų nuomonė yra apie suaugusiųjų mokymo darbo biržoje mokymosi trukmę? Ar pakankamai laiko skirta darbo įgūdžiams įgyti?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Kokia Jūsų nuomonė būtų dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo dalinio finansavimo, jeigu bedarbis ar išpėtas apie atleidimą iš darbo asmuo turėtų galimybę savarankiškai pasirinkti pageidaujamą profesiją, mokymosi įstaigą, mokymosi laiką ir savarankiškai padengtą dalį mokymosi išlaidų arba jas padengtų darbdavys?

Atsakymas:

Komentaras

Klausimas: Ką papildomai dar norėtumėte pasakyti dėl suaugusiųjų švietimo organizavimo tobulinimo Lietuvos darbo biržoje?

Atsakymas:

Komentaras

Nuoširdžiai dėkoju už sugaištą laiką ir pastangas!

Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimas profesinio mokymo priemonėje 2004 - 2009 metais ir įsidarbinimas po priemonės Šiaulių darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinio mokymo programose žmonių sk.		Įsidarbinimas per 3 mėn. po profesinio mokymo kursų baigimo, proc.	
		Bedarbiai	Įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai	Bedarbių	Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų
2004	4,1	900 (iš UF)	50	70,3	Visi
2005	2,4	857 (iš UF ir VB)	71	69,1	Visi
2006	2,9	760 (636 iš UF ir VB + 124 iš ESF)	43	65,6	Visi
2007	3,5	865 (583 iš UF ir VB + 282 iš ESF)	40	50,5	Visi
2008	4,0	412 (264 iš ESF)	20	58,0	Visi
2009	9,0	814 (tik iš ESF)	27	52,0	Visi
Iš viso:		4608 (3124 iš UF ir VB ir 1484 iš ESF)	251	60,9 (vidurkis)	Visi

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių, dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje, finansavimas Šiaulių darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinio mokymo programose bedarbių sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			Vidutinės 1 bedarbio mokymosi išlaidos, Lt
				Iš viso, tūkst. Lt			
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	4,1	900	4	2213,5			1491,0
				2213,5	0	0	
2005	2,4	857	4,2	2437,1			1434,0
				1496,7	39,5	900,9	
2006	2,9	760	4,5	2709,0			1632,0
				1150,2	730,0	828,8	
2007	3,5	865	5,7	2893,2			1347,1
				1014,9	1249,6	628,7	
2008	4,0	412	3,3	3948,0			1406,5
				788,5	1656,4	1503,1	
2009	9,0	814	6,5	4820,0			4850,0
				0	0	4820,0	
Iš viso:		4608 (3124 iš UF ir VB ir 1484 iš ESF)	4,7 (vidutinė)	19020,8			2026,8
				6663,8	3,675	8681,5	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos ataskaitomis.

Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje finansavimas Šiaulių darbo biržoje.

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			Vidutinės 1 asmens mokymosi išlaidos, Lt
				Iš viso, tūkst. Lt			
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	4,1	50	1,5	25,1			502,0
				25,1	0	0	
2005	2,4	71	1,8	44,4			649,1
				33,6	0	10,8	
2006	2,9	43	1,5	33,2			773,1
				33,2	0	0	
2007	3,5	40	1,4	43,7			1076,6
				10,8	32,9	0	
2008	4,0	20	1,1	28,1			1405,0
				28,1	0	0	
2009	9,0	27	1,1	38,1			1411,1
				0	0	38,1	
Iš viso:		251	1,4 (vidutinė)	212,6			969,5 (vidutinė)
				130,8	32,9	48,9	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos veiklos ataskaitomis.

Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimas profesinio mokymo priemonėje 2004 - 2009 metais ir įsidarbinimas po priemonės Radviliškio darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinio mokymo programose žmonių sk.		Įsidarbinimas per 3 mėn. po profesinio mokymo kursų baigimo, proc.	
		Bedarbiai	Įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai	Bedarbių	Įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų
2004	6,5	186 (iš UF)	50	73,2	Visi
2005	4,4	218 (173 iš UF ir 45 iš ESF)	62	71,1	Visi
2006	3,2	191 (163 iš UF ir 28 iš ESF)	68	67,1	Visi
2007	3,5	276 (148 iš UF ir VB + 128 iš ESF)	62	65,1	Visi
2008	4,4	163 (117 iš UF ir 46 iš ESF)	26	62,3	Visi
2009	9,2	139 (tik iš ESF)	5	50,0	Visi
Iš viso:		1173 (787 iš UF ir 386)	273	64,8 (vidutinis)	Visi

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

**Bedarbių, dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje, finansavimas Radviliškio darbo
biržoje**

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinio mokymo programose bedarbių sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			Vidutinės 1 bedarbio mokymosi išlaidos, Lt
				Iš viso, tūkst. Lt			
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	6,5	186	4,2	436,5			1130,0
				436,5	0	0	
2005	4,4	81	4,2	492,6			1434,0
				442,0	0	50,6	
2006	3,2	191	4,1	646,3			2875,0
				469,1	0	177,2	
2007	3,5	276	5,1	1319,7			4656,2
				1010,8	0	308,9	
2008	4,4	163	4,1	942,9			4621,1
				195,5	494,5	252,9	
2009	9,2	139	5,6	916,0			4666,0
				0	0	916,0	
Iš viso:		1173	4,6	4754,0			3230,3
				2554,4	494,5	1705,6	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

**Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų, dalyvavusių profesinio mokymo priemonėje,
finansavimas Radviliškio darbo biržoje.**

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			Vidutinė kaina 1 asmeniui, Lt
				Iš viso, tūkst. Lt			
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	6,5	50	1,1	11,1			222,0
				11,1	0	0	
2005	4,4	62	1,1	31,9			514,5
				31,9	0	0	
2006	3,2	68	1,1	29,5			433,8
				29,5	0	0	
2007	3,5	62	0,9	34,5			556,5
				34,5	0	0	
2008	4,4	26	0,5	11,6			446,2
				11,6	0	0	
2009	9,2	5	1	3,45			690,0
				0	0	3,5	
		273	1	122,1			477,2
				118,6	0	3,5	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimas neformalaus švietimo priemonėje 2004 - 2009 metais ir įsidarbinimas po priemonės Šiaulių darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo neformalaus švietimo programose žmonių sk.		Įsidarbinimas per 3 mėn. po neformalaus švietimo priemonės baigimo, proc.	
		Bedarbiai	Įspėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai	Bedarbių	Įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų
2004	4,1	-	-	-	-
2005	2,4	-	-	-	-
2006	2,9	-	-	-	-
2007	3,5	220	-	74,0	-
2008	4,0	63	-	52,0	-
2009	9,0	-	-	-	-
Iš viso:		283	-	63,0 (vidutinis)	-

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių, dalyvavusių neformalaus švietimo priemonėje finansavimas Šiaulių darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo neformalaus švietimo programose bedarbių sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			Vidutinės 1 bedarbio mokymosi išlaidos, Lt
				Iš viso, tūkst. Lt			
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	4,1	-	-	-			-
				-	-	-	
2005	2,4	-	-	-			-
				-	-	-	
2006	2,9	-	-	-			-
				-	-	-	
2007	3,5	220	1,0	177,9			809,0
				177,9	-	-	
2008	4,0	63	0,8	146,8			1468,0
				146,8	-	-	
2009	9,0	-	-	-			-
				-	-	-	
Iš viso:		283	0,9	324,7			1138,5
				324,7	-	-	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų dalyvavimas neformalaus švietimo priemonėje 2004 - 2009 metais ir įsidarbinimas po priemonės Radviliškio darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo neformalaus švietimo programose žmonių sk.		Įsidarbinimas per 3 mėn. po neformalaus mokymo priemonės baigimo, proc.	
		Bedarbiai	Išpėti apie atleidimą iš darbo darbuotojai	Bedarbių	Išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų
2004	6,5	-	-	-	-
2005	4,4	-	-	-	-
2006	3,2	-	-	-	-
2007	3,5	61 (40 iš UF ir 21 iš ESF)	-	26,2	-
2008	4,4	20 (iš UF)	-	20,0	-
2009	9,2	-	-	-	-
Iš viso:		81 (60 ir UF ir 21 iš ESF)	-	23,1 (vidutinis)	Visi

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių, dalyvavusių neformalaus švietimo priemonėje finansavimas Radviliškio darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo neformalaus švietimo programose bedarbių sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas			
				Iš viso, tūkst. Lt			Vidutinės 1 bedarbio mokymosi išlaidos, Lt
				Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	6,5	-	-	-			-
				-	-	-	
2005	4,4	-	-	-			-
				-	-	-	
2006	3,2	-	-	-			-
				-	-	-	
2007	3,5	61	0,7	40,3			694,5
				28,9	-	11,3	
2008	4,4	20	0,5	13,97			698,5
				13,97	-	-	
2009	9,2	-	-	-			-
				-	-	-	
Iš viso:		81	0,6	54,87			696,5
				42,87	-	11,3	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių dalyvavimas profesinio mokymo priemonėje 2004 - 2009 metais, programos finansavimas ir įsidarbinimas po programos Šiaulių darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje bedarbių sk.	Įsidarbinimo, sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas, tūkst. Lt			Vidutinė kaina 1 asmeniui, tūkst. Lt
					Iš viso			
					Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	4,1	-	-	-	-			-
					-	-	-	
2005	2,4	-	-	-	-			-
					-	-	-	
2006	2,9	6	5	4	58,1			9,7
					0	58,1	0	
2007	3,5	12 (baigė 11)	4	4,2	145,4			12,1
					0	145,4	0	
2008	4,0	17	6	6	278,3			16,4
					0	255,8	22,5	
2009	9,0	47	20	7,1	1567,3			33,4
					0	572,6	994,7	
Iš viso:		82	35	5,3	2049,1			17,9
					0	1031,9	1017,2	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Šiaulių darbo biržos ataskaitomis.

Bedarbių dalyvavimas profesinio mokymo priemonėje 2004 - 2009 metais, programos finansavimas ir įsidarbinimas po programos Radviliškio darbo biržoje

Metai	Vidutinis nedarbo lygis, proc.	Dalyvavimo profesinės reabilitacijos programoje bedarbių sk.	Įsidarbinimo, sk.	Vidutinė mokymosi trukmė, mėn.	Finansavimas, tūkst. Lt			Vidutinė kaina 1 asmeniui, tūkst. Lt
					Iš viso			
					Iš UF	Iš VB	Iš ESF	
2004	4,1	-	-	-	-			-
					-	-	-	
2005	2,4	-	-	-	-			-
					-	-	-	
2006	2,9	1	0	0,9	9,5			9,5
					0	9,5	0	
2007	3,5	1	1	0,9	8,98			8,98
					0	8,98	0	
2008	4,0	2 (baigė 1)	0	2	11,5			5,73
					0	11,5	0	
2009	9,0	9 (baigė 6)	3	4	237,7			26,4
					0	94,8	142,9	
Iš viso:		13	4	2	267,7			12,7
					0	221,8	142,9	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2004 – 2009 metų Radviliškio darbo biržos ataskaitomis